

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU STRATEGIAN LAITOS
JULKAISUSARJA 2: TUTKIMUSSELOSTEITA No 47

NATIONAL DEFENCE UNIVERSITY
DEPARTMENT OF STRATEGIC AND DEFENCE STUDIES
SERIES 2: RESEARCH REPORTS No 47

VENÄJÄN SOTILASPOLIITTINEN KEHITYS JA SUOMI

STEFAN FORSS, LAURI KIIANLINNA, PERTTI
INKINEN & HEIKKI HULT

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

Strategian laitos

HELSINKI 2011

Stefan Forss, Lauri Kiiainlinna, Pertti Inkinen & Heikki Hult:
Venäjän sotilaspoliittinen kehitys ja Suomi
Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos
Julkaisusarja 2: tutkimuselosteita No 47

Stefan Forss, Lauri Kiiainlinna, Pertti Inkinen & Heikki Hult:
Russian political-military development and Finland
National Defence University, Department of Strategic and Defence Studies
Series 2: Research Reports No 47

Uusimmat julkaisut pdf-muodossa
<http://www.mpkk.fi>

ISBN 978-951-25-2239-2
ISBN 978-951-25-2240-8 (PDF)
ISSN 1455-2108

Maanpuolustuskorkeakoulu – National Defence University
Strategian laitos – Department of Strategic and Defence Studies

Edita Prima Oy
Helsinki 2011

ESIPUHE

Kimmo Keittinen tähän raporttiin tuli Strategian laitoksen vierailevana opettajana toimineelta ruotsalaiselta everstiluutnantti Tommy Jeppssonilta. Ruotsissa tehdyt radikaalit puolustusratkaisut ja maan yksipuolisesti antama solidaarisuusjulistus loivat tilanteen, jossa valitun politiikan vaikutukset ja seuraukset ovat vaikeasti hahmotettavissa. Sen vuoksi maan sotatiedeakatemia Kungliga Krigsvetenskapsakademien (KKrVA) käynnisti turvallisuutta käsittelevän laajan *Nationell strategi för närområdet* -projektin helmikuussa 2010. Se on tuottanut maan kansalaisille ja poliitikoille monipuolisia raportteja ja tieteellistä materiaalia mm. kansainvälisen yhteistyön, seminaarien ja pelien avulla. Niin sanotulla kovalla turvallisuudella on ollut keskeinen osa projektissa. Projektin ehkä näkyvin tulos, kirja *Till bröders hjälp* julkaistiin Tukholmassa toukokuussa 2011.

Suomalaisten asiantuntijoiden näkemykset kiinnostavat Ruotsissa. Laatiimme raportti on myös osa kansainvälistä yhteistyötä. Samalla se on tutkijoiden oma arvio ja näkemys läntisestä näkökulmasta eikä edusta sen enempää Maanpuolustuskorkeakoulun kuin Puolustusvoimienkaan kantoja. Raportti tullaan julkaisemaan englanniksi muokattuna Kungliga Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift -aikakauslehdessä.

Helsinki, kesäkuu 2011

Dosentti/MPKK
KKrVA:n kutsujäsen

Stefan Forss

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ	i
1 JOHDANTO	1
2 GEOPOLIITTISET MUUTOKSET EUROOPASSA KYLMIÄN SODAN PÄÄTTYMISEN JÄLKEEN	5
2.1 <i>Läntiset uhkakuvat ja asevoimien kehitys</i>	6
2.2 <i>Venäjän ulkopoliittisten asenteiden muuttuminen</i>	8
2.3 <i>Venäjän geopoliittisen ajattelun paluu</i>	10
3 ARVIO VENÄJÄN SOTILASPOLIITTISESTA KEHITYKSESTÄ	17
3.1 <i>Sotilaalliset uhkat ja sotilasdoktriini</i>	20
3.2 <i>Painopisteen muutos lännessä</i>	22
4 VENÄJÄN SOTILAALLISEN POTENTIAALIN KEHITYS	27
4.1 <i>Kehitystarpeet määrittää vastapuolen potentiaali, eivät aikeet</i>	27
4.2 <i>Venäjän sotilaallisen potentiaalin ja kaluston kehittäminen</i>	28
5 VENÄJÄN VOIMANKÄYTÖN PIIRTEITÄ	33
5.1 <i>Venäjälle ei saa syntyä uhkaa pienten naapurimaiden suunnalta</i>	35
5.2 <i>Normaali valmius ja valmiuden kohottaminen</i>	36
6 JOHTOPÄÄTÖKSET SUOMEN KANNALTA	41
6.1 <i>Liittoutuminen ja solidaarisuusjulistukset</i>	41
6.2 <i>Millaiset puolustusvoimat Suomi tarvitsee?</i>	45
7 LOPPUSANAT	49
Liite 1: Venäjän puolustusmenot	53
Liite 2: Venäjän asevoimien kehittäminen	57
Liite 3: Venäjän sotilaallisen potentiaalin kehitys Suomen lähialueella	69
Liite 4: Kokemuksia ja johtopäätöksiä Venäjän sotaharjoituksista vuonna 2009	79
LÄHTEET	87
ENGLISH SUMMARY	97
TEKIJOISTA	99

TIIVISTELMÄ

Geopolitiikan vahva paluu maailmanpolitiikkaan on tosiasia. Vaikutukset ulottuvat myös Suomen lähialueelle. Venäjän vetäytyminen Keski-Euroopasta ja Baltian maista ja kylmän sodan loppuminen osuivat Euroopan uuden ns. yhteistyövaraisen turvallisuusjärjestelmän rakentamisen aikaan Ety-järjestön puitteissa. Tämän turvallisuusjärjestelyn uskottavuus on heikentynyt, kun yritykset kumota Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (ETYJ) tärkeimmät saavutukset, kuten Euroopan turvallisuuden peruskirjan sitoumukset vuodelta 1999, ovat voimistuneet. Länsi-Euroopassa alettiin 1990-luvulla pitää sodan uhkaa niin vanhentuneena ajatuksena, että se mahdollisti Nato-maiden ja muiden länsimaiden asevoimien poikkeuksellisen mittavan alasajon ja tehtävien suuntaamisen maanpuolustuksesta kriisienhallintaan. Samalla maiden sotilaallinen valmius heikkeni olennaisesti.

Puolustusliitto Naton sisäiset vaikeudet korostuvat tilanteessa, jossa liiton tärkeimmän jäsenen Yhdysvaltain intressit kohdistuvat yhä voimakkaammin Aasian suuntaan. Yhdysvaltain taloudelliset resurssit kaventuvat ja erilaisten sitoumusten täyttäminen käy epävarmemmaksi. Asiaan vaikuttavat myös Yhdysvaltain perinteisten suurten eurooppalaisten liittolaisten teot ja asenteet. Nato-maa Saksan rooli on keskeinen ja erityisesti Saksan Venäjä-politiikka herättää kysymyksiä. Venäjä tavoittelee suurvalta-asemansa palauttamista. Maalle on tärkeää korjata epäedulliseksi kokemansa 1990-luvun ratkaisut. Venäjän pyrkimys saada vaikutuspiiriinsä entisen Neuvostoliiton aluetta pääsi vauhtiin viime vuosikymmenen puolivälissä.

Venäjä pitää sotilasdoktriinissaan Natoa vaarana ja epäyhtenäinen Nato puolestaan Venäjää kumppanina. Venäjän rapautuneita asevoimia modernisoidaan vahvalla ja kasvavalla taloudellisella panostuksella. Vanhoista sotilaspiireistä on luovuttu ja niiden tilalle on tullut neljä operatiivis-strategista yhteisjohtoporrasta. Leningradin ja Moskovan sotilaspiirit yhdistämällä muodostetun Läntisen yhteisjohtoportaan esikunta on sijoitettu Pietariin. Se on samalla osoitus painopisteen siirtymisestä läntisellä suunnalla Keski-Euroopan suunnalta luoteeseen. Uusien huipputeknisten ballististen Iskander-ohjusten sijoittaminen alueelle on myös vahva signaali. Venäjän asevoimia kehitetään muodostamalla korkeassa valmiudessa olevia joukkoja, joilla on kyky saavuttaa operatiivisia tuloksia suoraan rauhan ajan ryhmytyksestä. Nato-maiden alueellisen puolustuksen alasajo ja toisaalta Venäjän korkeassa valmiudessa olevien joukkojen kehittäminen

II

ovat aiheuttaneet hämmennystä ja epävarmuutta lähialueellamme ja itäisen Keski-Euroopan valtioissa.

Suomen puolustusvoimien päätehtävänä pysyy oman maan puolustaminen. Valitun alueellisen puolustusjärjestelmän rauhan ajan valmius on matala. Tämän tulisi olla ympäristöä rauhoittava elementti, mutta samalla se asettaa suuria vaatimuksia valmiuden kohottamisjärjestelyille. Suomen alue on suuri ja reserviä tarvitaan paljon lukuisien kohteiden suojaamiseen koko valtakunnan alueella sekä korvaamaan liikekannallepanon hävikkejä ja ensi-iskuissa aiheutuvia tappioita. Koko vuosittaisen ikäluokan kouluttaminen on tarpeen jos aiotaan saada riittävästi yksiköitä. Suuri reservi on osoitus maanpuolustustahdosta ja sen ennaltaehkäisevä arvo on suuri.

JOHDANTO

Euroopan kahtiajako alkoi tosiasiallisesti jo toisen maailmansodan aikana eli liittoutuneiden Berliinin kilpajuoksun yhteydessä merkittävän osan ”vapautetusta” Euroopasta jäädessä Neuvostoliiton vaikutuspiiriin ns. rautaesiripun taakse.¹ Valtavassa geopoliittisessa murroksessa Yhdysvallat ja Neuvostoliitto nousivat kahden ryhmittymän, idän ja lännen, kiistattomiksi johtajavaltioiksi. Lännessä neuvostoblokin laajentumispyrkimyksiin vastattiin mm. Yhdysvaltain uudella ulkopoliittisella ns. Trumanin opilla², presidentti Trumanin hallinnon hahmottelemalla patoamispolitiikalla (”Containment Policy”³) 1947 sekä puolustusliitto Naton perustamisella 1949. Vähitellen Neuvostoliitto koki tulleen saarretuksi. Sama asenne elää edelleen vahvana Venäjällä.

Seuraavaa mullistavan suurta geopoliittista muutosta, yllättäen tapahtunutta Neuvostoliiton hajoamista, saatiin odottaa yli 40 vuotta. Venäjän presidentti Putinin mukaan tämä oli viime vuosisadan suuria geopoliittisia katastrofeja.⁴ Toivuttuaan presidentti Jeltsinin hallintokaudella kokemastaan alennustilasta ”Venäjä tavoittelee suurvalta-asemansa palauttamista. Venäjälle on tärkeää korjata epäedulliseksi kokemansa 1990-luvun ratkaisut.”⁵ On mahdotonta ennustaa, miten hyvin Venäjä lopulta onnistuu näis-

¹ Usein viitataan Winston Churchillin puheeseen pienessä Fultonin kaupungissa Missourin osavaltiossa Yhdysvalloissa 5.3.1946. Puheen avainkohta kuului seuraavasti: ”From Stettin in the Baltic to Trieste in the Adriatic, an iron curtain has descended across the Continent. Behind that line lie all the capitals of the ancient states of Central and Eastern Europe. Warsaw, Berlin, Prague, Vienna, Budapest, Belgrade, Bucharest and Sofia, all these famous cities and the populations around them lie in what I must call the Soviet sphere, and all are subject in one form or another, not only to Soviet influence but to a very high and, in many cases, increasing measure of control from Moscow.” [http://www.winstonchurchill.org/learn/speeches/speeches-of-winston-churchill/120-the-sinews-of-peace].

² Presidentti Harry S. Trumanin puhe Yhdysvaltain kongressille 12.3.1947 [http://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/doctrine/large/documents/pdfs/5-9.pdf#zoom=100].

³ X (a.k.a. George F. Kennan), *The Sources of Soviet Conduct*, Foreign Affairs, heinäkuu 1947 [http://en.wikisource.org/wiki/The_Sources_of_Soviet_Conduct].

⁴ President of Russia, *Annual Address to the Federal Assembly of the Russian Federation*, The Kremlin, Moscow, 25.4.2005 [http://archive.kremlin.ru/eng/text/speeches/2005/04/25/2031_type70029type82912_87086.shtml].

⁵ Valtioneuvoston kanslia, *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009 –*

sä pyrkimyksissään, mutta varmaa sen sijaan on, että vaikutukset ulottuvat myönteisinä tai kielteisinä myös lähialueellemme ja Suomeen.

Sotilasliittojen asevoimat Euroopassa varautuivat suursotaan toistensa kanssa kylmän sodan vuosikymmeninä. Suomeen vaikutti erityisesti Neuvostoliiton valtava sotilaallinen voima rajojemme takana. Merkittävä osa siitä oli jatkuvassa korkeassa valmiudessa.⁶

Aikaisemmista aikakausista poiketen tulivat nyt myös uudet ennenkuulumattoman tuhovoimaiset aseet, ydinaseet, kuvaan mukaan. Ne mullistivat suursodan kuvaa perusteellisesti ja niistä muodostui ehkä kaikkein merkittävin yksittäinen tekijä, joka hillitsi suurvaltoja liialliselta riskinotolta. Useista vakavista kriiseistä huolimatta rauha säilyi suurvaltojen tai niiden liittolaisten välillä.⁷

Kahden suurvallan, Yhdysvaltain ja Neuvostoliiton, ydinasevarustelu sai poikkeuksellisia mittasuhteita. Ydinasepariteetin saavuttaminen ja Yhdysvaltain ohittaminen ponnistuksista ja kustannuksista piittaamatta painoivat kuitenkin Neuvostoliiton päätöksenteossa enemmän kuin muut

Valtioneuvoston selonteko, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 11/2009, s. 38 [http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2009/j11-turvallisuus-j12-sakerhets-j13-finnish/pdf/fi.pdf]. Ks. myös Alpo Juntunen, *Venäjän imperiumin paluu*, Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia no 25, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Helsinki, 2009. Professori Juntusen perusteellinen katsaus antaa erinomaisen kuvan venäläisestä poliittisesta kulttuurista ja ajattelutavasta, joka perustuu geopolitiikkaan ja historian traditioon.

⁶ Ruotsin puolustusvoimien entinen ylipäällikkö kenraali Bengt Gustafsson on kirjoittanut laajasti Neuvostoliiton operatiivisista suunnitelmista Ruotsia (ja Suomea) vastaan. Bengt Gustafsson, *Det sovjetiska hotet mot Sverige under det kalla kriget*, Stockholm:Försvarshögskolan/KunglKrigsvetenskapsakademien/Kungl Örlogsmannasällskapet, FOKK Nr. 12, 2007. Ks. myös Bengt Gustafsson, *The Soviet Threat against Sweden during the Cold War*, Parallel History Project on Cooperative Security (PHP), [http://www.php.isn.ethz.ch/collections/coll_sovthreat/Introduction.cfm?navinfo=46465] Ks. myös Gustafsson et al., *Report on Lieutenant General Vladimir Cheremnikh's visit to PRIO in June 1994* [http://www.php.isn.ethz.ch/collections/colltopic.cfm?lng=en&id=47461&navinfo=46465].

⁷ Mikään ydinasevaltio ei ole käynyt täysmittaista sotaa toisen ydinasevaltion kanssa. Intia ja Pakistan ovat sotineet Kashmirin alueen omistuksesta, mutta eivät nekään tiettävästi ole harkinneet ydinaseiden käyttöä. Ks. myös George P. Shultz, William J. Perry, Henry A. Kissinger & Sam Nunn, *Deterrence in the Age of Nuclear Proliferation*, The Wall Street Journal, 7.3.2011 [http://www.nti.org/c_press/Deterrence_in_the_Age_of_Nuclear_Proliferation.pdf].

seikat. Maan poliittinen ja sotilasjohto olivat kuitenkin jo 1970-luvun alussa arvioineet, ettei ydinsodassa olisi voittajia.⁸ Tämän seikan totesivat lopulta presidentit Reagan ja Gorbatsšov yhdessä vuonna 1985: ”Ydinsotaa ei voi voittaa eikä sitä saa koskaan käydä”.⁹ Myös neuvostojohdon mukaan ydinsotaa piti välttää viimeiseen asti.¹⁰

Entisen Itä-Saksan arkistoista löytyneitä Varsovan Liiton sotilasoperatiivisia suunnitelmia joissa taktisten ydinaseiden runsaalla käytöllä olisi ollut näkyvä ja ratkaisevan tärkeä rooli, on vaikea tulkita yksiselitteisesti. Jo Kuuban kriisin aikana lokakuussa 1962 Neuvostoliiton sotilasjohto antoi tiukan käskyn, ettei Kuubaan sijoitettuja keskimatkan tai lyhyen kantaman ydinohjuksia saanut käyttää Yhdysvaltain mahdollisen maihinnousun torjumiseksi.¹¹

⁸ John G. Hines et al., *Soviet Intentions 1965-1985, Volume II, Soviet Post-Cold War Testimonial Evidence*, BDM Federal Inc., 22.9.1995. Tämä aikaisemmin salaiseksi luokiteltu aineisto löytyy osoitteesta [<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nukevault/ebb285/index.htm>].

⁹ Ambassador James E. Goodby, *Looking Back: The Reykjavik Summit 1986*, Arms Control Today, September 2006 [http://www.armscontrol.org/act/2006_09/lookingback]. Presidentti Reagan esitti saman näkemyksen jo puheessa kansakunnalle tammikuussa 1984: “People of the Soviet Union, there is only one sane policy, for your country and mine, to preserve our civilization in this modern age: A nuclear war cannot be won and must never be fought. The only value in our two nations possessing nuclear weapons is to make sure they will never be used. But then would it not be better to do away with them entirely?” President Ronald Reagan, *State of the Union Address*, 25.1.1984, [<http://www.infoplease.com/t/hist/state-of-the-union/197.html>].

¹⁰ Ks. esim. yleisesikuntapäällikkö, marsalkka Sergei F. Ahromejevin ja kenraaliversti (res.) Andrian A. Danilevitšin haastattelut. John G. Hines et al., *Soviet Intentions 1965-1985, Volume II, Soviet Post-Cold War Testimonial Evidence*, BDM Federal Inc., 22.9.1995. Sitä ei kuitenkaan lännessä ymmärretty ennen 1990-luvun alkua, jolloin neuvostoliittolaiset avainhenkilöt kertoivat asiasta avoimesti. Neuvostoliiton ylin sotilasjohto vakuutti myös, ettei Neuvostoliitolla ollut koskaan ollut aikeita käyttää ydinaseita ensimmäisenä. Aineisto löytyy osoitteista [<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nukevault/ebb285/vol%20II%20Akhromeev.pdf>] ja [<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nukevault/ebb285/vol%20I%20Danilevich.pdf>].

¹¹ Aleksandr Fursenko & Timothy Naftali, *”One Hell of a Gamble” – Khrushchev, Castro & Kennedy 1958–1964*, W. W. Norton & Company, New York, 1997 s. 242–243. Riskien hallitsemiseksi Neuvostoliiton puolustusministeri Rodion Malinovski antoi monien vaiheiden jälkeen käskyn, että Yhdysvaltain mahdollista maihinnousua piti torjua pelkästään tavanomaisin asein. Ohjusdivisioonaa komentaneen kenraali Igor Statsenkon asetet [ballistiset ohjukset] ja eversti Nikolai Beloborodovin ”kuorma” [ydinkärjet] suljettiin tiukasti sallittujen aseiden käytön ulkopuolelle. Myös taktisia ydinaseita kuten Lunaa (Frog 7) tai FKR-risteilyohjuksia rajattiin pois. [http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nsa/cuba_mis_cri/621022%20Malinovsky's%20Order%20to%20Pliyev.pdf]. Ks. myös Robert S. McNamara, *Forty Years After 13 Days*, Arms Control Today, November 2002 [<http://www.armscontrol.org/print/1144>].

Lännessä on ehkä liikaa korostettu Neuvostoliiton hyökkäyksellisyyttä ja samalla aliarvioitu Neuvostoliiton pelkoa läntisestä yllätysiskusta.¹² Neuvostoarmeijan Läntisen voimaryhmän viimeinen komentaja kenraalievverti Matvei Burlakov puolestaan kertoi maaliskuussa 2005 joukkojen poikkeuksellisen korkeasta valmiustilasta entisessä Itä-Saksassa. Burlakovin joukkojen miesvahvuus oli yli puoli miljoonaa ja niiden aseistukseen kuului myös hyvin runsaasti ydinaseita, joita tarvittaessa olisi käytetty ensi-iskussa.¹³

Ydinasepelote ei kuitenkaan pidättänyt Neuvostoliittoa puuttumasta kansannousuihin sen liittolaismaissa Itä-Euroopassa 1950- ja 1960-luvuilla, mutta sillä oli keskeinen merkitys rauhan säilymiselle Euroopassa. Siitä hyötyi myös vaikeassa asemassa ollut Suomi.

¹² William Burr & Svetlana Savranskaya, *1995 Contractor Study Finds that U.S. Analysts Exaggerated Soviet Aggressiveness and Understated Moscow's Fears of a U.S. First Strike*, The National Security Archive, The Nuclear Vault, 11.9.2009, [<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nukevault/ebb285/index.htm>].

¹³ Marina Kalashnikova, *All They Had to Do Was Give the Signal*, Kommersant Vlast, 29.3.2005 [<http://www.kommersant.com/page.asp?id=558042>]. Kenraali Burlakovin ja haastattelijan sanavaihdosta selviää, että ydinaseiden ensikäyttöä suunniteltiin riippumatta siitä, mitä maan poliittinen johto virallisesti sanoi. ”[Foreign Minister Gromyko] said one thing and the military thought another. We are the ones who are responsible for [fighting] wars.”

2

GEOPOLIITTISET MUUTOKSET EUROOPASSA KYLMÄN SODAN PÄÄTTYMISEN JÄLKEEN

Kylmän sodan katsotaan yleensä päättyneen Berliinin muurin murtumisen myötä tai viimeistään Neuvostoliiton hajoamiseen joulukuussa 1991.¹⁴ Geopoliittiset muutokset ETYK-maiden alueella olivat mittavat. Saksa yhdistyi ja neuvostotasavallat itsenäistyivät, Baltian maiden kohdalla oli kyse itsenäisyyden palauttamisesta. Suomi totesi Pariisin rauhansopimuksen rajoitukset mitättömiksi ja YYA-sopimuksenkin vanhentuneeksi syyskuussa 1990.¹⁵ Suomi liittyi Euroopan Unioniin vuonna 1995, minkä jälkeen maamme turvallisuuspoliittinen asema muuttui ehkä suotuisammaksi kuin koskaan aikaisemmin itsenäisyytemme aikana.

Tšekkoslovakian presidentti Václav Havel julisti Varsovan liiton lakkauteksi Prahassa 1.7.1991.¹⁶ Puolustusliitto Nato sen sijaan säilyi ja sai uu-

¹⁴ Kylmän sodan päättymisen ajankohta on epämääräinen. Kyseessä näyttäisi ennemminkin olevan prosessi, johon maailmapoliittiset suhdanteet edelleen vaikuttavat, koska asiaan palataan toistuvasti. Venäjän ulkoministeri Sergei Lavrov viittasi maansa aloitteen Euroopan uudesta turvallisuussopimuksesta Münchenin turvallisuuskonferenssissa 5.2.2011 seuraavasti: ”[...]tässä puhutaan kylmän sodan perinteen lopullisesta eliminomisesta”. Sergey V. Lavrov, *Speech at the 47th Munich Security Conference*, Munich, 5.2.2011 [<http://www.securityconference.de/Lavrov-Sergey-V.628.0.html?&L=1>]. Yhdysvallat ja Venäjä julistivat yhdessä ydinsulkusopimuksen tarkastelukonferenssissa vuonna 2010, että ”uuden START-sopimuksen solmiminen merkitsi kylmän sodan kauden lopullista päättymistä”. 2010 Review Conference of the Parties to the Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons [npt/conf.2010/wp.75], *Note verbale dated 13 May 2010 from the delegations of the Russian Federation and the United States of America addressed to the President of the Conference*, New York, 17.5.2010, [http://www.un.org/en/conf/npt/2010/pdf/npt_conf2010_wp75.pdf]. Entinen Venäjän ulkomaantiedustelupalvelu SVR:n eversti Sergei Tretjakov, joka johti Venäjän ulkomaantiedustelua Yhdysvalloissa vuosina 1995–2000, kiisti pontevasti vielä vuonna 2009, että kylmä sota olisi päättynyt. Ks. YouTube, *KGB Defector Weighs in on US/Russian Relations*, 7.6.2009 [<http://www.youtube.com/watch?v=zh7VG3jCHQA>]. Ks. myös Pete Earley: *Comrade J - The Untold Secrets of Russia's Master Spy in America After the End of the Cold War*, G.P. Putnam's Son's, New York, 2007, s. 330–331.

¹⁵ René Nyberg, *Ni har vidrört VSB-avtalet*, i Mats Bergquist & Alf W. Johansson (red.), *Säkerhetspolitik och historia – Essäer om stormaktspolitiken och Norden under sjuttio år*, Hjalmarsson och Högberg Bokförlag AB, Stockholm, 2007, s. 285–299.

¹⁶ Václav Havel, *To the Castle and Back*, Vintage Books, 2008, s. 294. Havel piti Varsovan liiton lakkauttamista kaikkein merkittävänä tapahtumana presidenttikaudellaan. Sa-

sia tehtäviä. ETYK:in (myöh. ETYJ:in) puitteissa sovittiin uuden Euroopan turvallisuutta koskevasta käyttäytymisnormistosta (ns. Pariisin loppuasiakirja) Pariisissa vuonna 1990.¹⁷ Sen tärkeästä päivätyksestä sovittiin Istanbulissa 1999, ja se on edelleen voimassa.

2.1 Läntiset uhkakuvat ja asevoimien kehitys

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen venäläisjoukot vetäytyivät noin 1000 kilometriä itään Keski-Euroopasta. Kun Neuvostoliiton aiheuttama uhka poistui, on läntisessä uhkakuvien käsittelyssä tuotu perinteisten sotilaallisten uhkien rinnalle erilaisia ”uusia” uhkia alati kasvavalla painoarvolla. Terrori-isku New Yorkissa 11.9.2001 oli eräänlainen käännekohta.

Kuva 1. Varsovan liiton hajotessa venäläiset joukot siirtyivät noin 1000 kilometriä itään.

Läntisiä asevoimia on supistettu radikaalisti ja pääosin on luovuttu

malla hän koki virallisen lakkauttamisseremonian omien kokemuksiansa valossa varsin omituiseksi ja absurdiksi. Tehtävän läpivieminen oli hyvin monimutkainen prosessi ja viimeisimmät neuvostojoukot lähtivät maasta vasta kaksi vuotta virallisen päätöksen jälkeen.

¹⁷ *Charter of Paris for a New Europe*, Paris 1990. (<http://www.osce.org/mc/39516>) ja *Euroopan turvallisuuden peruskirja ja Istanbulin huippukokouksen julistus 1999*, Ulkoasiainministeriön julkaisu 4/2000 [<http://formin-origin.finland.fi/public/download.aspx?ID=9973&GUID={5937206c-30e8-47e4-8779-928235bc9b52}>].

yleisestä asevelvollisuudesta.¹⁸ Sen vuoksi reserviä ei enää kerry merkittävästi. Sotilaallinen toiminta on keskitetty kriisinhallintaan ja uhkien torjuntaan kaukana omalta alueelta. Länsi-Euroopassa on aluepuolustuskyky lähes menetetty, arvioi arvovaltainen venäläinen vaikuttaja tammikuussa 2011: ”Britanniaa lukuun ottamatta [Euroopassa] ei enää ole mainitsemisen arvoisia asevoimia.”¹⁹ Alati kallistuvat modernit aseet rasittavat läntisten asevoimien taloutta, ja siksi niitä on suorituskyvyn uhallakin hankittu säästeliäästi. Mittasuhteiltaan melko vaatimaton Libyan operaatio keväällä 2011 paljasti Naton eurooppalaisten jäsenten sotilaalliset puutteet selvästi.²⁰ ”Raaka totuus on, että Yhdysvaltain kongressin tahto ja kärsivällisyys hiipuvat [...] Yhä niukemmiksi käyviä varoja ei haluta käyttää sellaisten valtioiden puolesta, jotka näyttävät olevan haluttomia panostamaan riittävästi puolustukseensa tai tekemään välttämättömiä muutoksia ollakseen vakavasti otettavia kumppaneita”, Yhdysvaltain kesällä 2011 väistynyt puolustusministeri Robert Gates sanoi Naton päämajassa 10.6.2011. Samalla Gates antoi tunnustusta mm. Norjalle ja Tanskalle, joiden suorituskyky Libyassa oli ollut resursseihin nähden erittäin hyvä.

Nato-maiden yhteenlaskettu rauhan ajan miesvahvuus, Yhdysvallat mukaan lukien, oli vuonna 1989 yli 5,3 miljoonaa miestä. Neuvostoliiton vastaava luku oli yli 4,2 miljoonaa miestä ja muiden Varsovan liiton maiden miesvahvuus oli yhteensä yli 1,1 miljoonaa miestä. Molemmat puolustusliitot olivat siten miesvahvuudeltaan tasoissa.²¹ Venäjän nykyinen rauhan ajan miesvahvuus on miljoona miestä. Nato-maiden vastaava luku on edelleen yllättävän korkea, yli 3,9 miljoonaa henkilöä, mutta Yhdys-

¹⁸ Viimeisimpiä esimerkkejä maista jotka ovat luopuneet yleisestä asevelvollisuudesta ovat Ruotsi, jonka asevelvollisuus jää lepäämään rauhan aikana, ja Saksa. Bundeswehrin viimeinen varusmieserä astui palvelukseen vuoden 2011 alussa.

¹⁹ Sergey Karaganov, (Yevgeny Shestakov, moderator), *An iron fist to keep NATO expansion at bay*, Valdai Discussion Club, 25.1.2011,

[<http://www.valdaiclub.com/content/iron-fist-keep-nato-expansion-bay>]. Professori Sergei Karaganovin haastattelu julkaistiin ensiksi Venäjän virallisessa Rossijskaja Gazeta -lehdessä 20.1.2011 [<http://www.rg.ru/2011/01/20/karaganov-site.html>].

Karaganovin arvio on tyyli: ”In reality, Europe is becoming a defenseless continent. [...] Without America the Europeans will be left naked and defenseless, because except for Britain, they have no armed forces to speak of.”

²⁰ Robert M. Gates, *The Security and Defense Agenda (Future of NATO)*, Brussels, Belgium, 10.6.2011 [<http://www.defense.gov/speeches/speech.aspx?speechid=1581>]. Ks. myös Thom Shankar, *Defense Secretary Warns NATO of 'Dim' Future*, The New York Times, 10.6.2011

[http://www.nytimes.com/2011/06/11/world/europe/11gates.html?_r=1&hp]. Marcus Lindqvist, *Rebellerna ber förgäves om hjälp*, Hufvudstadsbladet, 17.4.2011 ja Karen DeYoung ja Greg Jaffe, *NATO runs short on some munitions in Libya*, The Washington Post, 15.4.2011 [http://www.washingtonpost.com/world/nato-runs-short-on-some-munitions-in-libya/2011/04/15/AF307EID_story.html].

²¹ International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance 1989–1990*, Brassey's (for IISS), London, 1989.

valtojen ja Turkin osuus siitä on yli puolet ja muiden perinteisten keskiuurten Nato-maiden osuus on myös merkittävä.²² Sotilasliittojen aikaan tätä vertailua saattoi perustella. Tänä päivänä se ei ole enää geopoliittisesti tai sotilaallisesti relevanttia, kun Natolla ei ole yhtenäistä aluepuolustusajattelua tai siihen soveltuvia koulutettuja ja harjoitettuja joukkoja.

Uusien Nato-maiden miesvahvuudet ovat varsin pienet. Entisen Varsovan liiton Itä-Euroopan maiden asevoimia alettiin rakentaa uudestaan, ja työ on edelleen kesken. Näiden maiden neuvostoaikaiset asevoimat toimivat vain Neuvostoliiton sanelemissa erillisissä toiminnoissa. Varsovan liiton puolustussuunnittelu oli täysin Neuvostoliiton sanelemaa, ja muilla jäsenmailla oli hyvin rajoitettu käsitys suunnitelmien sisällöstä.

2.2 Venäjän ulkopoliittisten asenteiden muuttuminen

Venäjän ja länsimaiden lämpimät suhteet kylmän sodan jälkeisen aikakauden alussa eivät valitettavasti kestäneet pitkään. Venäjän liberaali länsimielinen ulkoministeri Andrei Kozyrev yllätti kuulijakuntansa ETYK:in ministerikokouksessa Tukholmassa 14.12.1992. Hän totesi, ettei entisen Neuvostoliiton aluetta voida pitää sellaisena vyöhykkeenä, missä ETYK-normistoa sovellettaisiin täysimääräisesti. ”Tämä on jälki-imperiaalista aluetta, jossa Venäjän on puolustettava etujaan kaikin mahdollisin keinoin, mukaan lukien sotilaalliset ja taloudelliset keinot.”²³ Kozyrev myönsi myöhemmin, että puhe oli ollut pila. Puheen tarkoituksena oli ollut toimia herätyskellona.

Budapestissa pidetyssä ETYJ-maiden huippukokouksessa joulukuussa 1994 nähtiin jo selvä suunnanmuutos. Venäjän presidentti Boris Jeltsin varoitti, että ”Eurooppa voi tulla sysätyksi kylmään rauhaan”.²⁴ Tämän

²² International Institute for Strategic Studies, *The Military Balance 2011*, IISS, London, March 2011.

²³ Andrei Kozyrevin puhe oli ”Go West” -politiikan kannattajan varoitus siitä, että jyrkkä ulkopoliittinen muutos voisi olla tulossa. Hän lausui tuolloin myös:

“[...]While fully maintaining the policy of entry into Europe, we clearly recognize that our traditions in many respects, if not fundamentally, lie in Asia, and this sets limits to our rapprochement with Western Europe. We see that, despite a certain degree of evolution, the strategies of NATO and the WEU, which are drawing up plans to strengthen their military presence in the Baltic and other regions of the territory of the former Soviet Union and to interfere in Bosnia and the internal affairs of Yugoslavia, remain essentially unchanged.” [http://halldor2.wordpress.com/2008/08/20/the-stockholm-speech/]. Ks. myös Craig R. Whitney, *Russian Carries On Like the Bad Old Days, Then Says It Was All a Ruse*, The New York Times, 15.12.1992 [http://query.nytimes.com/gst/fullpage.html?res=9E0CE3DD153BF936A25751C1A964958260].

²⁴ Budapestin ETYK-huippukokous oli pettymys, Newsweek-lehden mukaan katastrofi. Venäjä vastusti Naton laajentumista ja erityisesti Bosnian sotaa ja Serbiaa koskevia julki-

jälkeen Venäjän johtavat liberaalit poliitikot joutuivat vähitellen väistymään. Ulkoministeri Kozyrevin tilalle tuli entinen tiedustelupalvelu KGB:n korkea-arvoinen upseeri ja ulkomaantiedustelu SVR:n johtaja Jevgeni Primakov tammikuussa 1996. Valta Venäjällä ja vastuu tilanne- ja uhka-arvioiden laatimisesta siirtyi yhä enemmän maan tiedustelu- ja sotilasviranomaisia lähellä olevien konservatiivisten tahojen käsiin.

Andrei Kozyrevin ”pilailupuheessa” vuonna 1992 hahmottelema kehitys toteutui lopullisesti Georgian sodan jälkeen, kun presidentti Medvedev esitti Venäjän ulko- ja turvallisuuspolitiikan pääperiaatteet elokuussa 2008. Erityistä huomiota herätti kohta, jossa presidentti totesi, että ”kansalaistemme hengen ja kunnian turvaaminen missä tahansa [päin maailmaa] on maamme kiistaton ensisijainen tehtävä. Ulkopoliittiset päätöksemme tulevat tukeutumaan tähän tarpeeseen.” Venäjä puolustaisi myös talousyhteisönsä etuja ulkomailla ja ”kaikille pitäisi olla selvää, että tulomme vastaamaan meitä vastaan kohdistettuihin vihamielisiin tekoihin”.²⁵ Nämä periaatteet kirjattiin vuoden 2009 lopulla lakiin, joka antaa Venäjän asevoimille oikeuden toimia ulkomailla.²⁶

Venäjän suhteista ulkovaltoihin Medvedev totesi, että ”on alueita joissa Venäjällä on etuoikeutettuja intressejä. [...], [naapuri]valtioita, joiden kanssa Venäjällä on erityisiä historiallisia siteitä [...]”.²⁷ Länsimaisille politiikan tutkijoille Medvedev sanoi syyskuussa 2008, että ”naapurimme

lausumaesityksiä. Presidentti Jeltsin moitti presidentti Clintonia siitä, ettei ”kansainvälisen yhteisön kohtaloita voida hoitaa yhdestä pääkaupungista käsin”, siis Washingtonista. Newsweek, *’Plunging into a Cold Peace’*, 19.12.1994

[<http://www.newsweek.com/1994/12/18/plunging-into-a-cold-peace.html>]. Tämän jälkeen ”kylmä rauha” on käsitteenä pysynyt sitkeästi kansainvälisen politiikan sanastossa. Ks. esim. Ralf Beste, Uwe Klussmann ja Gabor Steingart, *The Cold Peace*, Spiegel Online, 1.9.2008

[<http://www.spiegel.de/international/world/0,1518,575581,00.html>].

²⁵ President of Russia, *Interview given by Dmitry Medvedev to Television Channels Channel One, Rossia, NTV*, 31.8.2008 [http://archive.kremlin.ru/eng/text/speeches/2008/08/31/1850_type82912type82916_206003.shtml].

²⁶ Owen Matthews and Anna Nemtsova, *The New Red Army*, Newsweek, 20.11.2009, [<http://www.newsweek.com/2009/11/19/the-new-red-army.html>]. Ks. myös People’s Daily Online, *Medvedev signs use of Russian army abroad into law*, 9.11.2009, [<http://english.people.com.cn/90001/90777/90851/6808120.html>].

²⁷ *Interview given by Dmitry Medvedev to Television Channel One, Rossia, NTV*, 31.8.2008 [http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2008/08/31/1850_type82912type82916_206003.shtml]. Medvedev: “... protecting the lives and dignity of our citizens, wherever they may be, is an unquestionable priority for our country. Our foreign policy decisions will be based on this need. We will also protect the interests of our business community abroad. It should be clear to all that we will respond to any aggressive acts committed against us. [...]there are regions in which Russia has privileged interests. These regions are home to countries with which we share special historical relations and are bound together as friends and good neighbours.”

ovat meille niin läheisiä, että olisi mahdotonta repiä meitä irti toisistamme niin, että Venäjä kulkisi omille teilleen ja naapurit omilleen”.²⁸ Näin pyritään myös vahvistamaan ulkovenäläisten uskollisuutta isänmaalleen. Tässä mielessä erityisesti eräissä Baltian maissa on koettu ongelmaksi, että Venäjän kansalaisuuden säilyttäminen on suurelle joukolle tärkeämpää kuin varsinaisen kotimaansa kansalaisuus. Joku voi katsoa kansalaisuuden sisältävän myös tiettyjä velvollisuuksia sitä maata kohtaan, jonka kansalainen on. Kriisitilanteessa siitä voi syntyä ongelmia, eikä asia koske pelkästään Baltian maita.

2.3 Venäjän geopoliittisen ajattelun paluu

Neuvostoyhteiskunnan romahduksen jälkeisinä hämmäntävinä aikoina syntyi länsisuuntausta torjuvien piirissä välitön tarve löytää Venäjälle uusi arvopohja ja suunta. Venäläisten konservatiivisten geopoliittisten ajattelijoiden joukosta erottui nopeasti eteenpäin katsova nuori filosofi Aleksandr Dugin (s. 1962), jonka vaikutus valtaa pitäviin tahoihin on ollut merkittävä. Sotilasperheessä varttuneen Duginin mukaan ainoastaan armeijan ja turvallisuuspalvelujen piiristä löytyy aitoa patriotismia.²⁹

Dugin kiinnitettiin Venäjän asevoimien yleisesikunta-akatemian opettajaksi jo vuonna 1992. Hän ryhtyi laatimaan tärkeää kirjaa geopolitiikan perusteista ja Venäjän geopolitiikan tulevaisuudesta akatemian strategian laitoksen johtajan kenraaliluutnantti Nikolai Klokotovin johdolla ja akatemian rehtorin ja maan tulevan puolustusministerin armeijakenraali Igor Rodionovin tuella.³⁰

Maanpuolustuskorkeakoulun Venäjän turvallisuuspolitiikan professori Alpo Juntunen kiteytti Duginin ajatuksia seuraavasti vuonna 2003:

²⁸ Slawomir Debski, *The paradox of an unattractive Russia*, International Herald Tribune, 30.10.2008

[<http://www.nytimes.com/2008/10/30/opinion/30iht-eddebski.1.17381652.html>].

²⁹ Marlene Laruelle, *Aleksandr Dugin: A Russian Version of the European Radical Right?*, Woodrow Wilson International Center for Scholars, Kennan Institute Occasional Paper #294, 2006 [<http://www.wilsoncenter.org/topics/pubs/OP294.pdf>]. Ks. myös, Aleksandr Gelevitš Dugin, *Biografija i osnovnie trud (Biografija ja työt)*, 2010, [<http://dugin.ru/bio/>].

³⁰ Александр Дугин, *Основы геополитики: геополитическое будущее России (Geopolitiikan perusteet: Venäjän geopoliittinen tulevaisuus)*, Арктогея, Москва, 1997. Ks. myös John B. Dunlop, *Aleksandr Dugin's Foundations of Geopolitics* [http://www.princeton.edu/~lisd/publications/wp_russiaseries_dunlop.pdf]. Tri Dunlop on Stanfordin yliopiston Hoover Institution -laitoksen vanhempi tutkija. Ks. myös John B. Dunlop, *Russia's New – and Frightening – Ism*, 30.7.2004, Hoover Digest No. 3, 2004 [<http://www.hoover.org/publications/hoover-digest/article/8074>]. Myös professori Alpo Juntunen on käsitellyt Duginin oppia perusteellisesti. Ks. Alpo Juntunen, *Itään vai länteen – Venäjän vaihtoehdot*, Ajatus Kirjat, Jyväskylä, 2003.

[Dugin tarkastelee] kaikkea meren ja maan välisenä taisteluna, jonka osapuolia ovat Yhdysvaltojen johtamat merivallat ja Venäjän johtama Euraasia. Yhdysvaltojen johtama voima on vihollinen, joka pyrkii liberaaliskaupalliseen, kulttuurittomaan ja sekularisoituneeseen maailmanhallitukseen [eli maailmanherruuteen]. Tuo ryhmittymä on nyt ylivoimainen, mutta maailman pelastamiseksi mantereen on käytävä Venäjän johdolla vastaiskuun. [...] On muodostettava Moskova – Berliini-akselin³¹ johtama suurvalta.

[...] Sotilaallista yhteistyötä Saksan kanssa on tiivistettävä. Tulevan suurvallan pahimpana sotilaallisena ongelmana ovat reuna-alueet, joita atlantistit yrittävät saada valtaansa heikentääkseen Moskovan johtamaa mannerta. Moskovan on lujitettava otettaan reuna-alueilla. [...] Venäjälle ainoa oikea valtiomuoto on imperiumi”.³²

Imperiumin rakentamisesta luopuminen on Duginin arvomaailmassa sama kuin ”kansallinen itsemurha”. Ilman imperiumia Venäjä ”häviää kansana.”³³

Viitteitä Duginin kuvaamasta ajatusmaailmasta saatiin jo lokakuussa 1995, kun Venäjän ns. voimaministeriöitä eli puolustus- ja sisäministeriöitä ja turvallisuuselimiä lähellä oleva puolivirallinen puolustustutkimusintituutti INOBIS (Институт оборонных исследований, ИНОБИС) julkaisi suorasanaisen raportin, jossa hahmoteltiin Venäjän ulkoisia turvallisuusuhkia ja niiden vastatoimia.³⁴

”Yhdysvaltain ja lännen Venäjän politiikan päätavoitteena on estää Venäjää kehittymästä taloudellisesti, poliittisesti ja sotilaallisesti vaikutusval-

³¹ Muita tärkeitä akseleita Yhdysvaltain ja Kiinan vallan torjumiseksi ovat Duginin mukaan Moskova-Tokio- ja Moskova-Teheran-akselit. Ks. John B. Dunlop, *Aleksandr Dugin's Foundations of Geopolitics* [http://www.princeton.edu/~lisd/publications/wp_russiaseries_dunlop.pdf].

³² Alpo Juntunen, *Itään vai länteen? – Venäjän vaihtoehdot*, Ajatus Kirjat, Jyväskylä, 2003, s. 39–40.

³³ Dugin, *Основы геополитики (Geopolitiikan perusteet)*, s. 197, 251.

³⁴ The Institute of Defence Studies (INOBIS), *“Conceptual provisions of the Strategy of Counteraction to the Main External Threats to National Security of the Russian Federation”* (abridged version prepared by Anton Surikov, M.S., advisor with the Institute of Defence Studies), 26.10.1995). INOBIS-instituutin tausta- ja tukiryymiin kuuluivat mm. asevoimien yleisesikunta, sotateollisia yrityksiä ja atomienergiaministeriö. Ks. Richard F. Staar, *Moscow's plan to restore its power*, Orbis, Summer 1996, [http://findarticles.com/p/articles/mi_m0365/is_n3_v40/ai_18570189/?tag=content;coll1] Eversti (evp.), tri Richard Staar johti Yhdysvaltain valtuuskuntaa tavanomaisten aseiden supistamisneuvotteluissa (MFBR) Wienissä 1981–83.

taiseksi voimaksi ja muuttaa jälkineuvostoliittolainen alue [”post-Soviet space”] lännen taloudelliseksi ja poliittiseksi lisäkkeeksi ja raaka-aineita tuottavaksi siirtomaaksi. Sen vuoksi Yhdysvaltoja ja sen liittolaisia on pidettävä [Venäjän] kansallisen turvallisuuden pääasiallisina uhkalähteinä ja Venäjän federaation potentiaalisina päävastustajina”, sanotaan 26.10.1995 päivätyssä INOBIS-raportissa. ”Läntiset suunnitelmat Naton ja sen tulevaisuuden suhteen tähtäävät mitä ilmeisimmin Venäjän eristämiseen ja pakottamiseen Euroopan ulkopuolelle.”

Duginin hahmotelmissa Saksa ja Venäjä jakaisivat Euroopan taas etupiireihin. Saksalle tulisivat Euroopan protestanttiset ja katoliset osat, ei kuitenkaan Suomi. Silti Euroopan etupiirijako Saksan kanssa ei olisi Venäjän lopullinen päämäärä, vaan se olisi ”koko Euroopan suomettuminen” tulevaisuudessa. Suomi kuuluu Duginin mukaan ”karjalais-suomalaiseen geopoliittiseen vyöhykkeeseen, joka on kulttuurisesti ja osin taloudellisesti yhtenäinen, mutta muodostaa euraasialaisen keskuksen [eli Moskovan] strategisen tuen. [...] Suomi on valtiona mitä suurimmassa määrin epävakaa [...], kuulumien luonnollisella ja historiallisella tavalla Venäjän geopoliittiseen alueeseen.”³⁵

Duginin ehdottamat keinot Venäjän ylivallan saavuttamiseksi Euraasiassa eivät olleet ensisijaisesti sotilaallisia, vaan hän suositteli hienostunutta ohjelmaa, joka sisältää myös Venäjän turvallisuusjärjestöjen toimesta suoritettavan subversiivisen (kumouksellinen) toiminnan kohdemaissa, niiden vakauden horjuttamiseksi myös disinformaatiota käyttäen. Sen lisäksi käytettäisiin Venäjän kaasua, öljyä ja muita luonnonrikkauksia kova-kouraisena keinona painostaa ja taivutella muita valtioita Venäjän tahtoon. Samaa esitettiin jo INOBIS-raportissa: ”On elintärkeää, että Venäjä estää läntisiä öljy-yhtiöitä pääsemästä laittomasti hyödyntämään Kaspianmeren jalustan esiintymiä.” Venäjän tulisi tarvittaessa käyttää jopa aseellista voimaa ulkomaisten yhtiöiden karkottamiseksi entisen Neuvostoliiton alueelta. Duginin mukaan sotaan ryhtymistä ei tarvitse pelätä, mutta olisi parempi, jos tavoitteisiin päästäisiin ilman aseellista toimintaa.³⁶

Myöhemmin toteutunut kehitys, joista Georgian sota ja maan jatkuva painostaminen³⁷ ovat hyviä esimerkkejä, osoittaa että Duginin perusajatuk-

³⁵ Ibid., s. 316. Ks. Mauno Koivisto: *Venäjän idea*, Kustannusosakeyhtiö Tammi 2001, s. 292.

³⁶ John B. Dunlop, *Aleksandr Dugin's Foundations of Geopolitics*. Ks. myös Faruk Akan, *Dugin: Russia should consider war to head off the Nabucco project*, 'Today's Zaman', (Международное Евразийское Движение), 5.2.2011 [<http://evrazia.info/modules.php?name=News&file=article&sid=4190>],

³⁷ Reuters, *Ex-Soviet Georgia says bombs found, blames Russia*, 31.3.2011

[<http://www.reuters.com/article/2011/03/31/us-georgia-bombs idUSTRE72U6FA2011>]

silla on ollut kantavuutta.³⁸ Venäjä on myös onnistunut pitämään Keski-Aasian hiilivetyriikkaat valtiot melko hyvin otteessaan ja saanut aikaan itselleen edullisia sopimuksia Azerbaidžanin, Turkmenistanin ja Kazakstanin kanssa.³⁹ Nord Stream -kaasuputken rakentaminen Itämerelle palvelee osittain samoja päämääriä. Puola ja Baltian maat vastustivat putken rakentamista voimakkaasti turvallisuuspoliittisista ja taloudellisista syistä.⁴⁰

Venäjän ja Saksan yhä lämpimämmät suhteet voidaan nähdä myös historian valossa, korostaa yhdysvaltalainen historian professori emeritus ja entinen diplomaatti Albert Weeks. ”Jälkikommunistisella aikakaudella Moskovan siteitä Saksaan voidaan pitää vahvempina kuin mihinkään muuhun läntiseen valtioon.”⁴¹ Maiden yhteistyö ulottuu myös vahvasti sotilaallisille alueille⁴², mikä on herättänyt levottomuutta varsinkin uusien Nato-maiden piirissä. Saksan tiedetään vastustaneen Naton Baltian maita varten laadittavia aluepuolustus suunnitelmia.⁴³ Saksan suurvaltapyrki-

0331]. Tämä on hyvä esimerkki siitä, miten Duginin oppeja sovelletaan käytännössä. Ks. myös Andreas Umland, *Who is Aleksander Dugin*, Open Democracy, 26.9.2008 [<http://www.opendemocracy.net/article/russia-theme/who-is-alexander-dugin>].

³⁸ Duginista tuli myöhemmin mystikko. Ks. Marlene Laruelle, *Aleksandr Dugin: A Russian Version of the European Radical Right?*, Woodrow Wilson International Center for Scholars, Kennan Institute Occasional Paper #294, 2006 [<http://www.wilsoncenter.org/topics/pubs/OP294.pdf>].

³⁹ Professori Alpo Juntunen toteaa että Keski-Aasian valtioiden ongelmana on riippuvuus Venäjän energiateollisuudesta ja sen hallitsemista kuljetusväylistä. Alpo Juntunen, *Venäjänsä imperiumin paluu*, Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia no 25, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Helsinki, 2009, s. 83. Ks. myös Alpo Juntunen, *Itään vai länteen – Venäjän vaihtoehdot*, Ajatus Kirjat, Jyväskylä, 2003.

⁴⁰ Tuomas Peltomäki, *Wikileaks: Venäjä runnoi maakaasuputkensa voimalla läpi*, Helsingin Sanomat, 1.5.2011 [<http://www.hs.fi/tulosta/1135265787045>]. ”[...] puolalaiset uskoivat että Nord Streamin tarkoituksena on antaa Venäjälle aseita tarvittaessa uhata Puolaa ja muita itäeurooppalaisia maita energiasululla. Nord Stream mahdollistaa periaatteessa sen, että Venäjä voi lopettaa kaasun kuljettamisen Itä-Eurooppaan ilman että se häiritäisi rahakkaita Länsi-Euroopan markkinoita.”

⁴¹ Weeks, Albert L., *ASSURED VICTORY – How “Stalin the Great” Won the War, but Lost the Peace*, Praeger, Santa Barbara, California, USA, 2011, s. 50.

⁴² Sotilaallinen yhteistyö on monipuolista, ulottuen kahdenvälisistä sotaharjoituksista puolustusteknologiaan. Viimeisin esimerkki on sopimus Rheinmetall-yhtiön valmistamasta taistelunharjoituskeskuksesta Venäjän maavoimille. Sillä pystytään simuloimaan taktisia tilanteita aina prikaatitasolle. STRATFOR, *Russia: German Company To Build Military Training Center*, 21.6.2011

[<http://www.stratfor.com/node/197580/sitrep/20110621-russia-german-company-build-military-training-center>]. Ks. myös M. Pyadushkin, *Rheinmetall Will Help to Train Russian Military*, Aviation Week, February 10, 2011.

⁴³ European voice, *Thanks to Poland, NATO will defend the Baltic states*, 21.1.2010 [<http://www.europeanvoice.com/article/imported/thanks-to-poland-nato-will-defend-the-baltic-states/66940.aspx>]. Ks. myös Aftenposten, Wikileaks Dokument [Ivo Daalder], 20.10.2009: *Action request: Baltic contingency planning: some ideas*, Aftenposten, 13.2.2011 [<http://www.aftenposten.no/spesial/wikileaksdokumenter/article4028320.ece?>]

myksille ei kuitenkaan toistaiseksi löydy poliittista maaperää, koska se ei ole valmis ottamaan sille luonnostaan kuuluvaa paikkaa Euroopassa.⁴⁴ Tämä saksalaisten asenne sopii Venäjälle hyvin.

Naton laajentuminen on ollut Venäjälle pitkään kipupiste. Jo INOBIS-raportin kirjoittajat pitivät Naton laajentumista ja eritoten Baltian maiden mahdollista tulevaa jäsenyyttä niin vaarallisena, että Venäjän olisi pitänyt valmistautua miehittämään Baltian maat näin tapahtuessa. Niin äärimmäisiin toimiin Venäjä ei kuitenkaan ole ryhtynyt, mutta ns. pronsisoturikiista keväällä 2007 ja varsinkin Georgian sota elokuussa 2008 osoittivat, että Venäjä on tarvittaessa valmis koviin toimiin.

Baltian maat voitaisiin miehittää ilman riskiä, ja Venäjä olisi sekä ”juridisesti että moraalisesti oikeutettu siihen. Kukaan lännessä ei tulisi taistelemaan Venäjän kanssa Baltian maista”, INOBIS-kirjoittajat päättelivät. Arvio lienee edelleen perusteltu ja nostaa samalla esille kysymyksen Baltian maiden puolustamisen vaikeista ongelmista.⁴⁵

Puolustusliitto Naton laajentuminen 1990-luvulta alkaen on ensisijaisesti ollut poliittinen prosessi. Sotilaallinen ulottuvuus on ollut toissijainen. Venäjän jyrkän vastustuksen taustalla on tietoisuus siitä, että Natoon liittyneet maat ovat lipsuneet Venäjän otteesta pysyvästi. Siksi ”Natoa olisi pidettävä aisoissa rautaisella nyrkillä”.⁴⁶

Entinen ulkoministeri Kozyrev kirjoitti Newsweek-lehdessä 10.2.1997, että ”Venäjän kansalle on kerrottava totuus, ja totuus on: Nato ei ole vihollinen”.⁴⁷ Kontrasti Kozyrevin ja Venäjän nykyisen johdon näkemysten

⁴⁴ Katarina Baer, *Varovainen Libya-kanta kirveltää Saksassa*, Helsingin Sanomat, 1.4.2011. Saksan korostunut passiivisuus YK:n Libya-operaatiossa maaliskuussa 2011 on hyvä esimerkki. Maan ulkoministeri Guido Westerwelle sanoo, että maailma on muuttunut ja Saksa voi luoda uusia kumppanuuksia. Yhdysvaltain presidentti Barack Obama ei enää luetellut Saksaa liittolaismaaksi ja maan entinen ulkoministeri Joschka Fischer pitää Saksan ulkopoliittikkaa farssina.

⁴⁵ Henry Kissinger luennoi Die Führungsakademie der Bundeswehr -akatemian tilaisuudessa Hampurissa syksyllä 1997. Suomalainen komentajakapteeni Jyrki Berner kysyi Kissingeriltä: ”Mitä NATO ja/tai länsi tekee, mikäli Venäjä poliittisesti, taloudellisesti tai sotilaallisesti painostamalla tai voimaa käyttämällä liittää Baltian maat takaisin Venäjään?” Kissingerin vastaus oli sanatarkasti seuraava: ”Komentaja tulee Suomesta ja tuntee varmaan historian. Vuonna 1956 toisessa vaakakupissa oli maailman rauha ja toisessa 10 miljoonan unkarilaisen kohtalo. Komentaja tietää vastauksen. Seuraava kysymys!” Komentaja (evp.) Jyrki Berner, henkilökohtainen tiedonanto 14.3.2011.

⁴⁶ Sergey Karaganov, *An iron fist to keep NATO expansion at bay*, Valdai Discussion Club, 25.1.2011 [<http://www.valdaiclub.com/content/iron-fist-keep-nato-expansion-bay>]. Artikkelin julkaistiin ensiksi Venäjän virallisessa Rossijskaja Gazeta -lehdessä 20.1.2011 [<http://www.rg.ru/2011/01/20/karaganov-site.html>].

⁴⁷ Andrei Kozyrev, *NATO is NOT Our Enemy*, Newsweek, 10.2.1997 ja Tomas Hendrik

välillä on suuri.⁴⁸ Aftenposten-lehden julkistaman Wikileaks-raportin mukaan Venäjän pääministeri Vladimir Putin olisi sanonut Naton pääsihteeri Anders Fogh Rasmussenille tämän Moskovan vierailulla 17.12.2009, ettei Natolla enää ole tarkoitusta ja että liittoutuman lakkauttaminen on Venäjän intressissä.⁴⁹

ETYJ-maat, mukaan lukien Venäjä, hyväksyivät Istanbulissa vuonna 1999 *Euroopan turvallisuuden peruskirjan*.⁵⁰ Siinä todetaan muun muassa, että ”jokaisella valtiolla on oikeus vapaasti valita ja muuttaa turvallisuusjärjestelyään, mukaan lukien liittoutumissopimuksia, niiden kehittyessä. [...] ETYJ:in sisällä millään valtiolla, valtioryhmällä tai järjestöllä ei voi olla ylintä vastuuta rauhan ja vakauden ylläpitämisessä ETYJ-alueella, eivätkä ne voi pitää mitään osaa ETYJ-alueesta vaikutuspiirinsä.” Tämä periaate oli kirjattu jo Naton ja Venäjän perusasiakirjassa (Founding Act), joka allekirjoitettiin Pariisissa 27.5.1997.⁵¹ Venäjä vertasi peruskirjaa Helsingin

Ilves, *Estonia and NATO Enlargement*, Columbia University, New York, 31.3.1997 [http://www.vm.ee/?q=en/node/3545]. Kozyrev: “[...] the Russian people must be told the truth, and the truth is: NATO is not the enemy.” Ks. myös Stefan Forss, *Det gamla gardet*, I dag-kolumn, Hufvudstadsbladet, 28.2.1997.

⁴⁸ President of Russia, *Interview to the French Magazine Paris Match*, 25 February, 2010 [http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2010/02/25/0900_type82916_224466.shtml].

President Medvedev: “It is not about our military doctrine, but about the never-ending enlargement of NATO through absorbing the countries that used to be part of the Soviet Union or happen to be our closest neighbours, such as Romania and Bulgaria. This is the threat. NATO is a military alliance which has expanded itself right to our borders. Our Armed Forces should therefore be ready to accomplish their missions in light of the changes we have seen.” Ks. myös RIA Novosti, *Russia opposes NATO expansion in principle – PM Putin*, RIA Novosti, 31.5.2008 [http://en.rian.ru/Russia/20080531/108965213.html]. Ks. edelleen Pavel Felgenhauer, *Military Doctrine Consolidates the Xenophobia of Russian Elites*, Eurasia Daily Monitor, Vol. 7, Issue 28, 20.2.2010. Venäjän kansallisen turvallisuusneuvoston sihteeri, entinen FSB-päällikkö Nikolai Patrushev totesi, että kaikki doktriinin laatimiseen osallistuneet henkilöt olivat yhtä mieltä siitä, että Nato on Venäjälle uhka ja vieläpä vakava uhka. Entisen SVR-eversti Tretjakovin mukaan Venäjän turvallisuusuhkat ovat olleet Yhdysvallat, Nato ja Kiina, tässä järjestyksessä jo Neuvostoliiton ajoilta. Ks. YouTube, *KGB Defector Weighs in on US/Russian Relations*, 7.6.2009 [http://www.youtube.com/watch?v=zh7VG3jCHQA]. Ks. myös Pete Earley: *Comrade J - The Untold Secrets of Russia's Master Spy in America After the End of the Cold War*, G.P. Putnam's Son's, New York, 2007, 330–331.

⁴⁹ Aftenposten, Wikileaks Dokument, *6.1.2010: Additional details on Syg's Moscow trip allege Putin sparred on missile defense*, 11.2.2011 [http://www.aftenposten.no/spesial/wikileaksdokumenter/article4025434.ece].

⁵⁰ *Charter of Paris for a New Europe*, Paris 1990 [http://www.osce.org/mc/39516] ja *Euroopan turvallisuuden peruskirja ja Istanbulin huippukokouksen julistus 1999*, Ulkoasiainministeriön julkaisuja 4/2000 [http://formin-origin.finland.fi/public/download.aspx?ID=9973&GUID={5937206c-30e8-47e4-8779-928235bc9b52}].

⁵¹ *Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation signed in Paris, France*, 27.5.1997

[http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_25468.htm].

loppuasiakirjaan (Helsinki Final Act, 1975) ja korosti sen sitovuutta.⁵² Peruskirjassa Nato ja Venäjä sitoutuvat mm. ”kunnioittamaan kaikkien valtioiden suvereenisuutta, itsenäisyyttä ja alueellista koskemattomuutta ja niiden luontaista (inherent) oikeutta valita keinot oman turvallisuutensa varmistamiseksi, sekä rajojen loukkaamattomuutta ja kansojen itsemääräämisoikeutta niin kuin on Helsingin loppuasiakirjassa ja ETYJ:n muissa asiakirjoissa säädetty”.

Sen jälkeen Venäjän etupiirijattelu on vain vahvistunut. Venäjä on tehnyt aloitteen kyseisen turvallisuuden peruskirjan korvaamisesta uudella sopimuksella, ns. ”Helsinki Plus” -sopimuksella, joka palvelisi maan geopoliittisia pyrkimyksiä paremmin.⁵³ Arvovaltainen venäläinen Valdai-klubi julkaisi professori Sergei Karaganovin johdolla Venäjän ja Yhdysvaltojen suhteiden kehittämistä koskevan raportin maaliskuussa 2011. Siinä esitetään muun muassa Istanbulin sopimuksen sitoumusten ja TAE-sopimuksen sivustasääntöjen höllentämistä ennakkoehtona keskusteluille taktisten ydinaseiden supistamisesta.⁵⁴

Edellä esitetty Euroopan geopoliittisen kehityksen yhteenveto osoittaa, että turvallisuuspoliittinen tilanne ei ehkä olekaan muuttunut niin perusteellisesti kuin yleisesti on annettu ymmärtää. Samalla se antaa perusteet Venäjän sotilaspoliittisen kehityksen tarkemmalle kuvaukselle.

⁵² Ari Puheloinen, *Russia's Geopolitical Interests in the Baltic Area*, Finnish Defence Studies, Nr 12, National Defence College, Helsinki, 1999, s. 90.

⁵³ President of Russia, *The draft of the European Security Treaty*, 29.11.2009 [<http://eng.kremlin.ru/news/275>]. Ks. myös Stefan Forss, *Russia's Military Threat Perception- A Finnish View*, Kungliga Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift, NR 1 January/March 2010, s. 59 [<http://wp.processpace.com/wp-content/uploads/2010/06/2010-1-sid-56-76.pdf>].

⁵⁴ Sergey Karaganov et al., *The U.S.-Russia relations after the "Reset": Building a New Agenda. A View from Russia*, Valdai Discussion Club, March 2011, s. 29–30. (raportti haettavissa osoitteesta: <http://karaganov.ru/en/news/234>)

3

ARVIO VENÄJÄN SOTILASPOLIITTISESTA KEHITYKSESTÄ

INOBIS julkaisi Venäjän asevoimien reformia ja turvallisuutta koskevan raportin helmikuussa 1996.⁵⁵ INOBIS-raportin kirjoittajien ehdottama strategia ”ulkoisten uhkien eliminoimiseksi ja Venäjän federaation eloonjäämiseksi” sisälsi vahvoja kantoja ja konkreettisia toimia.

Raportin mukaan asevoimien rooli on Venäjälle niin keskeinen, ettei maan tulisi osallistua yksipuoliseen aseistariisuntaan. Tämä koskee erityisesti ydinaseita. ”Venäjän ydinasepotentiaali on yksi harvoja argumentteja, joka voi [vielä] vakuuttaa länttä.” Strategisia ydinaseita tulee jatkossakin kehittää määrätietoisesti. Taktisista ydinaseista tulisi muodostaa Venäjän puolustuskyvyn selkäranka kolmella Euroopan suunnalla; Puolan ja Itämeren ja pohjoisen suunnilla ja eteläisillä Mustan meren (Krimin niemimaa, Abhasia, Georgia ja Armenia) suunnilla. Tämä olisi sitäkin tärkeämpää sen jälkeen, kun Puolasta, Unkarista ja entisestä Tšekkoslovakiasta on tullut Naton jäseniä.⁵⁶ Taktisten ydinaseiden sijoittamista Kaliningradiin ja joihinkin Itämeren laivaston aluksiin pidettiin tärkeänä.⁵⁷

Tunnettu venäläinen ydinaseasiantuntija tri Alexander Pikayev kirjoitti Moskovan Carnegie-instituutin raportissa 2009 seuraavasti:

⁵⁵ Lieutenant General (ret'd) Valery Dementyev & Dr. (Tech.) Anton Surikov, *ARMY REFORM AND SECURITY, Conceptual Theses of the Strategy of Reforming the Armed Forces of the Russian Federation*, [INOBIS], Moscow, February 1996, in Ariel Cohen, *Russian Hardliners' Military Doctrine: In Their Own Words*, Heritage Foundation Report No 104, 30.5.1996 (see IntelliBriefs Blogspot.com, 3.7.2009 – luettu 28.2.2011) [<http://intellibriefs.blogspot.com/2009/07/russian-hardliners-military-doctrine-in.html>].

⁵⁶ Puola, Unkari ja Tšekkoslovakia liittyivät Naton jäseniksi 12.3.1999 eli lähes kolme ja puoli vuotta INOBIS-kirjoituksen ilmestymisen jälkeen.

⁵⁷ INOBIS-raportin suositus käytännössä toteutui. Taktisia ydinaseita on ollut Kaliningradissa ainakin 2000-luvun alkupuolelta asti. Ruotsin ulkoministeri Carl Bildt totesi elokuussa 2008: ”Sen tiedon perusteella, johon meillä on pääsy, Kaliningradin alueella on jo nyt taktisia ydinaseita. Ne on sijoitettu Venäjän laivaston aluksiin ja niiden läheisyyteen. Ks. Stefan Forss, *Kaliningradin taktiset ydinaseet*, STYX-tutkimusryhmä, VTT Energia, 4.4.2001 ja Stefan Forss, *EU:n pitää ottaa kantaa Venäjän ydinaseisiin*, Vieraskynä, Helsingin Sanomat 24.1.2011.

Kysymys Euroopan taktisista ydinaseista tuli ajankohtaisemmaksi Baltian maiden liittyttyä Natoon. Venäjän ja Naton välinen pusku ri hävisi, Kaliningradin alue jäi Nato-maiden piirittämäksi. Baltian maat ovat vain lyhyen matkan päässä Moskovasta ja vielä lähempänä Pietaria. Puolustuksen vaatimaton syvyys, ohjusten ja rynnäkkökoneiden hyvin lyhyet lentoajat, jos niitä sijoitetaan Latviaan ja Viroon, sekä asevoimien ja tavanomaisten aseiden merkittävä epäsuhta Naton hyväksi ovat väistämättä lisänneet Venäjän kiinnostusta ei-strategisiin ydinaseisiin välineeksi neutraloida Lännen numeerista, geostrategista ja operatiivista ylivoimaa.

Toistaiseksi Naton laajentuminen itään ei ole tuonut mukanaan ydinaseiden sijoittamista [...] Naton uusien jäsenmaiden alueelle. Naton ja Venäjän peruskirjan sitoumuksia vuodelta 1997 on kunnioitettu. Tämä kertoo siitä, ettei Natolla ole suunnitelmia sijoittaa ydinaseita uusien jäsenmaiden alueelle. Tämä dokumentti ei ole juridisesti sitova, mutta sillä on edelleen tärkeä poliittinen merkitys turvallisuutta edistävänä tekijänä.⁵⁸

Strateginen ydinasepariteetti Yhdysvaltojen kanssa säilyy edelleen Venäjän sotilasdoktriinin kulmakivenä. Taktisten ydinaseiden osalta Venäjällä on massiivinen ylivoima.⁵⁹ Ydinaseiden ensikäyttö lienee säilynyt osana doktriinia, vaikka sitä ei julkisesti lausuta.⁶⁰ Suuret sotaharjoitukset kuten Länsi-1999 ja -2009 Itämeren alueella ja sen läheisyydessä ja Vostok-2010 Kaukoidässä ovat päätyneet taktisten ydinaseiden käyttöön harjoitustilanteen ajautuessa vaikeaksi, koska tavanomainen asevoima ei ole riittänyt.⁶¹

⁵⁸ Alexander Pikayev, *Nonstrategic nuclear weapons*, in *Nuclear Proliferation: New technologies, Weapons, Treaties*, Alexei Arbatov and Vladimir Dvorkin (eds.), Carnegie Moscow Center, 2009, s. 123 [<http://www.carnegie.ru/publications/?fa=35773>].

⁵⁹ NTI, Global Security Newswire, *Leaked Cables Confirm NATO Tactical Nuke Locations*, Dec. 2, 2010 [http://gsn.nti.org/siteservices/print_friendly.php?ID=nw_20101202_2226] ja Jeffrey Lewis, *180 NATO Nukes*, Arms Control Wonk, 7.12.2010 [<http://lewis.armscontrolwonk.com/archive/3343/180-nato-nukes>].

⁶⁰ Pavel Podvig, *New Russian military doctrine*, Russian strategic nuclear forces blog, 5.2.2010 [http://russianforces.org/blog/2010/02/new_russian_military_doctrine.shtml]. Tri Podvigin mukaan sotilasdoktriinin ydinaseita koskeva liite ”Basic principles of state’s policy in the area of nuclear deterrence through 2020” julistettiin salaiseksi. SIPRI:n tutkija Ian Anthony esitti samanlaisen arvion Suomen Rauhanliiton järjestämässä NATO’s Nuclear Deterrence and Defence: A Nordic Perspective -seminaarissa Helsingissä 28.4.2011. Liettuan puolustusministeriön toimistopäällikkö Daivis Petraitis korosti tätä näkemystä vahvasti. Ks. myös Andrei Zagorski, *Russia’s Tactical Nuclear Weapons: Posture, Politics and Arms Control*, Hamburger Beiträge zur Friedensforschung und Sicherheitspolitik, Heft 156, Hamburg, Februar 2011, s. 22–27 [<http://www.ifsh.de/pdf/publikationen/hb/hb156.pdf>].

⁶¹ Ks. Liite 3. Ks. myös Fredrik Lindvall, John Rydqvist, Fredrik Westerlund and Mike Winnerstig, *The Baltic Approach: A next step? – Prospects for an Arms Control Regime*

Venäjällä arvioidaan omaa asemaa ja asevoimaa ennen kaikkea suhteessa Yhdysvaltoihin, Natoon ja Kiinaan.⁶² Teknisen ylivoiman hankkinut Yhdysvallat on vakavien talousongelmiensa vuoksi pakotettu supistamaan valtion menoja merkittävästi, puolustusmenot mukaan lukien.⁶³ Yhdysvallat pyrkii enenevästi pysymään erossa niistä konflikteista, jotka eivät suoraan koske maan tärkeimpiä kansallisia etuja. Libyan konflikti keväällä 2011 on tästä hyvä esimerkki.

Kiinan talous on puolestaan jatkanut vahvaa kasvuaan, ja maa kehittää sotilaallista kykyään määrätietoisesti nopeasti kasvavan puolustusbudjettinsa turvin.⁶⁴

Yhdysvaltain päähuomio on kylmän sodan jälkeen siirtynyt vähitellen Euroopasta lähes kokonaan Aasiaan ja Lähi-itään. Tämä avaa Venäjälle uusia mahdollisuuksia Euroopassa.⁶⁵ Venäjä harjoittaa politiikkaa ja toimeenpanee projekteja Euroopan valtioiden kanssa mieluummin kahdenvälisesti, mikä heikentää sekä Naton että EU:n yhtenäisyyttä.⁶⁶ Venäjä voi pyrkiä myös tietyllä vastaantulolla Afganistanissa saamaan joitakin takeita Naton suurilta mailta pidättyvyydestä sille tärkeillä Naton vastaisilla suunnilla, kuten esimerkiksi Baltiassa.⁶⁷ Tällainen kehitys olisi huolestuttavaa aina-

for *Sub-strategic Nuclear Weapons in Europe*, The Swedish Defence Research Establishment (FOI), FOI-R—3175—SE, February 2011, s. 21–28 [http://www2.foi.se/rapp/foir3175.pdf].

⁶² The School of Russian and Asian Studies (SRAS), *The Military Doctrine of the Russian Federation, Approved by Russian Federation Presidential Edict on 5 February 2010* [http://www.sras.org/military_doctrine_russian_federation_2010]. Ks. myös Pete Earley: *Comrade J - The Untold Secrets of Russia's Master Spy in America After the End of the Cold War*, G.P. Putnam's Son's, New York, 2007, s. 331. Entinen SVR-eversti Sergei Tretjakov, joka johti Venäjän ulkomaantiedustelua Yhdysvalloissa vuosina 1995–2000, korosti erityisesti, että Venäjän kokemat uhkat – Yhdysvallat, Nato ja Kiina – ovat pysyneet muuttumattomina. Tretjakov kuoli yllättäen kesäkuussa 2010. Venäjän laaja vakoojarengas Yhdysvalloissa paljastui kesäkuun lopulla 2010.

⁶³ Merkittävää säästöä puolustusmäärärahoissa saadaan irtautumalla vähitellen Irakista ja Afganistanista, mutta Pentagonin perinteiset toiminnot joutuvat myös kasvavien leikkauksipaineiden kohteeksi. Ks. IISS, *The Military Balance 2011*, s. 47–50.

⁶⁴ IISS, *The Military Balance 2011*, s. 195–204, 230.

⁶⁵ Michèle Fluornoy, *Rethinking the Future International Security Environment Seminar Series*, Johns Hopkins University, 28.4.2011 [http://outerdnn.outer.jhuapl.edu/rethinking/VideoArchives.aspx] ja [https://outerdnn.outer.jhuapl.edu/videos/042811/fluornoy.pdf].

⁶⁶ Aftenposten Wikileaks Document [Ivo Daalder], 29.1.2010: Russian diplomat: "transparency is a tool of the weak", Aftenposten, 14.2.2011 [http://www.aftenposten.no/spesial/wikileaksdokumenter/article4028324.ece].

⁶⁷ Aftenposten Wikileaks Document [Ivo Daalder], 9.12.2009: *Nato-russia: responding to Russia's latest draft treaty limiting the deployment of troops abroad*, Aftenposten 13.2.2011 [http://www.aftenposten.no/spesial/wikileaksdokumenter/article4028323.ece?]. Ks. myös Pavel Felgenhauer, *Russia is Demanding One-Sided Western Concessions*,

kin niille pienille maille, jotka ovat hakeneet turvaa Natosta ja EU:sta Venäjän mahdollisen painostuksen varalta. Niin sanotut Visegrad-maat eli Tshekin tasavalta, Unkari, Puola ja Slovakia ovat jo tältä osin tehneet omat johtopäätöksensä. Ne päättivät 12.5.2011 perustaa yhteisen taisteluosaston, jonka johtomaaksi tulee Puola.⁶⁸ Tätä toimenpidettä voidaan katsoa maiden epäluottamuslauseeksi Naton ja EU:n kyvyille tuottaa riittävää turvallisuutta.

3.1 Sotilaalliset uhkat ja sotilasdoktriini

Venäjän sotatiedeakatemian laatimassa raportissa akatemian presidentti, armeijakenraali Mahmut A. Garejev kirjoittaa, että Venäjä joutuu tulevina vuosina varautumaan kahdelta suunnalta tuleviin valtaviin geopoliittisiin haasteisiin ja jopa uhkiin, erityisesti Yhdysvaltojen ja toisaalta Kiinan suunnalta.⁶⁹ Venäjä voi joutua lännen ja idän pihteihin, ja suunnittelun tehtävänä on löytää ratkaisu näköpiirissä olevaan ongelmaan.

Vaikka Nato pitää Venäjää kumppanina, pitää Venäjä helmikuussa 2010 voimaan tullessa sotilasdoktriinissa Natoa edelleen yhtenä keskeisenä vaarana, joskaan ei enää virallisesti uhkana.⁷⁰ Uhkina on esitetty mm. Naton laajeneminen ja Yhdysvaltojen asevoiman mahdollinen tulo Venäjän

Eurasian Daily Monitor Volume: 7 Issue: 195, 28.10.2010

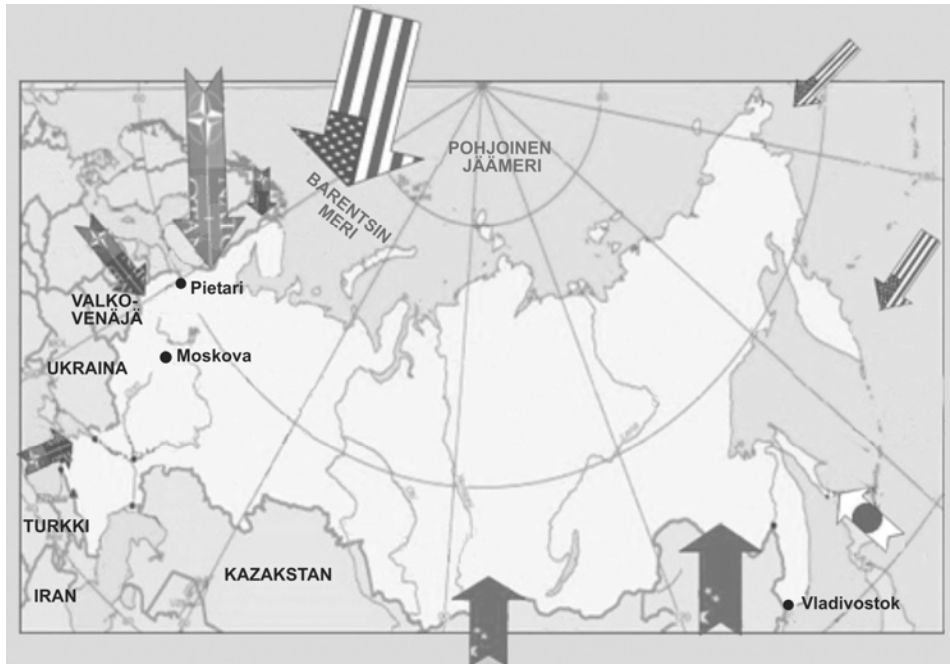
[[http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews\[tt_news\]=37088&tx_ttnews\[backPid\]=484&no_cache=1](http://www.jamestown.org/programs/edm/single/?tx_ttnews[tt_news]=37088&tx_ttnews[backPid]=484&no_cache=1)].

⁶⁸ STRATFOR, *A Militarized Visegrad Group?*, 12.5.2011 [<http://www.stratfor.com/analysis/20110512-militarized-visegrad-group>] ja STRATFOR, *A Tectonic Shift in Central Europe*, 13.5.2011 [http://www.stratfor.com/geopolitical_diary/20110512-tectonic-shift-central-europe].

⁶⁹ Robert Bridge, *Russia must prepare for new "Times of Trouble" says military analyst*, Russia Today, 28.3.2011 [<http://rt.com/politics/russia-military-reform-war/>]. Garejev vertaa potentiaalisesti uhkaavaa tilannetta ns. Sekasorron aikaan (В смутное время) vuosina 1598–1613, jolloin Venäjää kohtasivat sekä nälänhätä että ulkomaiset miehitysjoukot.

⁷⁰ President of Russia, *Interview to the French Magazine Paris Match*, 25.2.2010 [http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2010/02/25/0900_type82916_224466.shtml]. President Medvedev: "It is not about our military doctrine, but about the never-ending enlargement of NATO through absorbing the countries that used to be part of the Soviet Union or happen to be our closest neighbours, such as Romania and Bulgaria. This is the threat. NATO is a military alliance which has expanded itself right to our borders. Our Armed Forces should therefore be ready to accomplish their missions in light of the changes we have seen." Ks. myös Pavel Felgenhauer, *Military Doctrine Consolidates the Xenophobia of Russian Elites*, Eurasia Daily Monitor, Vol. 7, Issue 28, 20.2.2010 [http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=36025&tx_ttnews%5BbackPid%5D=7&cHash=15e960e02e]. Venäjän kansallisen turvallisuusneuvoston sihteeri, entinen FSB-päällikkö Nikolai Patrushev totesi että kaikki doktriinin laatimiseen osallistuneet henkilöt olivat yhtä mieltä siitä, että Nato on Venäjälle uhka ja vieläpä vakava uhka.

lähialueelle.⁷¹ Muina uhkina on esitetty myös Venäjään kohdistuvat aluevaatimukset, sotilaallisen voiman käyttö Venäjän naapurustossa ja kansainvälinen terrorismi.

Kuva 2. Perinteinen uhkakuva: Venäjä lännen ja idän puristuksessa

Erityisen herkkä Venäjä on ollut Yhdysvaltain ohjuspuolustusjärjestelmän elementtien mahdollisesta sijoittamisesta entisten Varsovan liiton maiden alueelle, riippumatta siitä, ettei ohjuspuolustushanke operatiivisesti vaaranna Venäjän strategista pelotetta.⁷² Yhdysvaltojen aloitteeseen yhteistyöstä ohjuspuolustuksessa Venäjä on vastannut esityksellä jakaa puolustettava alue sektoreihin, joiden puolustusvelvoitteista osapuolet vastaisivat. Nato vastustaa tätä ajatusta jyrkästi, kuten myös Venäjän vaatimusta yhdessä rakennettavasta yhtenäisestä ohjustorjuntajärjestelmästä.⁷³

⁷¹ Yuri Deryabin, *Obama looking at Baltic Region*, Nezavisimaja Gazeta/Defense and Security (Russia) 5.10.2009 [<http://dlib.eastview.com/browse/doc/20714825>] ja Russia Today, *Russia's new military doctrine approved*, 5.2.2010 [<http://rt.com/usa/news/russia-military-doctrine-approved/>].

⁷² Venäjän tunnettu ohjussuunnittelija Juri Solomonov, Topol-M, RS-24 Jars, ja Bulava-ohjusten pääsuunnittelija, pitää ”meteliä Yhdysvaltain ohjuspuolustushankkeesta Euroopassa täysin järjettömänä. [...] Se on poliittista peliä, eikä kovin älykäästä. [...] Tällä kysymyksellä ei ole mitään tekemistä kansallisten strategisten ydinasevoimien todellisen taistelukyvyyn kanssa”. NTI GSN, *Russian Nukes Not Undercut by U.S. Missile Defense*, *State Expert Says*, 18.3.2011 [http://gsn.nti.org/gsn/nw_20110318_6126.php].

⁷³ RIA Novosti, *Moscow pushes for guarantee U.S. missile shield not targeting Russia*, 3.5.2011 [http://en.rian.ru/military_news/20110503/163840949.html]. Ks. myös RIA Novosti, *Russia outlines its vision of European missile shield*, 29.4.2011

Naton virallisesta optimismista huolimatta Yhdysvaltain ja Venäjän mahdollisuudet päästä yhteisymmärrykseen ohjuspuolustushankkeesta eivät näytä kovin lupaavilta. Jo teknisten ja operatiivisten seikkojen takia ohjuspuolustusjärjestelmiä on hyvin vaikea rakentaa yhteensopiviksi.⁷⁴

Sotilasdoktriinissa näyttelevät olennaista osaa myös täsmäaseet ja avaruusjärjestelmät, joiden strateginen merkitys katsotaan niin tärkeiksi, että niiden tulisi itse asiassa kuulua strategisten aseiden piiriin.

Doktriineissa kybersodankäyntikyvyllä on verkottuneessa maailmassa yhä tärkeämpi rooli. Samalla siitä on myös kehittynyt jokahetkinen uhka. Verkkosodankäyntiä harjoitetaan jo päivittäisessä toiminnassa kaikkialla maailmassa. Yhteiskunnallisen infrastruktuurin, sähköntuotannon, tietoverkkojen, liikenne- ja logistiikkaverkkojen lamauttaminen ja toisaalta sen torjunta ovat osa nykyaikaista sodankäyntiä. Varsinaiset sotilaalliset iskut suoritetaan joko samanaikaisesti tai todettaessa, etteivät verkkohyökkäykset ja muut lamautustoimet ole tuoneet haluttua tulosta.

3.2 Painopisteen muutos lännessä

Venäjän uudistettu operatiivis-strateginen aluejako ja siihen liittyvä johtamisjärjestelmä tuli voimaan 1.12.2010. Aiempien kuuden sotilaspiirin sijaan muodostettiin neljä strategista yhteisjohtoporrasta, joille on alistettu alueen kaikki sotilaallinen voima ja jotka johtavat ainakin kriisiaikana kaikkia alueen turvallisuuselementtejä. Uuden, Pietariin sijoitettavan läntisen johtoportaan alaisuuteen kuuluvat entiset Leningradin ja Moskovan sotilaspiirit, Pohjoinen (poislukien strategiset ohjussukellusveneet) ja Itämeren laivasto sekä tietyt alueella olevat ilmapuolustuksen ja ilmavoimien joukot eli 1. Ilmavoima- ja ilmapuolustusalue.⁷⁵

[http://en.beta.rian.ru/military_news/20110429/163762332.html].

⁷⁴ RIA Novosti, *Rasmussen calls for NATO, Russia to 'build security together'*, 12.5.2011 [<http://en.rian.ru/world/20110512/163985309.html>]. Ks. Stephen Blank, *Missiles and Missile Defenses Limits of East-West Rapprochement*, Eurasia Daily Monitor, Vol. 7, Issue 224, 15.12.2010. Ks. myös NTI, Global Security Newswire, *NATO Chief Sees Two Separate Systems in European Missile Shield*, 20.1.2011 [http://gsn.nti.org/gsn/nw_20110120_9913.php].

⁷⁵ Указ №1144 "О военно-административном делении Российской Федерации", löytyy artikkelista *В России останется только 4 военных округа - Указ Президента*, Pravo.ru, 21.9.2010 [<http://www.pravo.ru/news/view/38561>]. Ks. myös Venäjän puolustusministeriön kotisivut Министерство обороны Российской Федерации [<http://www.mil.ru/index.htm>] tai Ministry of Defence of the Russian Federation [<http://eng.mil.ru/>].

Kuva 3. Venäjän sotilaspiirijako 1.12.2010 saakka

Kuva 4. Venäjän uusi sotilaspiirijako 1.12.2010 alkaen. Sotilaspiirien lukumäärä laski kuudesta neljään ja niistä tuli samalla strategisia yhteisjohtoportaita.

Uutta johtamisjärjestelmää kokeiltiin käytännössä jo vuoden 2009 suurissa sotaharjoituksissa. Puolustushaarojen esikunnille jää edelleen muun muassa koulutuksellinen ja materiaallinen kehittämisvastuu. Merivoimien

pääesikunta siirtyy Moskovasta Pietariin viimeistään vuoden 2012 alkupuolella.⁷⁶

Puolustuksen organisointi uudelleen voidaan nähdä Venäjän turvallisuuspoliittisena, pitkäjänteisenä reaktiona jo tapahtuneisiin geopolitiisiin muutoksiin alueella, kun Naton jäsenmaista on tullut Venäjän rajanaapureita. Neuvostoliiton romahdettua Suomi lienee vielä luettu ”neutraaliksi”.⁷⁷ Venäjän vähitellen toipuessa Suomikin lienee muuttunut Venäjän arvioissa ”Nato-maaksi” 2000-luvun alusta lähtien. Suomea on alemmalla diplomaattisella tasolla varoitettu jäsenyyden tuomista vastatoimista.⁷⁸

Samalla Venäjän luoteisalueiden taloudellinen merkitys on selvässä kasvussa. Pohjoisilla merialueilla sijaitsee suuria raaka-ainevarantoja. Ilmaston lämpenemisen myötä pohjoisille meriteille näyttää tulevan yhä suurempi rooli. On hyvin todennäköistä, että kamppailu vaikutusvallasta arktisilla alueilla kasvaa.

Itämerellä Venäjä on menettänyt entisen sotilaallisen herruutensa, samalla kun se kaasuputken ja kauppamerenkulun kannalta on kuitenkin Venäjälle entistä tärkeämpi. Pietarin puolustusvyöhykkeen ja koko luoteisen suunnan merkitys korostuu uudessa tilanteessa.⁷⁹

Keski-Euroopan suunta ei liene Venäjälle enää sotilaallisesti yhtä merkittävä kuin ennen. Sen vuoksi sotilaallista painopistettä on voitu siirtää luoteeseen, kenties myös ennalta ehkäisevänä toimenä. Kuviteltu perinteinen Venäjään kohdistettu massiivinen ohjushyökkäys olisi tullut luoteesta ja pohjoisesta ja jotkut ohjusradat saattoivat kulkea Suomenkin alueen yli.

Itämerestä on tullut lähes Naton sisämeri. Vain Kaliningradin alue on jäänyt erilliseksi saarekkeeksi, josta käsin Venäjä voi kiistää muiden maiden

⁷⁶ RIA Novosti, *Russia to move Navy HQ to St. Petersburg by 2012*, 29.3.2011 [http://en.rian.ru/military_news/20110329/163265474.html].

⁷⁷ Neuvostoliiton presidentti Mihail Gorbatšovin valtiovierailulla Suomessa 25.–27.10.1989 Neuvostoliitto tunnusti Suomen virallisesti puolueettomaksi.

⁷⁸ Vladimir P. Kozin, Senior Political Counsellor (Ph.D., Senior Researcher), Embassy of the Russian Federation in the Republic of Finland, *Russia's Threat Assessment & Security Policy in the Baltic Sea Area*, Strategy Seminar, “Comparing Regional Security Dimensions: The Baltic Sea & The Malacca Strait”, National Defence University, The Department of Strategic and Defence Studies, Helsinki, Finland, 11–12 October 2007. Tri Kozin, joka useiden lähteiden mukaan toimi Moskovasta saamansa käskyn mukaisesti, ilmaisi asian hyvin suorasanaisesti sekä seminaarissa että MTV3:n ja YLE:n uutishaastatteluissa.

⁷⁹ Vladimir Muhin, *Армия на службе нефтебизнеса* (“Armeija öljybisneksen palveluksessa”), *Nezavisimaja Gazeta* 12.8.2009 [http://www.ng.ru/nvo/2009-08-12/1_army.html].

lähes täydellisen meren hallinnan. Uusilla rannikolta ja ilmasta laukaistavilla merimaali-ohjuksilla Venäjä kuitenkin kykenee tarvittaessa estämään vastustajalta Itämeren vesialueen käytön Pohjanlahtea lukuun ottamatta.

4

VENÄJÄN SOTILAALLISEN POTENTIAALIN KEHITYS

4.1. Kehitystarpeet määrittää vastapuolen potentiaali, eivät aiheet

Venäjän presidentti Vladimir Putin siteerasi huhtikuussa 2008 Nato-kokouksessa esiintyessään Otto von Bismarckin lausumaa: ”Tärkeintä eivät ole aikomukset, vaan kyky”.⁸⁰ Tämä on puolustus suunnittelun klassinen lähtökohta, jonka perustana on ymmärrys siitä, että puolustuskyvyn rakentaminen on pitkäaikaista toimintaa. Poliittiset aiheet sen sijaan voivat muuttua nopeasti. Sen vuoksi on perusteltua ennen muuta tarkastella sotilaallista potentiaalia eikä kulloistakin poliittista tilannetta.

Pääministeri Putin linjasi asevoimien tulevaisuutta seuraavasti joulukuussa 2009:

Venäjän asevoimien tulee pystyä vastaamaan nykyajan haasteisiin voidakseen luotettavasti taata maan kansallinen turvallisuus. Sotilasreformi on ratkaiseva muutettaessa asevoimat keveämmiksi ja tehokkaammiksi, jotta ne selviytyvät mistä tahansa eteen tulevasta konfliktista. Tätä varten tarvitaan uudentyypistä aseistusta, uutta kalustoa ja uusia sodankäyntimetoja.⁸¹

On ilmeistä, että Venäjä tarvitsee läntisellä suunnalla näitä pieniä, joustavia ja korkeassa perusvalmiudessa olevia tehokkaita iskujoukkoja joita voidaan tarvittaessa vahventaa nopeasti.⁸² Suurta reserviä tarvitaan puolestaan Kiinan suunnalla. Venäjä varautuu myös jatkossa äärimmäisenä vaihtoehtona suurimittaiseen sotaan.

Venäjän asevoimien joukkojen taisteluvalmiuden kohottaminen on yksi reformin avaintehtävä. Sopimussotilaiden rekrytointi on tämän prosessin

⁸⁰ RIA Novosti, *Russia opposes NATO expansion in principle – PM Putin*, RIA Novosti, 31.05.2008 [<http://en.rian.ru/russia/20080531/108965213.html>].

⁸¹ RIA Novosti, *Putin reiterates need for military reform to ensure security*, RIA Novosti, 3.12.2009 [<http://en.rian.ru/russia/20091203/157086584.html>].

⁸² Ks. liite 4: Kokemuksia ja johtopäätöksiä vuoden 2009 harjoituksista. Rintamajoukkojen perusvalmiuden tavoitteeksi on asetettu kyky aloittaa taistelut 1–2 tunnissa käskystä.

keskeisiä tekijöitä, mutta se ei ole toistaiseksi tuottanut toivottua tulosta. Taistelujoukkojen koulutetusta alipäälylystöstä on pulaa, minkä vuoksi joukkojen suorituskykyä ja valmiutta ei ole vielä kyetty nostamaan suunnitellulle korkealle tavoitetasolle.⁸³

Presidentti Medvedev ilmoitti huhtikuussa 2011, että Venäjä joutuu säilyttämään asevelvollisuuden 10–15 vuotta. Asevelvollisuusaiakaa lyhennettiin vuonna 2008 kahdesta vuodesta vuoteen. Keväällä 2011 tehtyjen ilmoitusten perusteella tingittiin aiemmin yli 550 000 miehen koulutustavoitteesta 400 000:een vuodessa.⁸⁴ Rauhan aikana yli miljoonan miehen yleiseen asevelvollisuuteen perustuva, modernisoituva asevoima tuottaa siten jatkossakin noin 6 miljoonan alle 35-vuotiaan miehen koulutetun reservin. Koulutettua reserviä vuonna 2011 lienee sitäkin enemmän.

4.2 Venäjän sotilaallisen potentiaalin ja kaluston kehittäminen⁸⁵

Venäjä on supistanut rauhan ajan asevoimaansa. Taloudellisesti vaikeiden vaiheiden jälkeen maa on 2000-luvulla johdonmukaisesti lisännyt puolustusmenoja, ja tämä suuntaus näyttää voimistuvan.⁸⁶ Lähtötaso tosin oli matala, mutta inflaatiokorjauksenkin jälkeen kasvu on ollut vuositasolla 10–15 prosenttia. Vuonna 2011 kasvu tulee olemaan peräti 50 prosenttia edelliseen vuoteen nähden ja tällöin puolustusmenojen osuus valtionbudjetista on jo 20 prosenttia.⁸⁷ Presidentti Medvedev totesi maaliskuussa

⁸³ RIA Novosti, *Russia to continue military conscription for 10–15 years – Medvedev*, RIA Novosti, April 4, 2011 [http://en.rian.ru/military_news/20110404/163367728.html]. Ks. myös Roger McDermott, *Russia's "Spineless" Army: Paper Sergeants*, Eurasia Daily Monitor, 19.4.2011 [[http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=37809&tx_ttnews\[backPid\]=512](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=37809&tx_ttnews[backPid]=512)] ja Pavel Felgenhauer, *Russian Conscript System Begins to Collapse*, Eurasia Daily Monitor, 7.4.2011 [http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=37759&tx_ttnews%5BbackPid%5D=512].

⁸⁴ Pavel Felgenhauer, *Russian Conscript System Begins to Collapse*, Eurasia Daily Monitor, 7.4.2011 [http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=37759&tx_ttnews%5BbackPid%5D=512].

⁸⁵ Yksityiskohtaisempi kuvaus liitteessä 2: Venäjän asevoimien kehittäminen.

⁸⁶ IISS *The Military Balance* -hakuteokset vuosilta 2006–2011 osoittavat puolustusmenojen kasvaneen melko tasaisesti vuosina 2005–2010 ja erityisesti viime vuosien talousongelmista riippumatta. Merkittävä harppaus ylöspäin tapahtui vuonna 2009. Ks. liite 1, Venäjän puolustusbudjetti kertoo tulevaisuudennäkymistä.

⁸⁷ Jan Leijonhielm, *Rysk utrikes-, försvars- och säkerhetspolitik*, i Kungl Krigsvetenskapsakademien (Bo Hugemark, red.), *Till bröderna hjälp – Med sikte på en svensk solidarisk strategi*, Kungl Krigsvetenskapsakademien, 2011, s. 95. Venäjän valtiovarainministeri Kudrinin mukaan vuoden 2011 puolustusmenot vastaavat 63 miljardia USD, kun ne vastaavasti olivat 42 miljardia USD vuonna 2010.

2011, että puolustusrahojen osuus maan bruttokansantuotteesta nousee 4,5 prosenttiin jo vuonna 2012.⁸⁸

Julkisuuteen annettujen, usein ristiriitaisten tietojen mukaan Venäjä olisi karkeasti arvioiden kaksinkertaistamassa puolustukseen ja varustukseen käytettävät menonsa vuosina 2011–2013. Suuri osa menoista aiotaan käyttää nykyaikaisen aseistuksen hankintaan.⁸⁹ Edellisen varusteluohjelman rahoitukseen verrattuna vuoteen 2020 ulottuvan ohjelman kustannukset ovat kolminkertaiset. ”Varat on luonnollisesti otettava muista toiminnoista, mutta pidän sitä järkevänä”, pääministeri Putin totesi Votkinskissa 21.3.2011.

Varusteluohjelman läpivieminen ei kuitenkaan tule olemaan Venäjälle kovin helppoa, maan puolustusteollisuuden syvän kriisin vuoksi. Venäjän puolustusteollisuuden suuria ongelmia ovat olleet henkilöstön ikääntyminen ja massiivinen aivovuoto sekä neuvostoaikaisten työmenetelmien tehottomuus ja työkoneiden vanheneminen.

Venäjän puolustusteollisuuden tilaa perusteellisesti tutkinut brittiläinen professori Julian Cooper on todennut, että ala on menettänyt neljä miljoonaa työntekijää viimeisten 20 vuoden aikana – kirjavahvuus on nyt 1,5 miljoonaa – ja työntekijöiden keski-ikä on 55–60 vuotta. Alle 30-vuotiaiden osuus on vain 0,5 prosenttia.⁹⁰ Samansuuntaisia arvioita esitettiin arvostetussa puolustusalan NVO-lehdessä.⁹¹

Presidentti Medvedev vaati 10.5.2011 maan hallitusta esittämään ideoita investointien tehostamiseksi kansalliseen puolustusteollisuuteen ja sotilaita esittämään tarjouspyyntöjä vitkastelematta. Muussa tapauksessa joukko Venäjälle elintärkeitä asejärjestelmiä voisi jäädä saamatta, kuten kävi vuoden 2009 asetilausten kanssa.⁹² Tilatuista aseista muiden muassa yli 30 strategista ohjusta, kolme ydinsukellusvenettä, viisi Iskander-

⁸⁸ Military Parade, 2 (104), March/April 2011, s. 4.

⁸⁹ Military Parade, 2(104), March/April 2011, s. 4–9. Suunnitellut varustelumenot vuosille 2011–2020 ovat 20 biljoonaa ruplaa eli noin 500 miljardia euroa. ”Rahat ovat olemassa, on välttämätöntä luoda järjestystä”, Medvedev sanoi.

⁹⁰ Oleg Nikishenkov, *Armed forces in crisis*, The Moscow News, 3.5.2011

[<http://themoscownews.com/bizfeature/20110503/188635920.html>].

⁹¹ Viktor Mjasnikov, Наноалмазы и ракеты на основе инжиниринга, Nezavisimoje Voennoje Obozrenie, 13.5.2011 [http://nvo.ng.ru/armament/2011-05-13/8_engineering.html]. Ks. myös Roger McDermott, *The Generational Crisis In Russia's Defense Industry*, Eurasia Daily Monitor 8(100), 24.5.2011, [[http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews\[tt_news\]=37965&tx_ttnews\[backPid\]=512](http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews[tt_news]=37965&tx_ttnews[backPid]=512)].

⁹² RIA Novosti, *Russian defense industry needs investments – Medvedev*, RIA Novosti, 10.5.2011 [http://en.rian.ru/mlitary_news/20110510/163957676.html].

järjestelmää, 300 panssariajoneuvoa, 30 helikopteria ja 28 hävittäjäkonetta jäi toimittamatta asevoimille.

Venäjän varapääministeri Sergei Ivanov totesi 19.5.2011, että tilanne ei ole juurikaan paremmaksi muuttunut.⁹³ Ongelmien taustalla olevaa puolustusteollisuuden vakavaa järjestelmävikaa ei ole mahdollista korjata nopeasti, joten toistaiseksi on lähinnä erotettu vastuussa olevia johtajia.

Puolustusteollisuuden painopiste on joka tapauksessa siirtymässä tutkimuksesta ja kehittämisestä tuotantoon, joskin myös tutkimukseen käytettävät varat kasvavat absoluuttisesti. Voidaan ehkä jossain määrin epäillä virallisten ilmoitusten uskottavuutta, jotka koskevat tulevia valtavia taloudellisia panostuksia materiaalihankintoihin vuoteen 2020 ulottuvana aikana. Siitä huolimatta voidaan odottaa, että Venäjän federaation kaikki puolustushaarat tulevat vahvistumaan olennaisesti.⁹⁴

Venäjällä oli vielä vuonna 2010 yli 20 000 taistelupanssarivaunua, joista suuri osa vanhentuneita tai huonossa kunnossa. Tulevaisuuden tarve on ilmoitettu olevan noin 10 000 vaunua.⁹⁵ Vaunuista 4 500 on modernisoitua T-80 ja 600 uutta T-90 -tyyppiä.⁹⁶ Osa T-72-vaunuista modernisoidaan.⁹⁷

Vaunut ja reservi mahdollistavat jatkossakin noin 200 panssari- ja moottoridun jalkaväkiprikaatin perustamisen. Georgian sodassa vuonna 2008 Venäjä operoi pääosin vanhalla kalustolla.

⁹³ RIA Novosti, *Russian state defense order still in bad shape – govt.*, 19.5.2011 [<http://en.rian.ru/russia/20110519/164111503.html>]. Ks. myös RIA Novosti, *Russian high-ranking officials sacked over state defense order*, 17.5.2011 [<http://en.rian.ru/russia/20110517/164078046.html>].

⁹⁴ ”Det är tveksamt om dessa mål kommer att nås, men tydligt är att materielanskaffningen tar en allt större del av försvarsbudgeten och verkar ha prioritet.” Susanne Oxenstierna, *Rysk ekonomi och försvarsekonomi 2010: ökande försvarsutgifter och ambitiösa beväpningsmål*, FOI MEMO 3500, 16.2.2011, s. 13, 24

[http://www.foi.se/upload/projekt/RUFS/memo_3500.pdf]. Prof. Alpo Juntunen, henkilökohtainen tiedonanto, 23.5.2011. Ks. liite 1 ja Vladimir Muhin, Бюджет трехлетних обещаний (Budjet trjohletnih obeshtshanii), Nezavisimoje Voennoje Obozrenie, 29.10.2010 [http://nvo.ng.ru/realty/2010-10-29/1_budget.html]. Virallinen puolustusministeriön alaisten puolustusmateriaalihankintojen yhteenlaskettu määräraha vuosina 2011–2020 on 19 biljoonaa ruplaa eli n. 500 miljardia euroa. FOI:n raportissa korostetaan, että suunnitelmat ovat suuntaa antavia, eivät lain voimalla sidottuja.

⁹⁵ RIA Novosti, *Russia's new Ground Forces chief urges drastic cuts in tanks*, 25.2.2010 [<http://en.rian.ru/russia/20100225/158003606.html>].

⁹⁶ IISS, *The Military Balance 2010*, s. 223 ja ArmyTechnology.com: T-90S Main Battle Tank [<http://www.army-technology.com/projects/t90/>].

⁹⁷ Anatoly Gulyaev, *Modern Armaments – Backbone for Modernization of Russian Armed Forces*, Military Parade, 2(104), March/April 2011, s. 10–13.

Venäjän asevoimien siirryttyä prikaatiorganisaatioon vuonna 2009 perustettiin 40 itsenäiseen taisteluun (”combined-arms operations”) kykenevää panssariprikaatia ja moottoroitua jalkaväkiprikaatia. Näiden ensilinjan joukkojen tehtävänä on olla korkeassa valmiustilassa (jatkuva miehitys 95 prosenttia ja täysi taisteluvalmius). Panssariprikaatissa on kolme panssaripataljoonaa ja yhteensä noin sata raskasta panssarivaunua. Moottoroidussa jalkaväkiprikaatissa on puolestaan yksi vahvennettu panssaripataljoona (41 raskasta panssarivaunua). Yhteensä näissä 40 prikaatissa on siten noin 2 000 raskasta panssarivaunua. Yli puolet yksiköistä ei liene saavuttanut taisteluvalmiutta vielä vuonna 2010.⁹⁸

Venäjällä on säilynyt vahva tykistö ja yleensä massiivinen tulenkäytön periaate. Venäjän maavoimilla on yli 26 000 tykistöasetta, joista yli 6 000 on telatykkeitä ja noin 4 000 raketinheitintä. Lisäksi merivoimiin kuuluvilla merijalkaväellä ja rannikkopuolustusjoukoilla on noin 800 erilaista tykistöasetta. Jopa asevoimiin kuulumattomilla rajajoukoilla ja sisäministeriön yksiköillä on jonkin verran omaa tykistöä.⁹⁹

Venäjän ilmavoimien uusia konetyyppejä ovat muun muassa hävittäjä-pommittaja Su-34, monitoimihävittäjä Su-35 sekä viidennen sukupolven monitoimihävittäjä T-50 PAK FA, jota suunnitellaan otettavaksi palveluskäyttöön tämän vuosikymmenen jälkipuoliskolla.¹⁰⁰ Venäjän tavoitteena onkin hankkia vuoteen 2020 mennessä lähes 1 500 erityyppistä uutta ja 400 peruskorjattua lentokonetta, 1 000 helikopteria ja noin 200 uutta ilmapuolustusjoukkojen ilmatorjuntaohjusjärjestelmää.¹⁰¹

Merivoimien uudistamisen painopiste on strategisten ydinsukellusveneidien ja niiden ohjusaseistuksen kehittämisessä ja hankkimisessa. Suomen ja pienten naapurimaidemme kannalta on tärkeää huomata, että Venäjä myös panostaa mairinnousukyvyn palauttamiseen merkittävästi. Venäjän ja Ranskan solmiman sopimuksen mukaan Venäjä hankkii Ranskalta neljä suurta Mistral-luokan mairinnousutukialusta, joista kaksi on tarkoitus rakentaa Venäjällä. Mistral-alukset voivat kuljettaa 16 helikopteria, neljä mairinnousualusta ja kokonaisen panssaripataljoonan eli noin 30 taistelu-panssarivaunua. Tämän lisäksi rakennetaan Kaliningradissa viisi Ivan

⁹⁸ IISS, *The Military Balance 2011*, s. 175–176.

⁹⁹ IISS, *The Military Balance 2010*, s. 231.

¹⁰⁰ Air Power Australia [<http://www.ausairpower.net/APA-2010-01.html>] ja RIA Novosti, *Russia, India to begin design of 5G-fighter in December*, 27.10.2010 [http://en.rian.ru/military_news/20101027/161108468.html].

¹⁰¹ RIA Novosti, *Russian Air Force to procure 1,500 new aircraft by 2020*, 1.12.2010 [http://en.rian.ru/military_news/20101201/161580969.html].

Gren -luokan maihinnousualusta, jotka puolestaan voivat kuljettaa 13 taitelupanssarivaunua tai 60 panssaroitua miehistönkuljetusvaunua.¹⁰²

Merivoimien aluskaluston määrässä saattaa uusia aluksia hankittaessa tapahtua edelleen supistuksia. Aiemmasta poiketen myös muuta nykyaikaista sotilasteknologiaa on tarkoitus hankkia länsimaista. Esimerkkinä voidaan mainita muun muassa 500 tiedustelu-/partioajoneuvon osto Ranskasta ja maavoimien komentokeskuksen hankkiminen Saksasta harjoitustoimintaa varten.¹⁰³

¹⁰² Jan Leijonhielm, *Rysk utrikes-, försvars- och säkerhetspolitik*, i Kungl Krigsvetenskapsakademien (Bo Hugemark, red.), *Till bröders hjälp – Med sikte på en svensk solidarisk strategi*, Kungl Krigsvetenskapsakademien, 2011, s. 93–94.

¹⁰³ RIA Novosti, *Russia set to buy 500 combat vehicles from France*, 11.3.2011 [http://en.rian.ru/mlitary_news/20110311/162951763.html] ja STRATFOR, *Russia: German Company To Build Military Training Center*, 21.6.2011 [<http://www.stratfor.com/node/197580/sitrep/20110621-russia-german-company-build-military-training-center>]. Ks. myös M Pyadushkin, *Rheinmetall Will Help to Train Russian Military*, *Aviation Week*, 10.2.2011.

5

VENÄJÄN VOIMANKÄYTÖN PIIRTEITÄ

Venäjänsotilaalliset valmiussuunnitelmat ovat luonnollisesti salaisia, mutta analysoimalla maan puolustuspoliittisten päätösten taustoja, joukkojen ryhmitystä, sotaharjoitusten tuloksia ja alan kirjallisuutta voidaan esittää joitakin arvioita.

Venäjä kehittää aiemmin kuvattua, varuskunnissaan korkeassa valmiudessa olevaa ja aktiiviseen toimintaan eri suuntiin kykenevää asevoimaansa omiin strategisiin päätöksiinsä perustuen. Maan perinteisen sotilaallisen ajattelutavan mukaan tavoitteena on pitää sotatoimet oman alueensa ulkopuolella. Mitoittaessaan läntisen suunnan asevoimaansa Venäjä arvioi Yhdysvaltojen ja Naton kykyä.

Venäjälle jopa erittäin korkeassa valmiudessa olevat joukot eivät ole uutta. Neuvostoliiton joukoilla Itä-Saksassa oli valmius aloittaa ”puolustus-taistelut” hyökkäämällä välittömästi, kertoi joukkojen komentaja, kenraalilieversti Burlakov vuonna 2005.¹⁰⁴

Korkeasta valmiudesta on poikkeuksellisen suurta etua hyökkäysoperaatioissa ja varsinkin siinä tapauksessa, että joukkoja voidaan käskää liikkeelle käytännöllisesti katsoen suoraan perusvalmiudesta. Mahdollisuudet vastustajan yllättämiseen ovat silloin otolliset, kun tämän tiedustelu ei ehkä ole kyennyt havaitsemaan mitään kovin hälyttävää, vaan enimmillään ristiriitaisia tai vaikeasti tulkittavia signaaleja. On epätodennäköistä, että hallitukset tekisivät vaikeita ja kalliita päätöksiä liikekannallepanosta niin huterin perustein. Venäjän pyrkimys korkeaan sotilaalliseen perusvalmiuteen on siten loogista puolustussuunnittelua, ja toteutuessaan maan asevoimien kykyä päästä nopeasti sotilaalliseen tavoitteeseen jopa rajoitetuin joukoin on pidettävä hyvänä.

Venäjän presidentin, armeijan yleisesikunnan ja puolustusministeriön neuvonantajat kenraaliluutnantti Valeri Dementjev ja puolustusanalyytik-

¹⁰⁴ Марина Калашникова, "Оставалось дать сигнал -- и все бы ринулось", Коммерсантъ Власть", 12(615), 28.3.2005 [http://www.kommersant.ru/doc/558042]. Englanninkielinen käännös osoitteessa:

[http://www.kommersant.com/page.asp?id=558042] (lähteet luettu 21.6.2011).

ko tri Anton Surikov kuvasivat strategista iskua muistuttavien operaatioiden luonnetta poikkeuksellisen avoimesti vuonna 1996:

Ensimmäisessä vaiheessa ilmavoimat, sotilastiedustelu GRU:n erikoisjoukot ja tiedustelupalvelujen (FSB ja SVR) taistelujoukot suorittavat iskuja vihollisen tärkeimpien kohteiden valloittamiseksi tai tuhoamiseksi ja vihollisen sotilaallisen ja poliittisen johdon eliminoimiseksi. Tämän jälkeen liikehtimiskykyiset joukot murskaavat ja tuhoavat armeijan ja rintamailmavoimien taistelukoneiden ja merivoimien avulla vihollisen asevoimat ja ottavat haltuunsa näiltä vallatut alueet. Tämän jälkeen maavoimien alaysiköitä ja sisäministeriön joukkoja – mieluummin taistelukokemusta omaavia joukkoja – tuodaan sotatoimialueelle. Niiden tehtävänä on ottaa tärkeimmät kohteet haltuunsa ja suorittaa ”puhdistustoimia” alueella. Sen jälkeen ne, yhdessä paikallisen väestön venäjämiehistä muodostetun miliisin avulla, ottavat haltuunsa koko vallatun alueen ja varmistavat kansallismielisten henkilöiden eliminoimisen ja joidenkin väestön osien karkottamisen joiltakin alueilta. On korostettava, ettei paikallisia viranomaisia tarvita erikoisoperaatioissa muuten kuin siinä tapauksessa, että ne ovat hyödyllisiä sotilaallisen alueellisen kontrollin tukena.¹⁰⁵

Mikäli Venäjän päätös toimien ulottamisesta vastustajan alueelle tehdään kuukautta ennen toimeenpanoa, saattaisi lisävoimaa olla perustettuna/kuljetettuna toimintavalmiiksi muutamia prikaateja. Mikäli päätös tehdään esimerkiksi puoli vuotta aiemmin, saattaisi lisävoimaa olla käytettävissä ja siirrettävissä karkeasti arvioiden 20–30 prikaatia. Voimaa voi olla enemmänkin, jos se ei sitoudu valtakunnan muille suunnille. Salaaminen ja harhauttaminen ovat olennainen osa toimintaa. Joukkojen määrään vaikuttavat luonnollisesti vastustajan reagointi ja valmiuden kohottaminen sekä mahdollisten liittolaisten osuus sekä muualla vallitseva tilanne.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Lieutenant General (retired) Valery Dementyev and Dr. (Tech.) Anton Surikov, ARMY REFORM AND SECURITY, Conceptual Theses of the Strategy of Reforming the Armed Forces of the Russian Federation, [INOBIS], Moscow, February 1996, in Ariel Cohen, Russian Hardliners’ Military Doctrine: In Their Own Words, Heritage Foundation Report No 104, 30.5.1996 (ks. IntelliBriefs Blogspot.com 3.7.2009, luettu 28.2.2011 [<http://intellibriefs.blogspot.com/2009/07/russian-hardliners-military-doctrine-in.html>]). Tekn.tri Anton Viktorovitš Surikov (26.5.1961–23.11.2009) oli myös korkea-arvoinen sotilastiedustelu GRU:n upseeri joka toimi Jevgeni Primakovin hallituksessa neuvonantajana ja puolustusteollisen komission johtajan Juri Masljukovin avustajana. Hän kuoli epämääräisissä oloissa 48-vuotiaana marraskuussa 2009. Surikovin biografia: [http://www.peoples.ru/state/politics/anton_surikov/].

¹⁰⁶ Esimerkiksi talvisodan alussa Leningradin sotilaspiirin johdossa olleista 22 divisioonasta Neuvostoliitto nosti lukumäärän kolmessa kuukaudessa yli 60:een (joista osa oli suomalaisten tuhoamia ja osa vasta tulossa alueelle). Nykyisten yhtymien siirtonopeudet lienevät toista luokkaa.

5.1 Venäjälle ei saa syntyä uhkaa pienten naapurimaiden suunnalta

Historian valossa Venäjällä on ollut taipumus tulkita kaikkia joskus hallitsemiaan alueita ”legitiimeiksi” intressipiireikseen.¹⁰⁷ Vaikutusvaltaa tavoiteltaessa nähdään uhkia kaikkialla. Neuvostoliitto asetti 1930-luvulla tavoitteekseen vuoden 1914 alueellisen vaikutusvallan palauttamisen. Kun Suomi 1920-luvulla luettiin ”puolueettomaksi”, vuonna 1930 se oli jo muuttunut ”vihollismaaksi”.¹⁰⁸ Ystävällismieliseksi Suomi muuttui vasta, kun juridisesti sitova sopimus ystävydestä, yhteistyöstä ja keskinäisestä avunannosta (YYA) oli tullut voimaan 1948. Tämä kausi kesti yli neljä vuosikymmentä.

Venäjän ajankohtaiset sotilaalliset organisaatiomuutokset ja painopisteen selvä siirtäminen luoteeseen johtuvat siitä, ettei Venäjä sulje pois mahdollisuutta, että ulkoiset suurvallat voisivat tulevaisuudessa käyttää Suomea mahdollisena astinlautana hyökkäykselle Pietarin alueelle. Suomen alueen käyttö tässä tarkoituksessa tulee estää. Tämä historiasta tuttu asetelma on noussut uudestaan esille Suomen Nato-jäsenyysspekulaatioiden yhteydessä. Suomea sinänsä Neuvostoliiton tai Venäjän poliittinen johto ja puolustusviranomaiset eivät koskaan ole pitäneet sotilaallisena uhkana.¹⁰⁹

Venäjän strategisena tavoitteena Suomen suunnalla lienee siten sen varmistaminen, ettei Suomen alueelta kohdistu siihen uhkaa. Venäjän näkökulmasta kyse ei ole Yhdysvaltojen, Naton tai edes pienen Suomen aikeista, vaan kyvystä.

Suurvaltojen sotilaallisiin toimintavaihtoehtoihin kuuluvat aina painotuksesta ja uhkaamisesta alkaen myös räätälöidyt eskaloituvat hyökkäykset halutun poliittisen tavoitteen saavuttamiseksi. Ensivaiheessa sotilaalliset, yhteiskunnalliset ja taloudellisesti tärkeät tietoverkot voivat joutua hyökkäysten kohteeksi. Mikäli ei päästä haluttuun tulokseen, saatetaan jatkaa järeämmin keinoin. Toiminnassa saatettaisiin käyttää hyväksi maasta jo valmiiksi hankittua infrastruktuuria ja alueita. Logistiikka-, maantie-, rautatie- ja merikuljetusjärjestelmien hallinta on tässä mielessä merkittävää.

¹⁰⁷ Mauno Koivisto: *Venäjän idea*, Kustannusosakeyhtiö Tammi 2001, s. 292.

¹⁰⁸ Juri Kilin, *Neuvostoliiton tavoitteet talvisodassa*, Porrassalmi III (Jorma Julkunen, päätoimittaja), Etelä-Savon kulttuurin vuosikirja 2010, Savon Sotilasperinneyhdistys Porrassalmi, Mikkeli, 2010, s. 19–37.

¹⁰⁹ Maan ulkoministeriö MID sen sijaan yritti vielä sen jälkeen, kun Suomi oli 21.9.1990 todennut Pariisin rauhansopimuksen määräykset puolustusvoimiemme kalustorajoituksista vanhentuneiksi ja merkityksensä menettäneiksi, mitätöidä tämän Suomen päätöksen eli käytännössä rajoittaa Suomen täysivaltaisuutta. Jaakko Blomberg, *Operaatio Paxin jälkilypsy*, Ulkopoliitiikka, 2/2011, s. 56–58.

Venäjän ilmoittamat ulkomaalaisia koskevat uudet rajoitukset maanhankinnassa muun muassa Suomeen rajoittuvilla alueillaan johtunevat myös turvallisuuspoliittisista syistä. Venäjä ehkä ei halua sotilaallisen turvallisuutensa kannalta tärkeälle alueelleen mahdollisia ulkomaisia tarkkailupisteitä, joiden omistajien oikeuksia ja toimintamahdollisuuksia voidaan jopa viranomaisten edellyttää suojelevan.

Georgian sodassa elokuussa 2008 Venäjä esitti konkreettisesti, mihin maa on valmis, jos se kokee pienten naapurivaltioiden uhkaavan sen kansallisia etuja.¹¹⁰ Venäjän huoli Baltian maiden Nato-jäsenyydestä on jo edellä mainittu. Silloinen eversti Ari Puheloinen laati perusteellisen tutkimuksen Venäjän geopoliittisista tavoitteista Itämeren alueella 1990-luvun lopulla. Yksi skenaario, ”*The Rise of Russia*” muistuttaa toteutunutta kehitystä läheisesti.¹¹¹

Jos Venäjä kuitenkin päättäisi toimia Baltiaa vastaan, sidottaisiin Suomen puolustusvoimat siten, ettei Suomesta voisi tulla sivustauhkaa. Keinoina voisivat olla uhkaaminen, erimuotoiset täsmäiskut tai alueelle tunkeutuminen.¹¹²

5.2 Normaali valmius ja valmiuden kohottaminen

Venäjän joukkojen määrä entisen Leningradin sotilaspiirin alueella on vaihdellut merkittävästi Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen. Aluksi sinne keskitettiin entisestä Itä-Saksasta vetäytyviä joukkoja. Sitä seurasivat suuret joukkojen supistukset 2000-luvun alussa.¹¹³ Nyt suunta on taas muuttunut nousujohteiseksi.

Petroskoissa toimi aiemmin Venäjän 6. Armeijan esikunta, joka on nyt Pietarin pohjoispuolella lähellä suomalaisten aikanaan venäläisille helikopterijoukoille rakentamaa Kasimovon ”sotilaskylää”. Esikunta johtanee Suomen itä- ja kaakkoispuolella olevia maavoimien joukkoja.

¹¹⁰ Professori Wilhelm Agrell katsoo Venäjän lailla, mutta päinvastaisella argumentilla, että Euroopan turvallisuusjärjestelyjen uskottavuus romahti viimeistään Georgian sodassa. Wilhelm Agrell, *Fredens Illusioner – Det svenska nationella försvarets nedgång och fall 1988–2009*, Atlantis, 2010, s. 235.

¹¹¹ Ari Puheloinen, *Russia's Geopolitical Interests in the Baltic Area*, Finnish Defence Studies, Nr 12, National Defence College, Helsinki, 1999, s. 50–51.

¹¹² Toimeenpannessaan strategisen iskunsa Baltiaan myöhäiskesällä 1944 Neuvostoliitto satoi (silloin vielä iskukykyään säilyttäneen) Suomen armeijan huomion sivusuunnalta vaikuttaneeseen Ilomantsiin.

¹¹³ Pekka Visuri, *Maailman muutos ja Suomi*, Kadettikunta ry ja WSOYpro Oy, 2010 s. 237.

Venäjä perusti vuonna 2010 uuden moottoroidun jalkaväkiprikaatin Pietarin eteläpuolelle. Se lienee vielä keskeneräinen mutta kuulune kaavailtuihin korkean valmiuden joukkoihin. Sen ohella Kannaksella on valmiudessa maan valioyksiköihin kuuluva perinteinen ”Perkjärven” moottoroitu jalkaväkiprikaati Kamenkassa. Pietarin pohjoispuolella, Sertolovossa olevasta kalustovarastosta perustettaneen myös prikaati. Prikaateja tukeva helikopteryyksikkö sijaitsee myös Karjalan kannaksella. Runsaasta, joukkoja tukevasta tykistöstä mainittakoon raskas raketinheitinprikaati, jonka heittimien kantama on yli 80 kilometriä.¹¹⁴

Varsin merkittävä potentiaalin lisäys on uusien 450–700 kilometrin kantaman omaavien Iskander-M -ohjusten sijoittaminen Lugaan, Pietarin eteläpuolella olevaan tykistöohjusprikaatiin, jonka kalustona oli jo ennestään 120 kilometrin kantaman SS-21 Totška-ohjuksia.¹¹⁵ Ne edustavat osaltaan doktriinissakin mainittua täsmäaseistusta ja niiden kantama kattaa Baltian ohella pääosan Suomen alueesta. Iskander-M voidaan varustaa sekä tavanomaisin että ydinkärjin.

Iskander-ohjusjärjestelmälle on Venäjän puolustussuunnittelussa kaavailtu sekä tärkeä ydinpeloterooli että tehokas hyökkäyksellinen rooli eri puolilla maata. Taktiset ballistiset ohjukset ja risteilyohjukset täydentävät rynnäköilmavoimia erinomaisesti. Maan sotilasviranomaisilla on suuria odotuksia tämän ohjuksen suhteen keskimatkan ohjussopimuksessa (INF) menetettyjen ohjusten korvaajana. Venäjän puolustusteollisuuden lehti *Military Parade* kirjoitti keväällä 2011, että maavoimien kaluston modernisointiohjelmaan vuonna 2011 kuuluu entistä ”pidemmällä kantamalla ja paremmalla osumistarkkuudella varustettu sotänäyttämöase Iskander-M. Ohjusjärjestelmään kuuluvan kehittyneen täsmäohjausjärjestelmän (Udarnik) kehittäminen saadaan päätökseen vuonna 2016”.¹¹⁶

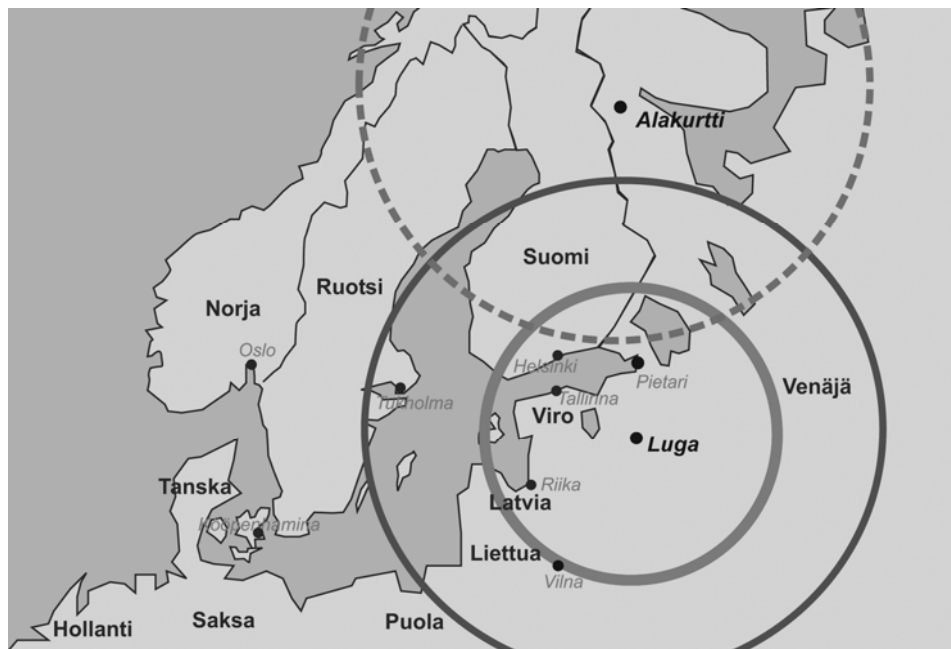
Strategisen iskun suorittamisen kannalta Lugaan Iskander-tykistö-ohjusprikaati on olennaisen tärkeä. Sen täsmäiskuja saatettaisiin käyttää

¹¹⁴ Ks. liite 2: Venäjän asevoimien kehittäminen.

¹¹⁵ Stratfor Global Intelligence, *Russian Missiles on NATO's Border*, 30.11.2010 [http://www.stratfor.com/node/176887/analysis/20101130_russian_missiles_natos_border]. Iskander-tykistöohjuskalusto tuotiin alueelle keväällä 2010 ja julistettiin 15.12.2010 operatiiviseksi. Ohjuksen perusteellinen tekninen analyysi osoittaa, että ohjuksen enimmäiskantama on noin 700 kilometriä 480 kilon taistelukärjellä ja että se voi tulevaisuudessa ylittää 1 000 kilometriin. Toistaiseksi ei kuitenkaan ole tiedossa, että ohjusta olisi testattu yli 500 kilometrin kantamalle, mikä rikkoisi INF-sopimusta vastaan kiistatonta. Stefan Forss, *The Role of the Iskander missile system in Russia's military policy*, National Defence University, Department of Strategic and Defence Studies, Series 4: Working Papers, to be published.

¹¹⁶ Anatoly Gulyaev, *Modern Armaments – Backbone for Modernization of Russian Armed Forces*, *Military Parade*, 2(104), March/April 2011, s. 10–13.

ilmavoimien ohella vastustajan puolustusjärjestelmän lamauttamiseen käyttäen hyväksi tämän alhaista valmiutta.

Kuva 5. Iskander-M-ohjuksen kantamat 26. Ohjusrikaatin tukikohdasta Lugas-
sa. Alakurtissa ei nyt ole Iskander-ohjuksia, mutta liikuteltavana järjestelmänä
se voidaan tarvittaessa siirtää nopeasti pohjoiseen.

Pihkovan alueella toimii ilmarynnäkködivisioona sekä erikoisjoukkojen (spetsnaz) prikaati. Petsamossa on yksi moottoroitu jalkaväkiprikaati sekä merijalkaväkiprikaati. Myös näiden joukkojen valmiusvaatimus on vain tuntiluokkaa.¹¹⁷ Arktisiin oloihin soveltuva Spetsnaz-erikoisjoukoista koottava Arktinen prikaati perustetaan myös Petsamoon, Venäjän maa-voimien komentaja, kenraalievversti Postnikov ilmoitti maaliskuussa 2011.¹¹⁸

Sallan itäpuolella sijaitsevaa Alakurtin lentotukikohtaa kunnostetaan ja sinne sijoitettaneen uusittu helikopterirykmentti. Sen kalusto käsittää rynnäköhelikoptereita ja aseistettuja kuljetushelikoptereita. Uusia helikoptereita kaiketi tarvitaan kipeästi.¹¹⁹ Alueella olevasta kalustovarastosta pe-

¹¹⁷ Ks. liite 2: Venäjän asevoimien kehittäminen.

¹¹⁸ Виктор Мясников, Сухопутные войска разной степени тяжести, Независимая Газета, 16.3.2011 [http://www.ng.ru/nvo/2011-03-16/2_army.html]. Ks. myös Barents Observer, Russia to establish Polar Spetsnaz on border to Norway, 16.3.2011 [<http://www.barentsobserver.com/russia-to-establish-polar-spetsnaz-on-border-to-norway.4898509-116320.html>].

¹¹⁹ Ilmarynnäkköjoukkojen tehokkuus on paljolti riippuvainen helikopterien kyvystä.

rustettaneen moottoroitu jalkaväkiprikaati, jota helikopterirykmentti voi tukea. Myös Petroskoissa sijaitsevasta kalustovarastosta voidaan perustaa ainakin yksi prikaati.¹²⁰

Lehtusiin, Pietarin pohjoispuolelle on valmistunut tehokas tutka-asema mm. antamaan ennakkovaroitusta mahdollisesta strategisesta ohjushyök-käyksestä. Lisäksi Suursaassa ollaan jälleen pitkäkhön tauon jälkeen perustamassa uutta ilma- ja ilmapuolustusalueella, Pohjoisen laivaston ja Itämeren laivaston ilmavoimilla on yhteensä yli 200 erityyppistä taistelulentokonetta, toista sataa taisteluhelikopteria ja vastaava määrä aseistettavia kuljetushelikoptereita sekä paljon muita erikois- ja kuljetuskoneita. Alueelle tukeutuu lisäksi eräitä muita ilmavoimien yksiköitä.¹²¹

1. Ilmavoima- ja ilmapuolustusalueella, Pohjoisen laivaston ja Itämeren laivaston ilmavoimilla on yhteensä yli 200 erityyppistä taistelulentokonetta, toista sataa taisteluhelikopteria ja vastaava määrä aseistettavia kuljetushelikoptereita sekä paljon muita erikois- ja kuljetuskoneita. Alueelle tukeutuu lisäksi eräitä muita ilmavoimien yksiköitä.¹²¹

Ilmavoimat ovat kaikkialla nopeasti mobilisoitavissa. Niitä voidaan siirtää lyhyessä ajassa kaukaakin halutulle kohdealueelle. Yleisesikuntapäällikkö, armeijakenraali Nikolai Makarov totesi helmikuussa 2011, että Venäjän ilmavoimien yksiköt ovat jatkuvassa valmiudessa ja täydessä sodan ajan kokoonpanossa.¹²²

Mittasuhteiden selventämiseksi todettakoon, että Suomella on noin 60 Hornet-taistelulentokonetta, joiden rooli vastaisuudessaakin on toimia ensisijaisesti torjuntahävittäjinä. Tilanne muuttuu muutaman vuoden kuluessa hieman, kun koneiden käyttömahdollisuuksia laajennetaan niin, että ne saavat modernisoinnin jälkeen kyvyn toimia myös ilmasta maahan -tehtävissä. Erilaisia ohjusaseita Hornet-koneille lienee rauhan oloissa vain vähäisiä määriä. Tarvittavien aseiden ja koneiden täydennysmahdollisuudet muodostuvat kriittiseksi tekijäksi tilanteissa, jolloin niitä todella tarvittaisiin.

Ruotsin ennen niin tehokkaiden ilmavoimien suorituskyvyn on annettu heikentyä dramaattisesti kylmän sodan jälkeen. Massiivisen mairinnousuhkan väistyttyä Itämeren alueella valtaosa laivueista on lakkautettu ja

Nykyinen kalusto lienee niin loppuun kulunut, että esimerkiksi 76. Maahanlaskudivisioonan joukkoja toimi Georgian sodassa tavallisina jalkaväkijoukkoina. Jan Leijonhielm, *Rysk utrikes-, försvars- och säkerhetspolitik*, i Kungl Krigsvetenskapsakademien (Bo Hugemark, red.), *Till bröders hjälp – Med sikte på en svensk solidarisk strategi*, Kungl Krigsvetenskapsakademien, 2011, s. 93.

¹²⁰ Ks. liite 2: Venäjän asevoimien kehittäminen.

¹²¹ IISS Military Balance 2011, s. 188–189.

¹²² Oleg Falichev, *Transformations are over; development continues*, (Voenno-Promyshlenny Kuryer, No. 4, February 2–8, 2011), Defense & Security, 9.2.2011.

sama koskee myös taistelunkestävyyden kannalta tärkeitä sodan ajan maantietukikohtia. JAS 39 Gripen -koneiden ohjaajien ja ohjusaseiden lukumäärät lienevät varsin alhaiset.¹²³ ”Kyky tukea maataisteluja, jos sellaista tarvetta syntyisi, on sopivien aseiden puuttuessa ala-arvoinen [Ruotsin puolustusvoimien tulossa olevan] ”Struktur 2014” -järjestelmässä”, kirjoittaa Ruotsin puolustusvoimien entinen operaatiopäällikkö, kenraalimajuri (evp.) Karlis Neretnieks Ruotsin sotatiedeakatemian kirjassa *Till bröders hjälp* keväällä 2011.¹²⁴ Hän epäili myös Ruotsin ilmavoimien taistelunjohtamisjärjestelmien kykyä toimia yhdessä Naton kanssa tehokkaasti.

¹²³ Keskusteluissa ruotsalaisten asiantuntijoiden kanssa on ilmennyt, että ohjaajia ja ilmataisteluoohjuksia oli vuonna 2010 vähemmän kuin operatiivisessa käytössä olevia koneita.

¹²⁴ Karlis Neretnieks, *Militärstrategiska handlingsmöjligheter*; i Kungl Krigsvetenskapsakademiens (Bo Hugemark, red.), *Till bröders hjälp – Med sikte på en svensk solidarisk strategi*, Kungl Krigsvetenskapsakademiens, 2011, s. 220.

6

JOHTOPÄÄTÖKSET SUOMEN KANNALTA

6.1 Liittoutuminen ja solidaarisuusjulistukset

Globaali geopoliittinen murros ja monien valtioiden valtavat talousongelmat vaikuttavat myös Euroopassa ja lähialueillamme. Euroopan Unionin ja Naton perustat eivät enää vaikuta yhtä vakailta kuin vielä vuosituhannen vaihteessa.

Merkittävimmät eurooppalaiset Nato- ja EU-maat supistavat puolustusmäärärahojaan voimakkaasti. Vanhojen ja uusien Nato-maiden välillä vallitsee perusteellinen erimielisyys uhka-arvioista. Yhdysvallat keskittyy taas yhä vahvemmin Aasian suunnalle.

Venäjä lisää puolustusmenoja voimakkaasti ja voimistuu myös sotilaallisesti. Pienet valtiot ovat hämmentyneitä ja epävarmoja turvallisuusjärjestelyissään.

Naton Neuvostoliittoa vastaan aikanaan rakentama järjestelmä on pääosin purettu. Yhteisen integroidun puolustuksen johtamisjärjestelmän ohella Naton asevoimat ovat käytännössä aina olleet jäsenmaiden kansallisia asevoimia, joiden käytöstä ne päättävät erikseen. Poliittiset päämäärät jäsenmaiden turvallisuuden takaamiseksi ovat säilyneet, mutta Yhdysvaltoja lukuun ottamatta liittolaismaiden suorituskyky herättää kysymyksiä. Vi-segrad-maiden toukokuussa 2011 tekemä päätös perustaa yhteinen valmiusyhtymä puhuu puolestaan.

Naton turvallisuuspykälä eli 5. artikla kuuluu: ”Osapuolet sopivat, että aseellinen hyökkäys yhtä tai useampaa osapuolta vastaan Euroopassa tai Pohjois-Amerikassa on hyökkäys heitä kaikkia vastaan, ja jokainen heistä tukee YK:n peruskirjan 51. artiklan itse- ja kollektiiviseen puolustukseen oikeutettuna hyökkäyksen kohteeksi joutunutta osapuolta ryhtymällä yksin tai yhdessä sopimusosapuolten kanssa tarpeellisiksi katsomiinsa toimiin, asevoimien käyttö mukaan lukien, turvallisuuden palauttamiseksi ja säilyttämiseksi Pohjois-Atlantin alueella.”¹²⁵

¹²⁵ Ks. North Atlantic Treaty Organization, Official Texts, *The North Atlantic Treaty*, Washington D.C., 4.4.1949
[http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm].

Naton turvallisuuslauseke ei siten ole ehdoton, vaan päätösvalta avustamisesta säilyy jäsenmailla, jotka myös päättävät tuen määrästä ja laadusta. Lisäksi 5. artikla kytkeytyy myös suoraan YK-järjestelmään ja erityisesti turvallisuusneuvostoon, jonka pysyvät jäsenet voivat ainakin teoriassa mutkistaa Naton 5. artiklan soveltamista käytännössä. ”Myös [Naton strateginen konsepti] SC 2010 on lopulta, kuten myös Naton peruskirja ja 5. artikla, pääasiallisesti sanoja paperilla. Kysymys siitä, miten näitä dokumentteja sovelletaan, myös rauhan aikana, nousee keskiöön niiden uskottavuutta arvioitaessa.”¹²⁶ Naton merkitys turvallisuuden takaajana on ennen muuta poliittista laatua. Pelkkä puolustusliiton jäsenyyden saavuttaminen ei ollut Virolle ”päämäärä tai tavoiteltava, vaan pikemminkin laaja-alaisten puolustus- ja turvallisuusreformien looginen askel”, sanoi Viron puolustusministeri Mart Laar 27.4.2011.¹²⁷ Nato on etenkin uusille jäsenmaille turvallisuuspoliittinen turvakoti, joka asettaa myös velvollisuuksia. Näin ajattelevat myös vanhat jäsenet, jotka eivät pidä Venäjän uhkaa mitenkään akuuttina.

Edellä todettiin, ettei Venäjä enää juurikaan arvosta yksittäisten eurooppalaisten Nato-maiden puolustuskykyä. Sen sijaan Venäjän vahva intressi on yrittää marginalisoida puolustusliitto Nato poliittisena tekijänä.

Euroopan Unionin jäsenenä myös Suomi on hyväksynyt Lissabonin sopimuksen artiklan 1-42 kohta 7:n: ”Jos jäsenvaltio joutuu alueeseensa kohdistuvan aseellisen hyökkäyksen kohteeksi, muilla jäsenvaltioilla on velvollisuus antaa sille apua kaikin käytettävissä olevin keinoin Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan 51. artiklan mukaisesti. Tämä ei vaikuta tiettyjen jäsenvaltioiden turvallisuus- ja puolustuspolitiikan erityisluonteeseen.”

EU:n solidaarisuuslauseke on muotoilultaan Naton 5. artiklaa huomattavasti velvoittavampi. Ristiriita solidaarisuustavoitteiden ja niiden uskottavan soveltamisen välillä on myös resurssikysymys.¹²⁸ EU:lla ei ole riippumatonta sotilaallista koneistoa ja Nato-maat ovat sitoutuneet täyttämään vain omat velvoitteensa, tosin käytännössä poliittisesti epäyhtenäisempinä ja puolustusleikkausten vuoksi myös kaventunein kyvyin. Natos-

¹²⁶ Mike Winnerstig, *EU:s och NATO:s säkerhetsgarantier – trovärdighet och effekter*, i Kungl Krigsvetenskapsakademien (Bo Hugemark, red.), *Till bröders hjälp – Med sikte på en svensk solidarisk strategi*, Kungl Krigsvetenskapsakademien, 2011, s. 117–137.

¹²⁷ Jyrki Iivonen, *Mart Laar: Viron on oltava puolustuspolitiikassaan innovatiivinen ja nykyaikainen*, Maanpuolustus, N:o 96, 2/2011, s. 13.

¹²⁸ Tommi Koivula & Stefan Forss, *Finlands solidaritetsdeklaration*, i Kungl Krigsvetenskapsakademien (Bo Hugemark, red.), *Till bröders hjälp – Med sikte på en svensk solidarisk strategi*, Kungl Krigsvetenskapsakademien, 2011, s. 151–176.

sa on kuitenkin taas jossain määrin palattu varsinaisten puolustus suunnitelmien laatimiseen.

EU:n kyky reagoida nopeasti kehittyvään vakavaan turvallisuuspoliittiseen kriisiin omalla alueella tai sen ulkopuolella on vaatimaton. EU-jäsenmaista 21 on Naton jäseniä ja kaikista EU-kansalaisista lähes 95 prosenttia asuu Naton jäsenmaissa. Nämä vastustavat päällekkäisten sotilaallisten rakenteiden luomista tarpeettomana tuhlauksena vain pienen vähemmistön tarpeiden tyydyttämiseksi. On siten hyvin epätodennäköistä, että EU:n sotilaspoliittinen painoarvo tulevaisuudessa nousisi. Päinvastoin, EU:n heikkous vastuunkantajana korostui kiusallisella tavalla Libyan kriisin puhjetessa maaliskuussa 2011. On otettava huomioon, että EU:n sotilaallinen voimavara suunnittelu on tarkoitettu unionin yhteisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan (Common Security and Defence Policy, CSDP) mukaisten kriisinhallintaoperaatioiden toimeenpanoon, ei sodankäyntiin.

Suomi ja Ruotsi ovat sitoutuneet auttamaan muita EU-maita, Ruotsi sen lisäksi myös EU:n ulkopuolella olevia Pohjoismaita Norjaa ja Islantia. Avun laadusta ja määrästä maat päättävät itsenäisesti. Ruotsin hallituksen vuonna 2009 antama erillinen solidaarisuusjulistus on herättänyt laajaa keskustelua. Se annettiin samalla, kun maan edellytykset merkittävän sotilaallisen avun antamiseen ovat jyrkästi alentuneet Ruotsin radikaalin puolustusuudistuksen myötä.¹²⁹

Ruotsin solidaarisuusjulistuksen avainkohta kuuluu:

Ei ole mahdollista nähdä sellaisia sotilaallisia konflikteja lähialueellamme, jotka vaikuttaisivat ainoastaan yhteen valtioon. Ruotsi ei tule jäämään passiiviseksi jos katastrofi tai sotilaallinen hyökkäys kohtaisi toista [EU:n] jäsenmaata tai Pohjoismaata. Odotamme, että nämä valtiot toimivat samalla tavalla, jos Ruotsia kohtaa vastaavanlainen kohtalo. Siksi Ruotsin on kyettävä sekä antamaan että vastaanottamaan sotilaallista apua.¹³⁰

Ruotsin solidaarisuusjulistuksen maininta kyvystä antaa ja vastaanottaa sotilaallista apua on myös tapa tuoda julkisuuteen maan kylmän sodan ai-

¹²⁹ Ks. Stig Rydell, *Sveriges Försvarsmakt i förändring – från värnplikt till frivilliga soldater och sjömän*, Försvarshögskolan, Helsingfors, 31.1.2011. Ruotsin puolustusvoimien kokonaisvahvuudeksi tulee noin 50 000 miestä, joista vain 15 700 on jatkuvassa palveluksessa. Ks. myös Wilhelm Agrell, *Fredens illusioner – Det svenska nationella försvarets nedgång och fall 1988–2009*, Atlantis, 2010.

¹³⁰ Bo Hugemark, *Till bröders hjälp – Med sikte på en svensk solidarisk strategi*, Kungl Krigsvetenskapsakademien, 2011, s. 11.

kaisen puolustuspolitiikan salainen peruspilari, pitkälle viety sotilaallinen yhteistyö Yhdysvaltojen ja Naton kanssa.¹³¹

Kun Pohjoismaat ovat pohtineet yhteistä solidaarisuusjulistusta, ovat Suomen ja Ruotsin ja muiden Pohjoismaiden eri puolustusratkaisut olleet esteinä sitovien turvallisuustakuiden löytämiseksi maiden välillä. Suomi ei ole pitänyt erillistä pohjoismaista sopimusta uskottavana. Naton turvatakuiden piirissä olevat Norja ja Tanska eivät puolestaan voi yksipuolisesti lisätä puolustusliitto Naton taakkaa antamalla lupauksia, jotka ehkä lopulta jäisivät isompien Nato-maiden kannettaviksi. Suomelle hyvin epäedullinen tilanne olisi sellainen, missä Pohjoismaat jätetään yksin keskinäisten solidaarisuussitoumustensa kanssa suurvaltojen välisessä konfliktissa, kuten joskus on historiassa tapahtunut.¹³² Näitä poliittisia ongelmia ei olisi olemassa, jos kaikki Pohjoismaat olisivat jäseninä puolustusliitto Natossa.

Pienille liittoutumattomille valtioille, kuten Suomelle, geopoliittiset muutokset lähialueillamme luovat syvenevän epävarmuustilan. Siksi Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa 2009 todetaan, että ”on olemassa jatkossakin vahvoja perusteita harkita Suomen Nato-jäsenyyttä”.¹³³ Mitkään järjestöjen tai valtioiden turvallisuustakuut eivät välttämättä ole kattavia, mutta yksin jäämisessä on myös omat riskinsä. Historian valossa sopimuksia on tulkittu usein siten kuin tulkitsija on pitänyt omista lähtökohdistaan tarkoituksenmukaisena.

Tiiviimpi puolustusalan yhteistyö Yhdysvaltojen kanssa voisi tuoda Suomen kannalta olennaista muutosta nykyiseen tilanteeseen, etuineen ja haittoineen. Suomen on siis rakennettava puolustuksensa pääosin omien resurssiensa varaan väheksymättä erilaisen yhteistyön, kuten Pohjoismaiden kanssa käytävän yhteistyön merkitystä.

¹³¹ Mikael Holmström, *Den dolda alliansen – Sveriges hemliga Nato-förbindelser*, Atlantis, Stockholm, 2011. Ruotsin rooli Naton epävirallisena 17. jäsenenä kylmän sodan aikana oli maan puolustusratkaisun yksi kulmakivi. Yhteistyö Yhdysvaltojen ja Naton kanssa konkretisoitui hyvin seikkaperäisiin suunnitelmiin vastaanottaa ja antaa apua, mutta Ruotsin puolueettomuuden vuoksi asiat oli pidettävä tiukasti salassa – varsinkin Ruotsin kansalta.

¹³² Tommi Koivula och Stefan Forss, *Finlands solidaritetsdeklaration*, i Kungl Krigsvetenskapsakademien (Bo Hugemark, red.), *Till bröders hjälp – Med sikte på en svensk solidarisk strategi*, Kungl Krigsvetenskapsakademien, 2011, s. 151–176.

¹³³ Valtioneuvoston kanslia, *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009 – Valtioneuvoston selonteko*, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 11/2009, s. 79 [http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2009/j11-turvallisuus-j12-sakerhets-j13-finnish/pdf/fi.pdf].

6.2 Millaiset puolustusvoimat Suomi tarvitsee?

Suomen puolustusjärjestelmä on olemassa ennen kaikkea sitä ennustamattoman kehityksen myötä syntyvää tilannetta varten, jossa Suomelle esitetään vaatimuksia, joihin ei voida suostua ja joissa muut turvallisuusjärjestelmät ovat pettäneet.¹³⁴

Suomen puolustusjärjestelmän tulevaisuudesta päätettäessä ohjaavana tekijänä on maan eduskunnan ja hallituksen puolustusvoimille asettamat määräykset ja tehtävät. Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa 2009 todettiin mm. seuraavaa puolustusvoimien käytöstä ja sotilaallisesta puolustuksesta:

Puolustusvoimia käytetään lakisääteisten tehtävien mukaisesti Suomen sotilaalliseen puolustamiseen, muiden viranomaisten tukemiseen ja kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan.

Suomi varautuu torjumaan maahan kohdistuvan sotilaallisen voiman käytön ja sillä uhkaamisen. Tämä korostaa ennaltaehkäisykyvyn merkitystä. Puolustuskyky ja -valmius mitoitetaan siten, että tehtävät ovat toteutettavissa tilannekehityksen mukaisesti.

Kokonaisvaltaisen lähestymistavan mukaisesti on arvioitava omien kansallisten voimavarojen riittävyys tehtävien täyttämiseksi. Voimavarojen osoittautuessa riittämättömiksi on välttämätöntä varmistaa jo normaalioloissa sotilaallisen ja muun avun saanti kriisitilanteessa tiiviissä kansainvälisessä yhteistyössä tai liittoutumalla.¹³⁵

Suomen puolustusvoimien rauhan ajan vahvuus on Euroopan pienimpiä, noin 30 000 henkilöä. Erityisesti rauhan ajan maavoimat on käytännössä koulutusorganisaatio. Taistelujoukot muodostetaan vasta reserviläisistä perustamalla.

Harhaanjohtavia, puutteellisia ja tarkoitushakuisilta vaikuttavia ovat vertailut, joissa Suomen täyden liikekannallepanon edellyttämää vahvuutta, 350 000, verrataan väestöltään moninkertaisten, pinta-alaltaan paljon pienempien ja geopoliittiselta asemaltaan kokonaan toisenlaisten maiden ammattiarmeijoiden rauhan ajan vahvuuksiin.

Ammattiarmeijasta puhuttaessa on kyse ensi sijassa maavoimista. Meillä ammattiarmeija ei ole lainkaan taloudellisesti perusteltu vaihtoehto. Tä-

¹³⁴ Tämä itsestäänselvyys ei tietenkään estä hyvää naapuruutta ja suhteiden kaikinpuolista myönteistä kehittämistä kaikkien maiden, myös Venäjän kanssa.

¹³⁵ *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009*, s. 106 [<http://www.vnk.fi/julkaisukansio2009/j11-turvallisuus-j12-sakerhets-j13-finnish/pdf/fi.pdf>].

män totesi myös puolustusministeriön asettama selvitysryhmä, ns. Siilasmaan ryhmä raportissaan syyskuussa 2010.¹³⁶ Ammattiarmeija on niin kallis ratkaisu, että sen koko olisi käytännössä hyvin pieni. Uutena matalapalkka-alana se tuskin houkuttelisi nuoria suomalaisia riveihinsä ja seuraukset maanpuolustustahdolle voisivat olla tuhoisat.

Kansainväliseen yhteistoimintaan tulee luonnollisesti osallistua. Osallistuminen siihen palvelee myös Suomen omaa puolustuskykyä. Lisäksi monitaitoiset reserviläiset ovat osoittautuneet hyvin käyttökelpoisiksi. Suomen voimavarat riittävät vain hyvin pieneen osuuteen kansainvälisen toiminnan kokonaisuudesta, vaikka kuinka lisäisimme ponnistuksiamme kriisinhallintaoperaatioissa.

Puolustusvoimien päätehtävänä pysyy oman maan puolustaminen. Valitulla kustannustehokkaalla puolustusratkaisulla on kuitenkin kääntöpuolensa. Reserviläisistä perustettavat taistelujoukot ovat haavoittuvimmillaan juuri liikekannallepanon aikana. Toinen merkittävä seikka on, että rauhan ajan valmiutemme on niin matala, että yllätyshyökkäykseen vastaaminen on vaikeaa.¹³⁷

Ratkaisevan tärkeää on, etteivät perustettavat joukot ole muutamalla täsmäiskulla eliminoitavissa, ja että hajautettu alueellinen taistelukyky säilyy ensimmäisten iskujen jälkeen. Ajanvoitto liittolaisten ja/tai kansainväliselle reagoinnille on kyettävä hankkimaan täsmäiskujen jälkeenkin.

Mitä merkitsee ympäristössämme olevien joukkojen pitäminen jatkuvassa korkeassa taisteluvalmiudessa oman puolustusjärjestelmämme ja sen perusvalmiuden kannalta?

Jotta liikekannallepanossa terveydellisistä ja muista syistä tapahtuva hävikki ja ensimmäisissä iskuissa tulleet tappiot pystytään korvaamaan, koulutettua reserviä on oltava riittävästi. Jos koulutettua reserviä on vain liikekannallepanovahvuuden määrä, toimintaedellytykset ovat nopeasti kyseenalaiset.

¹³⁶ Risto Siilasmaa et al., *Suomalainen asevelvollisuus*, Puolustusministeriö, Helsinki, 28.9.2010, s. 7. ”Mielestämme asevelvollisuus on kustannustehokkain tapa tuottaa Suomen puolustuskyky. Jo varsin vaatimattoman ammattiarmeijan kustannukset ovat selvästi suuremmat kuin asevelvollisuusarmeijan.”

[http://www.defmin.fi/files/1648/Suomalainen_asevelvollisuus_plmv2_2010.pdf].

¹³⁷ Maavoimista löytynee enintään komppanian verran erikoisjääkäreitä, jotka kykenisivät vastaamaan tuleen heti. Joukko-osastot ovat koulutusyksiköitä, eivät taisteluyksiköitä. Ilmavoimien valmius on arvioitava hyväksi, mutta ohjusaseita lienee rauhan aikana lähinnä vain harjoitus- ja valvontalentojen tarpeisiin.

Iso osa reserviä sitoutuu erilaisiin vartiointi-, suojaus- ja tukitehtäviin. Tarve on suuri jo painostus- ja uhkaamisvaiheessa. Koko vuosittaisen ikäluokan kouluttaminen mahdollisimman kattavasti on tarpeen, jos aiotaan saada alle 35-vuotiaista reserviläisistä koostuvia yksiköitä. Ruotsissa oli kylmän sodan lopussa 8 000 maanpuolustuksen kannalta elintärkeäksi luokiteltua kohdetta, jotka tuli suojata.¹³⁸ Voidaan olettaa, että vastaavia kohteita Suomessa on myös tuhansia.

Alueellisen ja paikallispuolustuksen liikkuvuuteen on maassamme käytävissä kustannusten keventämiseksi ototeitse riittävästi nelivetoisia maastureita, mönkijöitä, lumikelkkoja ja muita ajoneuvoja. Sotilaalliset toimet ulottuisivat heti alkaessaan syvälle alueelle ilman yhtenäistä selvää rintamalinjaa, ja yksiköiden tarve laajalla alueella on suuri. Hyökkääjään tulee kyetä vaikuttamaan heti tärkeissä kohteissa koko valtakunnan alueella.

Kyse on voimavarojen jakamisesta nykyaikaisen yhä kallistuvan ”terävän kärjen” ja toisaalta välttämättömän alueellisesti kattavan järjestelmän kesken. Tietty huippunykyaikainen kärki tarvitaan hyökkääjän lyömiseksi. Silti on kyseenalaista, kuinka paljon mahdollinen hyökkääjä kunnioittaa voimavaroillamme aikaansaataavaa pientä kärkeä.

¹³⁸ Wilhelm Agrell, *Fredens Illusioner – Det svenska nationella försvarets nedgång och fall 1988–2009*, Atlantis, 2010, s. 44.

7

LOPPUSANAT

Geopolitiikan vahva paluu on tosiasia. Sillä on vaikutuksia myös lähialueellamme. Neuvostoliiton/Venäjän vetäytyminen asemistaan Varsovan liiton maissa ja Baltian maissa kylmän sodan loputtua oli muutoksen ensimmäinen vaihe, joka samalla osui Euroopan uuden ns. yhteistyövaraisen turvallisuusjärjestelmän rakentamisen aikaan ETY-järjestön puitteissa.

Toinen vaihe, Venäjän uusi nousu entisen Neuvostoliiton maiden vaikutuspiiriin, pääsi vauhtiin viime vuosikymmenen puolivälissä ja huipentui Georgian sotaan, Ukrainan ns. oranssin vallankumouksen kaatumiseen ja Valko-Venäjän laajempaan integrointiin Venäjän järjestelmiin.¹³⁹

Ruotsalainen professori ja tunnettu rauhan- ja konfliktintutkija Wilhelm Agrell toteaa teoksessaan *Fredens illusioner*, että eurooppalainen turvallisuusjärjestely kärsi Georgian sodassa haaksirikon:

”Sota, niin mitätön kuin se olikin ja kuinka hyvin sen ulkopoliittisia jälkiä onkin onnistuttu siivoamaan pois, ei yksinkertaisesti olisi saanut ikinä tapahtua [...] Se oli anomalia, poikkeama jota ei ollut mahdollista sellittää voimassa olevien turvallisuuspoliittisten perusolettamusten puitteissa.

[...] sotaa ei voinut mitenkään sovittaa kuvaan EU:n ja itäisen reuna-alueen yhteisistä ja vakauttavista suhteista. [...] EU:n pääasiallinen tai oikeastaan ainoa ulkopoliittinen kyky – *soft power* – oli osoittautunut kulissiksi jonka venäläiset puhkaisivat ilman mitään hienovaraisuutta.”¹⁴⁰

Vastakkainasettelu on jossain määrin palannut kuvaan mukaan, vaikka sitä lännessä ei mielellään myönnetä. Yhtenä osoituksena tästä on Venäjän yritys kumota Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön (ETYJ) tärkeimmät saavutukset, kuten Euroopan turvallisuuden peruskirjan sitoumukset vuodelta 1999. Venäjä pitää sotilasdoktriinissaan Natoa vaara-

¹³⁹ Stratfor, *Europe: A Shifting Battleground, Part 1*, 7.6.2011

[<http://www.stratfor.com/analysis/20110606-europe-shifting-battleground-part-1>].

¹⁴⁰ Wilhelm Agrell, *Fredens Illusioner – Det svenska nationella försvarets nedgång och fall 1988–2009*, Atlantis, 2010, s. 235.

na – doktriinin laatijat sen sijaan edelleen uhkana Venäjälle, jopa vakavana uhkana – ja epäyhtenäinen Nato puolestaan Venäjää kumppanina.¹⁴¹

”Venäjän läheisyydessä sijaitseville pienille valtioille sen sotilasdoktriini ei ole mikään rauhoittava dokumentti”, kirjoittaa tunnettu ruotsalainen Venäjä-tutkija Jan Leijonhielm *Till bröders hjälp* -kirjassa. Hän toteaa muun muassa, että merkittävä panostus miihinousukyvyyn parantamiseen on vaikeasti yhdistettävissä doktriinin väitettyyn defensiiviseen luonteeseen.¹⁴²

Länsi-Euroopassa pidetään sodan uhkaa niin vanhentuneena ajatuksena, että se on mahdollistanut Nato-maiden ja muiden länsimaiden asevoimien poikkeuksellisen mittavan alasajon ja tehtävien suuntaamisen maanpuolustuksesta kansainväliseen kriisienhallintaan. Samalla maiden sotilaallinen valmius on olennaisesti heikentynyt.

Venäjä hyödyntää syntyntä tilannetta ja toimii toisin. Asevoimia kehittämällä voidaan muodostaa korkeassa valmiudessa olevia joukko-osastoja, joilla olisi kyky saavuttaa operatiivisia tuloksia länsisuunnalla suoraan rauhan ajan perusrhythmyksestä suoritetuilla yllätysiskuilla.¹⁴³ Mahdollisesti tarvittavia reserviläisistä muodostettuja miehitysjoukkoja mobilisoidisiin vasta operaatioiden alettua.

Ruotsin sotatiedeakatemian *Nationell strategi för närområdet* -tutkimushankkeen yksi merkittävä tulos on, että Nato todennäköisesti ei ehtisi reagoida kyllin nopeasti mahdollisessa sotilaallisessa konfliktissa Baltian maissa, vaan joutuisi tapahtuneiden tosiasioiden eteen.

Niin sanotut uudet Nato-maat saivat poliittisen voiton, kun puolustusliitto kuitenkin ryhtyi lopulta laatimaan valmiussuunnitelmia myös Baltian maiden turvaamiseksi. Näistä suunnitelmista ei ole juurikaan julkista tietoa, mutta näyttää siltä, että Naton strategian lähtöolettamuksena on menetettyjen alueiden takaisinvaltaaminen, koska torjuntaan sotatoimien al-

¹⁴¹ President of Russia, *Interview to the French Magazine Paris Match*, 25.2.2010 [http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2010/02/25/0900_type82916_224466.shtml] ja Pavel Felgenhauer, *Military Doctrine Consolidates the Xenophobia of Russian Elites*, Eurasia Daily Monitor, 7(28), 20.2.2010

[http://www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=36025].

¹⁴² Jan Leijonhielm, *Rysk utrikes-, försvars- och säkerhetspolitik*, i Kungl Krigsvetenskapsakademien (Bo Hugemark, red.), *Till bröders hjälp – Med sikte på en svensk solidarisk strategi*, Kungl Krigsvetenskapsakademien, 2011, s. 102, 110. ”Ett eventuellt kinesiskt hot i framtiden torde t ex inte kräva större landstigningsförmåga.”

¹⁴³ Tähän arvioon yhtyi myös Liettuan puolustusministeriön toimistopäällikkö Daivis Petraitis, entinen Neuvostoarmeijan upseeri. Henkilökohtainen tiedonanto, Helsinki 28.4.2011.

kuvaiheessa ei kyetä.¹⁴⁴ Maiden geostrateginen asema on poikkeuksellisen epäedullinen.

Mikäli Venäjä joutuisi varmistamaan tavanomaisin asein saavuttamansa tulokset, se voisi uhata ydinaseiden käytöllä. Venäläinen julkinen doktriinikeskustelu ydinaseiden käytöstä sotatoimien ”de-eskaloimiseksi”, taktisten ydinaseiden ”käyttö” suurten sotaharjoitusten loppuvaiheissa ja Iskander-ohjusten sijoittaminen vain sata kilometriä Viron rajasta tukevat tätä näkemystä.

Monet korostavat, ettei nyt ole näköpiirissä välitöntä uhkaa. Kukaan tuskin pystyy antamaan luotettavaa vastausta kysymykseen, mikä on maailman ja lähialueemme tilanne kymmenen tai kahdenkymmenen vuoden kuluttua, jonne nyt tehtävät päätökset tähtäävät. Suomen omat toimet vaikuttavat siihen vain vähän. Olennaista eivät ole julkistetut aiheet, vaan kyky.

Puolustus on uskottava, kun sen lyöminen käy hyökkääjälle kohtuuttoman kalliiksi. Mahdollisen hyökkääjän tulisi päätyä tällaiseen arvioon. Puolustajan on itse uskottava ja luotettava puolustuskykyensä. Kokonaisuudessaan puolustus puolestaan edellyttää laaja-alaista sotilaallista ja yhteiskunnallista suorituskykyä.

Suuri reservi on osoitus maanpuolustustahdosta. Ennen kaikkea se on osoitus siitä, että maata aiotaan puolustaa ensi-iskun tai sillä uhkaamisen, jopa maahan tunkeutumisen jälkeenkkin. Sen ennaltaehkäisevä arvo ei ole väheksyttävä.

¹⁴⁴ Karlis Neretnieks, *Militärstrategiska handlingsmöjligheter*; i Kungl Krigsvetenskapsakademien (Bo Hugemark, red.), *Till bröders hjälp – Med sikte på en svensk solidarisk strategi*, Kungl Krigsvetenskapsakademien, 2011, s. 201–206. FOI:n tutkijan mukaan Naton päämajassa luonnehditaan suunnitelmia seuraavasti: ”It’s all about retake.” Fredrik Lindvall, henkilökohtainen tiedonanto.

LIITE 1

Venäjän puolustusmenot

Presidentti Dmitri Medvedev vahvisti 13.12.2010 Venäjän federaation tulo- ja menoarvion vuodelle 2011. Samalla vahvistettiin myös vuosille 2012 ja 2013 ulottuva rahoitussuunnitelma.¹⁴⁵ Venäjän federaation budjettimenojen arvioidaan kasvavan vuonna 2011 arviolta 8 845 miljardia ruplaa (noin 2 miljardia euroa¹⁴⁶) eli nimellisesti 12 %. Oletuksina ovat mm. öljyn hinta 75 \$ (Urals), BKT:n kasvu 4,2 %, inflaatio 6,5 % ja ruplan kurssi 30,5 ruplaa dollarilta (vuosikeskiarvo). Budjetin vaje-arvio on 3,6 % BKT:stä. Federaation menot kasvavat yli 10 %. Selkeimmin nousevat puolustus- ja velanhoitomienot. Puolustusmenot ovat budjetin toiseksi suurin pääluokka elinkeinoelämän menojen jälkeen.¹⁴⁷

Venäjän valtionbudjetin maanpuolustukseen (1517 miljardia ruplaa = noin 38 miljardia euroa) sekä yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen (1216 miljardia ruplaa = noin 30 miljardia euroa) varatut menot ovat hieman yli neljännes koko budjetista (10 659 miljardia ruplaa = noin 265 miljardia euroa). Muiden voimaviranomaisten/voimaelinten (sisäministeriö, siviili-puolustusministeriö, turvallisuus- ja tiedustelupalvelut, rajajoukot yms.) ylläpitomenot eivät kuulu puolustusbudjettiin. Sen sijaan niiden sotilaallisen varustuksen ja aseistuksen hankinnat sisältyvät puolustusministeriön hankintaohjelmiin.¹⁴⁸

Venäjä on karkeasti arvioiden kaksinkertaistamassa puolustusmenonsa seuraavien kolmen vuoden aikana. Suuri osa menoista käytetään nykyaikaisen aseistuksen hankintoihin niitä varten laaditun ohjelman mukaisesti. Poikkeuksellisesti Venäjän lehdistössä julkistettiin lokakuussa 2010 aiempaa yksityiskohtaisempia tietoja kolmen seuraavan vuoden puolustusmenoista. Niiden mukaan yksistään asevoimien menot laskien Venäjä käyttää puolustukseen BKT:stä:

¹⁴⁵ President of Russia, *Подписан закон о федеральном бюджете на 2011 год и на плановый период 2012 и 2013*, Laki Venäjän federaation budjetin allekirjoittamisesta vuodelle 2011 sekä suunnitelmasta vuosille 2012 ja 2013, 13.12.2010, [<http://www.kremlin.ru/acts/9810>].

¹⁴⁶ Kurssi 3.8.2011 1 € = 39,71 RUR, Valuuttakurssit [<http://valuutat.fi/>].

¹⁴⁷ Suomen Pankki, Siirtymätalouksien tutkimuslaitos, BOFIT Viikkokatsaus 48, 2.12.2010.

¹⁴⁸ President of Russia, *Подписан закон о федеральном бюджете на 2011 год и на плановый период 2012 и 2013*, Laki Venäjän federaation budjetin allekirjoittamisesta vuodelle 2011 sekä suunnitelmasta vuosille 2012 ja 2013, 13.12.2010 [<http://www.kremlin.ru/acts/9810>].

- vuonna 2011 3,01 %,
- vuonna 2012 2,97 %,
- vuonna 2013 3,39 %.

Vuosina 2011–2013 Venäjän puolustusbudjettia on tarkoitus kasvattaa siten, että se

- vuonna 2011 kasvaa 19,1 % käsittäen yhteensä 1521 miljardia ruplaa (noin 38,3 miljardia euroa),
- vuonna 2012 kasvaa 9,2 % käsittäen yhteensä 1661 miljardia ruplaa (noin 42 miljardia euroa) ja
- vuonna 2013 kasvaa 26,6 % käsittäen yhteensä 2102 miljardia ruplaa (noin 53 miljardia euroa).¹⁴⁹

Asevoimien uudelleenvarustamiseksi on laadittu uusi pitkän aikavälin hankintaohjelma vuosille 2011–2020. Sen kokonaisrahoitusosuus nousee lähes 23 biljoonaan ruplaan.¹⁵⁰ Tosin puolustusministerin 8.12.2010 allekirjoittaman lopullisen hankintasuunnitelman mukaan varoja osoitetaan asevoimille 20 biljoonaa ruplaa (noin 503 miljardia euroa). Loppuosa hankintaohjelman varoista osoitetaan muiden voimaelimien hankintoihin.

Uuden kaluston hankintaan ja vanhemman modernisointiin on tarkoitus ohjata vuosittain kasvava osuus seuraavasti:

- vuonna 2011 lisäystä +64 %,
- vuonna 2012 lisäystä +66 %,
- vuonna 2013 lisäystä +70 %.¹⁵¹

Vuoden 2011 aikana hankintoihin tullaan käyttämään yhteensä 1,5 biljoonaa ruplaa (noin 37 miljardia euroa), mikä on noin 33 % vuoden 2010 tasoa korkeampi.¹⁵² Kymmenvuotiskaudella 2011–2020 tullaan joka vuosi kalustosta uudistamaan noin 11 %. Ohjelman arvioidaan vuoteen 2020 mennessä luovan asevoimien varustukseen jopa 1 300 uutta asetyyppeä. Tämä edellyttää nykyisten tuotantolaitosten laajentamista ja kokonaan uu-

¹⁴⁹ Военная Сводка на 17.00: Военные расходы РФ рекордно вырастут, ”Venäjän sotilasmenet kasvavat ennätysmäisesti”, Oreanda-Novosti, 22.10.2010 [http://www.oreanda.ru/news/20101022/common/events/article509310/].

¹⁵⁰ Vladimir Muhin, *Бюджет трехлетних обещаний* (”Kolmivuotisten lupauksen budjetti”), Nezavisimoje Voennoje Obozrenie, 29.10.2010 [http://nvo.ng.ru/realty/2010-10-29/1_budget.html].

¹⁵¹ Sergei Subbotin, *Defense ministry submits \$640 billion arms buy plan to government*, Topic: Russian military reform, RIA Novosti, 8.12.2010 [http://en.rian.ru/military_news/20101208/161683131.html].

¹⁵² Ibid.

sien rakentamista.¹⁵³ Merkittävin tavoite on presidentti Dmitri Medvedevin asettama vaatimus, että vuonna 2020 uuden ja nykyaikaisen aseistuksen ja varustuksen osuus Venäjän asevoimissa tulisi olla vähintään 70–80 %, kun se tällä hetkellä lienee runsaat 10 %.¹⁵⁴

Pelkkä numeroihin perustuva arvio edellä mainittujen lukujen merkityksestä on vaikea tehdä, koska sotavarustuksen ja aseistuksen hinta määräytyy Venäjällä länsimaihin verrattuna eri tavalla.

Venäjän puolustusministeriön mukaan kyseisen uudelleenvarustamisohjelman varoista suunnilleen puolet tullaan osoittamaan ydinpidäkevoimille niiden mannertenvälisten ballististen ohjusten hankintoihin (noin 10 ohjusta/vuosi, mukaan lukien kokeilukappaleet). Tämä merkitsee muun muassa liikkuvien RS-24 -ohjusten ja kolmen Borei-luokan ydinsukellusveneen rakentamista ja aseistamista. Kaikkiaan kyseisiä ydinsukellusveneitä on tarkoitus rakentaa vuoteen 2015 mennessä kahdeksan kappaletta. Laivaston modernisointiin osoitetaan yhteensä 4,7 biljoonaa ruplaa.

RS-24 on Venäjän tuleva monikärkiohjus, joka on vastaveto Yhdysvaltojen ohjustentorjuntajärjestelmille. Tämä mannertenvälinen ballistinen ohjus on yksikärkistä Topol-M -ohjusta raskaampi ja sen uskotaan kantavan kerralla kymmenen ydinkärkeä.

Pääministeri Putin on erityisesti korostanut Venäjän asevoimien uudishankintaohjelman toteuttamisen merkitystä. Hän on painottanut varsinkin ydinaseistuksen, ilmapuolustuksen ja viesti- ja informaatiojärjestelmien sekä laivaston uudistamisen tarpeellisuutta.¹⁵⁵

¹⁵³ Aleksei Nikolski, V. Putin: *Russian military to receive 1,300 types of weaponry by 2020*, RIA Novosti 13.12.2010

[http://en.rian.ru/military_news/20101213/161759690.html].

¹⁵⁴ Viktor Mjasnikov, *Россия начала гонку обновления вооружений* (“Venäjä aloitti aseistuksen uudistuskilvan”), *Nezavisimaja Gazeta, Vojennoje Obozrenije*, 22.10.2010 [http://nvo.ng.ru/armament/2010-10-22_gonka.html].

¹⁵⁵ Financial Magazine.net, *Russian military modernization will cost 650 billion* 14.12.2010 [http://financial-magazine.net/russian-military-modernization-cost-650-billion/12342.html]. Ks. myös RIA Novosti, *Putin urges prompt completion of 2011 state defense order*, RIA Novosti, July 26, 2011 [http://en.rian.ru/military_news/20110726/165403290.html]

LIITE 2

Venäjän asevoimien kehittäminen

Venäjän presidentti Dmitri Medvedev esiintyi 5. maaliskuuta 2010 puolustusministeriön kollegion kokouksessa, jossa tarkasteltiin kuluneen vuoden aikana asevoimissa tapahtunutta kehitystä. Tällöin hän totesi, että asevoimat on siirtynyt tulevaisuuden taistelukokoonpanoon samalla, kun niiden henkilöstövahvuus on laskenut yhteen miljoonaan. Tulevaisuudessa päätehtävänä on luoda asevoimista nykyaikainen ja uusimmalla aseistuksella varustettu kokonaisuus. Kokouksessa viimeisteltiin vuonna 2010 laadittu kymmenelle vuodelle (2011–2020) ulottuva varusteluohjelma. . Hallitus sai tehtäväkseen uudistaa asevoimien aseistuksesta ja muusta kalustosta vuosittain keskimäärin 9–11 %, jotta vuonna 2020 nykyaikaisen varustuksen osuus olisi noin 70 %. Samanaikaisesti tulee parantaa myös upseeriston ja muun sotilashenkilöstön koulutusta sekä nostaa yleisjoukkojen taisteluvalmiutta uuden organisaation mahdollistamalle tasolle.¹⁵⁶

Presidentin 31.12.2010 allekirjoittaman varusteluohjelman päätavoitteena on ennen muuta Venäjän strategisten ydinasevoimien ylläpito ja edelleen kehittäminen. Noin 10 % kaikista varoista suunnataan maasijoitteisten ydinaseiden kehittämis- ja hankintaohjelmiin. Nämä sisältävät sekä olemassa olevien järjestelmien modernisointia että uusien hankintoja.¹⁵⁷ Ydiniskukykyä pyritään parantamaan rakentamalla vuoteen 2020 mennessä kokonaan uusi strateginen ohjustyyppi, joka aikanaan korvaa vanhentuvat RS-20 Voevoda (SS-18 Satan) sekä RS-18 (SS-19 Stiletto) -ohjukset. Pitkään testausvaiheessa ollut, strateginen sukellusveneestä ammuttava ballistinen ohjus Bulava, saataneen palveluskäyttöön vuoden 2011 aikana.¹⁵⁸

Toisena prioriteettina on strategisen avaruuspuolustuksen ja siinä erityisesti ennakkovaroitusjärjestelmän kehittäminen. Vuoteen 2018 mennessä tulisi toteuttaa ennakkovaroitusjärjestelmän nykyisten asemien modernisointi ja uusien asemien rakentaminen kaikilla uhanalaisilla suunnilla.

¹⁵⁶ Krasnaja Zvezda, *Линия роста*, ("Kasvun linja") 18.3.2011 [http://www.redstar.ru/2011/03/18_01.html].

¹⁵⁷ Oleg Falitshev, *Мы Не Можем Позволить Себе Закупать Плохое Вооружение* ("Emme voi sallia huonon aseistuksen ostamista") *Voenno-Promyshlennyj Kurjer*, No. 8, 2.3.2011, s.1 [<https://www.milnet.fi/dlib.eastview.com/sources/article.jsp?id=24321982>].

¹⁵⁸ Mihail Sergejev, Igor Naumov, *Золотая булава Владимира Путина* ("Vladimir Putinin kultainen bulava") *Nezavisimaja Gazeta* 22.3.2011 [http://www.ng.ru/economics/2011-03-22/4_bulava.html].

Ohjelma käsittää myös erilaiset satelliitit sekä muut ilma-avaruuspuolustuksen järjestelmät.¹⁵⁹

Venäjän asevoimien joukkojen korkeasta perusaseistuksen varusteluasteesta huolimatta suurinta osaa kalustosta voidaan kokonaisuutena pitää vanhentuneena. Erityisesti ydinpidäkevoimien aseistuksesta ja varustuksesta voidaan arvioida nykyaikaiseksi enintään noin 20 %. Vastaava luku maavoimien yleisjoukoilla on alle 10 %. Ulkomailla vastaavat luvut vaihtelevat tavallisesti välillä 30–50 %.¹⁶⁰

Uusimman ja samalla Venäjän Federaation neljännen, yli 20 biljoonaa ruplaa käsittävän varusteluohjelman toteutumista on jo ehditty epäillä, koska kolme edellistä ohjelmaa jäi osin kesken tai muuten epäonnistui.¹⁶¹ Edellinen, vuosien 2006–2015 varustamisohjelma on ajallisesti puolivälissä. Ohjelman ensimmäisellä puoliskolla (2006–2009) jäätiin pahasti jälkeen asetetuista tavoitteista, sillä,

- seitsemästä Borei-luokan strategisesta ydinsukellusveneestä ei yhtään tullut tänä aikana palveluskäyttöön, vaikka kaksi valmistui; tosin ilman Bulava-ohjuksia,
- kuudesta Lada-luokan monitoimisukellusveneestä on valmistunut vain yksi,
- suunnitelluista 24 pinta-aluksesta valmiina on toistaiseksi vain kaksi,
- 116 hävittäjäkoneesta on saatu toimitettua vain 22 kappaletta sekä
- 156 taisteluhelikopterista noin 60,
- 18:sta S-400 ilmatorjuntaohjuspatteristosta on saatu vain neljä ja
- viidestä Iskander-M patteristosta vain yksi.

Mainittu seikka panee epäilemään, onko Venäjän puolustusteollisella kompleksilla nykyään riittävästi kykyä täyttää sille asetetut tavoitteet. Turvautuminen yhteistyöhön useiden ulkomaisten asevalmistajien (Ranska, Italia, Saksa, Israel) kanssa viittaa myös samaan suuntaan. Toisaalta on huomattava, että kun Venäjän puolustusteollisuus vuonna 2010 sai luvattun budjettirahoituksen käyttöönsä kokonaisuudessaan, kykeni se täyttämään valtiontilauksesta jo noin 70 %.¹⁶²

¹⁵⁹ Oleg Falitshev, *Мы Не Можем Позволить Себе Закупать Плохое Вооружение* (“Emme voi sallia huonon aseistuksen ostamista”) *Военно-Промышленныj Kurjer*, No. 8, 2.3.2011 [<http://vpk-news.ru/articles/7182>].

¹⁶⁰ Ibid.

¹⁶¹ Mihail Sergejev, Igor Naumov, *Золотая булава Владимира Путина* (“Vladimir Putinin kultainen bulava”) *Nezavisimaja Gazeta* 22.3.2011 [http://www.ng.ru/economics/2011-03-22/4_bulava.html].

¹⁶² Dr. Dmitri Gorenburg,, Davis Center for Russian and Eurasian Studies, *The fate of the*

Sotaharjoitukset

Joukkojen taisteluvalmiuden sekä tehokkaan yhteistoiminnan mittaamiseksi ja kehittämiseksi ovat Venäjän asevoimat yhdessä muiden voimaministeriöiden ja -elimien (niin kutsuttujen silovikien) joukkojen kanssa järjestänyt laajamittaisia strategisia sotaharjoituksia eri puolilla maata 1–3 vuoden rytmillä. Pohjois-Kaukasiassa kyseisiä harjoituksia on pidetty vuosittain. Tällaisen harjoituksen päätteeksi Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin joukot sen sijaan, että olisivat palanneet kasarmeilleen, aloittivat harjoituksen päättyessä suoraan sotilasoperaation Georgiaa vastaan elokuussa 2008.¹⁶³

Luoteis-Venäjän suunnalla suuria strategisia harjoituksia on järjestetty harvemmin. Poikkeuksena on vuosi 2009, jolloin alueella pidettiin peräti kaksi operatiivis-strategista harjoitusta (OSU – Operativno-Strategitsheskoje Utshenije) ajallisesti osittain päällekkäin ja alueellisesti rinnakkain. Elokuussa 2009 pidettiin Suomen lähialueella Petsamosta Viipuriin ja edelleen Pietarin eteläpuolelle ulottuvalla kaistalla (300 km x 1200 km) Ladoga 2009 (Laatokka-2009) -harjoitus. Vähän myöhemmin järjestettiin toinen, vielä laajempi Zapad 2009 (Länsi-2009) -harjoitus, joka toteutettiin Luoteis-Venäjän, Itämeren ja Valko-Venäjän alueella.¹⁶⁴ Liitteessä 4 on tarkasteltu yksityiskohtaisemmin vuonna 2009 Luoteis-Venäjällä toteutettuja laajamittaisia sotaharjoituksia.

Organisaatio

Pari kuukautta kyseisten harjoitusten jälkeen laaditussa asevoimien tilaa koskevassa yhteenvedossa todettiin, että suuret organisatoriset muutokset on jo tehty tai niiden toteutus on jo loppuvaiheessaan. Kyseinen asiakirja sisältää muun muassa seuraavat kuusi merkittävää seikkaa:

Useissa sekä valtakunnan rajaan ulottuvissa että sisämaan sotilaspiireissä aina Kamtshakalta Kaliningradiin asti ollaan luomassa iskukykyisiä joukkoryhmittymiä, joissa tärkeintä osaa näyttelevät jatkuvan valmiuden prikaatit sekä maahanlaskudivisioonat. Maavoimiin on entisten kuuden ”ensi-iskun” yhtymän sijaan muodostettu kaikkien neljän uuden sotilaspiirin

last state armament program 11.3.2011

[<http://russianmil.com/2011/03/11/the-fate-of-the-last-state-program>].

¹⁶³ Ariel Cohen, Ph.D, *The Russian-Georgian War: A Challenge for the U.S. and the World*, The Heritage Foundation, 11.8.2008 [<http://www.heritage.org/research/reports/2008/08/the-russian-georgian-war-a-challenge-for-the-us-and-the-world>].

¹⁶⁴ Defence Talk, Global Defence & Military Portal: *Russia holds large-scale Ladoga-2009 military drills*, RIA Novosti, 19.8.2009 [<http://www.defencetalk.com/russia-holds-large-scale-ladoga-2009-military-drills-21239/>].

(strategisen yhteisjohtoportaan) alueille 85 yleisjoukkojen, ohjus- ja tykistöjoukkojen sekä ilmarynnäköjoukkojen prikaatia ynnä niitä tukevien muiden aselajien prikaateja. Em. yhtymät on henkilöstöltään täydennetty 95–100 prosentin vahvuuteen. Niillä on jatkuvasti hallussaan toimiva aseistus ja muu kalusto, riittävästi ampuma- ja elintarvikkeita sekä tarpeellisia polttoaineita. Joukkojen taistelutaidot on harjoituksissa testattu (esimerkiksi Ladoga 2009 ja Zapad 2009 -harjoituksissa).¹⁶⁵

Maavoimien taistelukyvyyn kehittämiseksi ja valmiuden parantamiseksi on myös laadittu koko joukko toimenpiteitä.¹⁶⁶

Näistä merkittävimpiä ovat esimerkiksi huomio siitä, että kolmeen sotilaspiiriin on jo perustettu erilliset ilmarynnäköprikaatit, joita tulee yhteensä kuusi. Ne alistetaan suoraan sotilaspiirien johtoon. Samalla tavoin, kuin varsinaiset maahanlaskujoukot ovat ylijohdon liikkuvana reservinä, niin vastaavasti sotilaspiirien ilmarynnäköprikaatit toimivat piirin (strategisen johtoportaan) komentajan reservinä. Liikkuvuuden parantamiseksi em. prikaateihin muodostetaan myös omat helikopterirykmentit (à 60 helikopteria).

Armeijan ilmavoimia ollaan palauttamassa takaisin ilmavoimista suoraan maavoimien alaisuuteen, mikä merkittävästi helpottaa niiden käyttöä. Muun muassa Mi-24 ja Mi-28N -taisteluhelikopterit varmistavat prikaatien ilmatuen kaikissa tilanteissa.

Sotilaspiireihin on muodostettu myös omat erilliset tiedusteluprikaatit, joilla varmistetaan vastustajasta saatavan tiedon hankinta monella tasolla. Lisäksi yleisjoukkojen jatkuvan valmiuden prikaatien kokoonpanoon kuuluu oma tiedustelupataljoona. Sen tehtävänä on hankkia tietoa moottoroidun jalkaväkiprikaatin johdolle. Vastaavasti sotilaspiirin tiedusteluprikaati palvelee piirin johdon tilannekuvan ylläpitoa. Näiden tiedusteluelimien avulla komentajat pystyvät selvittämään, mitä tapahtuu 25–100 kilometrin syvyydellä etulinjan takana. Tavoitteena on ajan mittaan laajentaa kyseisen alueen syvyys aina 500 kilometriin asti käyttäen mm. kauko- toimintaan kykeneviä lennokkeja.

Lisäksi jokaiseen sotilaspiiriin muodostetaan tai on jo muodostettu oma tykistöohjusprikaatinsa, joka varustetaan uusilla sekä tavanomaisia että taktisia ydinkärkiä käyttävillä Iskander-M -tykistöohjuksilla.¹⁶⁷ Tällainen

¹⁶⁵ Jurij Gavrilov, *В ожидании времени "Ч"*, ("Odotettaessa "H-hetkeä") Rossijskaja Gazeta, Nedelja, 8.10.2009 [<http://rg.ru/2009/10/08/armiya-reforma.html>].

¹⁶⁶ Ibid.

¹⁶⁷ Elokuussa 2011 ilmoitettujen tietojen mukaan Venäjä aikoo vielä tilata 120 Iskander-ohjusjärjestelmää. Määrä riittänee kymmenen ohjusprikaatin muodostamiseen. RIA

yksikkö toimii jo Pietarin lähellä Lugassa (Laukaa). Ohjuksen kantomatka on noin 500 km. Prikaatin jokaiseen patteristoon kuuluu neljä ohjuslavettia (kaksi ohjusta/lavetti). Järjestelmä kykenee laukaisemaan ballististen ohjusten lisäksi myös risteilyohjuksia.

Venäjän maavoimien uusi organisaatio muistuttaa selvästi johtavien läntisten maiden vastaavia. Uuden organisaatorakenteen arvioidaan edistävän operaatioiden tehokkuutta ja koordinointia sekä yksinkertaistavan komentoketjua.¹⁶⁸

Prikaatiorganisaatio vaikuttaa myös huomattavasti joustavammalta ja paremmin paikallisiin konflikteihin sopivalta, koska divisioonat ovat olleet liian suuria ja kankeita, ja toisaalta rykmenteiltä on taas puuttunut itsenäisten operaatioiden suorittamiseen tarvittava aseistus ja varustus. Maavoimien prikaateja tullaan käyttämään jatkuvan valmiuden yhtyminä, jotka kykenevät operoimaan itsenäisesti yhdessä hyvin liikuntakykyisten taisteluosastojen tai muiden prikaatien kanssa yhteisen johdon alaisuudessa. Lisäksi jokaiseen sotilaspiiriin perustetaan ilmarynnäkköjoukoista oma nopean toiminnan prikaati.

Joukkojen uudelleen järjestämisessä voidaan myös havaita pyrkimys vahvistaa tärkeiden alueiden, kuten Luoteis-Venäjän, Kaukasuksen ja Kaukoidän suuntien joukkoja muiden alueiden kustannuksella. Luoteisen ja eteläisen suunnan ohella asevoimia vahvistetaan myös kaakossa ja etelässä Kiinan ja Mongolian vastaisilla rajoilla.¹⁶⁹

Maavoimat

Kun otetaan huomioon Venäjän valtava pinta-ala sekä erittäin pitkät maaraajat, on selvää, että valtion alueellisen koskemattomuuden turvaamisessa on erityisesti maavoimilla ensisijainen rooli. Siksi ne muodostavatkin asevoimissa monimuotoisen puolustushaaran, jonka yhtymät ja joukko-osastot pystyvät ottamaan haltuunsa ja pitämään hallussaan tarvittaessa pitkiä aikoja lopullisen menestyksen saavuttamiseksi edellytetyjä alueita ja maastonkohtia. Maavoimat näyttelevät edelleen myös nykyoloissa rat-

Novosti, *Russian army to receive 120 Iskander tactical missile systems*, 2.8.2011 [http://en.rian.ru/military_news/20110802/165508090.html]

¹⁶⁸ Alexander Kriazhe, *Preliminary results of Russian military reform*, RIA Novosti 28.9.2010 [<http://en.rian.ru/analysis/20100928/160750791.html>].

¹⁶⁹ Viktor Litovkin, Vladimir Muhin: *Дан приказ: кому – на запад, кому – в другую сторону*

(”Käskey annettu – joillekin länteen, joillekin muuhun suuntaan”), Nezavisimaja Gazeta 3.7.2010 [http://nvo.ng.ru/wars/2010-09-03/1_prikaz.html].

kaisevaa osaa vihollisen lyömisessä ja sotilaallisen toiminnan kannalta tärkeiden tavoitteiden saavuttamisessa.¹⁷⁰

Maavoimien kehittämissuunnat

Puolustushaaransa kehittämisessä maavoimien komentaja, kenraalievleri Aleksandr Postnikov on nähnyt kolme keskeistä ongelma-aluetta:

- nykyaikaisen materiaalin verraten vaatimaton osuus maavoimien aseistuksessa ja muussa kalustossa;
- maavoimien vanhentuneen ja heikkotehoisen tiedustelu-, johtamis-, viesti-, navigointi-, maalinosoitus-, suojelu- ja naamiointivälineistön materiaallinen epätasapaino suhteessa tulenkäyttövälineistöön;
- kaluston kirjavuus, joka haittaa varsinkin huoltoa ja korjaustointia.

Kyseisten ongelmien ratkaisemiseksi ja samalla maavoimien edelleen kehittämiseksi on komentajan johdolla laadittu maavoimien varustamiskonsepti, joka ulottuu vuoteen 2025 asti. Eräs sen merkittävimmistä kohdista käsittelee kaikkien voimaelimien joukkojen aseistuksen standardisointia, yhteistoimintaa, tasapainoa ja moduuliyhteensopivuutta sekä informatiivisen ja teknisen yhteiskäytön mahdollisuuksia. Konseptin yhtenä tavoitteena on myös löytää yhteisiä näkemyksiä joukkojen johtajien ja toisaalta puolustusteollisen kompleksin edustajien välille, jotta kaluston käyttäjien ajatukset tulisivat selkeästi huomioiduksi kehittämissuunnitelmissa.¹⁷¹

Maavoimien kehittämisessä on nähtävissä kuusi prioriteettia:

- yhtenäisen, automaattisen tiedustelu- ja informaatiojärjestelmän luominen kaikilla johtamistasoilla (ESU TZ johtamisjärjestelmä);
- joukkojen varustaminen erilaisilla sekä kauaskantoisilla että lähelle vaikuttavilla täsmäaseilla;
- kauko-ohjattavien ase- ja tiedusteluvälineiden (robotit, lennokit, sensorit yms.) käyttöönotto;
- yksityisen taistelijan varustuksen kehittäminen toimintatehokkuuden lisäämiseksi erilaisten älyelementtien avulla;

¹⁷⁰ Aleksandr Tihonov: *К превосходству на суше* ("Ylivoimaan maalla" Maavoimien komentajan, kenraalievleri Aleksandr Postnikovin haastattelu, Krasnaja Zvezda 22.2.2010 [http://www.redstar.ru/2011/02/22_02/2_02.html]).

¹⁷¹ Aleksandr Tihonov, *На сухопутных рубежах* ("Maavoimien kulmilla") Krasnaja Zvezda 18.3.2011 [http://www.redstar.ru/2011/03/18_03/2_04.html].

- hyvin pienikokoisten taisteluvälineiden luominen mikrominiatyrisointia ja nanoteknologiaa hyväksikäyttäen erityisesti tiedustelussa ja taistelun johtamisessa;
- sotilaiden henkilökohtaisen suojauksen sekä taistelu- ja huoltoajoneuvojen taistelukestävyyden kohottaminen eri menetelmin.¹⁷²

Maavoimien kaluston uudistus

Mitä tulee valtiollisen puolustustarviketilauksen toteuttamiseen, on vuonna 2010 tehty periaatteellinen muutos, joka merkitsee siirtymistä olemassa olevan kaluston korjauksesta ja modernisoinnista yksinomaan uusien ja nykyaikaisten ase- ja varustekokonaisuuksien hankintaan maavoimien yhtymille ja joukko-osastoille.

Hankintalistalla ovat etusijalla muun muassa seuraavat aseprojektit:

- maavoimien ilmatorjuntaprikaatin salattu, automaattinen tiedustelu-, viesti- ja tulenkäytön johtamisjärjestelmä (ASU),
- maavoimien tykistö- ja ohjusjoukkojen jatkohankinnat, kuten taktinen tykistöohjus Iskander-M, raskas raketinheitin Tornado-G, tetytykit Hosta sekä Nona-SVK ja panssaritorjuntaohjus Hrisantema-S,
- maavoimien ilmatorjuntajoukoille modernisoituja S-300V4, Buk-M2 ja Buk-M3 ilmatorjuntaohjusjärjestelmiä ynnä Tor-M2U(M) lähi-ilmatorjuntavaunuja, lisäksi hankitaan kannettavia, olkapäältä laukaistavia Iгла-S ja Verta lähi-ilmatorjuntaohjuksia,
- taistelujoneuvojen osalta maavoimille hankitaan uusia T-90 taistelupanssarivaunuja, BTR-82A panssaroituja taistelujoneuvoja sekä mittava määrä erilaisia kotimaisia ja ulkomaisia kuorma-autoja.¹⁷³

Ilmavoimat

Ilmavoimien organisaatio on siirtynyt divisioonaa rykmenttikokoonpanosta tukikohtaorganisaatioon. Tällaisia tukikohtia tulee noin puolensataa. Tukikohdat jaetaan kolmeen eri kategoriaan:

- I luokan tukikohta, johon valtaosaa tukikohdista kuuluu, käsittää 5–10 laivuetta. Ne muodostetaan sellaisille suunnille, jois-

¹⁷² Ibid.

¹⁷³ Ibid.

sa maavoimien prikaatit todennäköisimmin tarvitsevat ilmatukea ja -suojaaja,

- II ja III luokan tukikohdat ovat varustukseltaan ja kalustoltaan huomattavasti vaatimattomampia.¹⁷⁴

Ilmavoimien kaluston uudistus

Uuden 10 vuotta kestävä uudistusohjelman aikana vuoteen 2020 mennessä tullaan Venäjän ilmavoimille hankkimaan yli 1500 uutta lentokonetta ja noin 400 jo olemassa olevaa konetta modernisoidaan. Jokasään toimintaan pystyvien koneiden määrää pyritään nostamaan 80 % ja miehittämättömien lennokkien osuus 30 %:iin kokonaismäärästä.¹⁷⁵ Jokaiselle strategiselle johtoportaalle (sotilaspiirille) tullaan luomaan vähintään yksi helikopteriprikaati (á 70 - 100 helikopteria). Lisäksi kaikkiin moottoroi-tuihin jalkaväkiprikaateihin sekä panssariprikaateihin luodaan omat helikopterilaivueet / -rykmentit.

Vuoden 1992 jälkeen Venäjän ilmavoimat sai vasta vuonna 2010 merkittävän määrän uutta konekalustoa (ellei mukaan lasketa 34 kappaletta alun perin Algerian tilaamia, mutta sittemmin perumia MiG-29SMT/UBT hävittäjiä vuosina 2008–2010). Muut aiemmin vastaanotetut uudet koneet eivät olleet sarjatuotannossa vaan suhteellisen pienten prototyyppisarjojen koneita. Vuosi 2010 oli merkittävä myös siksi, että tuolloin viidennen sukupolven häiveominaisuuksin varustettu T-50 PAK FA hävittäjä lensi ensi lentonsa. Koneen on määrä tulla palveluskäyttöön kuluva vuosikymmenen puolivälissä.¹⁷⁶

Ilmavoimille on toimitettu vuoden 2010 aikana sarjavalmistaisia lentokoneita ja helikoptereita seuraavasti:¹⁷⁷

- Su-34 (Suhoi) hävittäjäpommittajia/rynnäkkökoneita neljä kappaletta; viisivuotisen sopimuksen mukaan koneita toimitetaan yhteensä 32 kappaletta. Vuonna 2010 valmistui kuusi uutta Su-34:ää

¹⁷⁴ Jurij Gavrilov, *В ожидании времени "Ч"*, ("Odotettaessa "H-hetkeä") Rossijskaja Gazeta 8.10.2009 [<http://rg.ru/2009/10/08/armiya-reforma.html>].

¹⁷⁵ V Kiselev, *Russian Air Force to procure 1500 new aircraft by 2020*, RIA Novosti 1.12.2010 [http://en.rian.ru/military_news/20101201/161580969.html].

¹⁷⁶ Mihail Barabanov, *BBC России получают пополнени. Началось давно обещанное перевооружение авиации* ("Venäjän ilmavoimat saavat täydennystä. Ilmavoimien kauan odotettu uusinta aloitettiin"), Nezavisimaja Gazeta 18.3.2011 [http://nvo.ng.ru/armament/2011-03-18/7_vvs.html].

¹⁷⁷ Ibid.

ja seuraavana vuonna kahdeksan konetta. Vuosina 2012–2013 valmistuneen noin 10–12 konetta per vuosi.

- Su-30M2 ja Su-27SM3 (Suhoi) monitoimihävittäjiä, joita Kom-somolsk-na-Amurin tehdas toimittaa 2009 tehdyn sopimuksen mukaan yhteensä 64 kappaletta (48 kpl Su-35S, 12 kpl Su-27SM3 ja 4 kpl Su-30M2). Aiemmin (2003–2009) ilmavoimat on vastaanottanut 55 kappaletta jo vanhempaa mallia olevia, mutta modernisoituja Su-27SM hävittäjiä.
- Jak-130 (Jakovlev) suihkuharjoitushävittäjiä ilmavoimat vastaanotti vuonna 2010 neljä konetta 12 koneen ensimmäisestä sarjasta. Ko. koneen kehittäminen on aloitettu jo lähes kaksi vuosikymmentä sitten. Loput kahdeksan konetta valmistunevat vuonna 2011.
- MiG-29SMT ja MiG-29UBT hävittäjiä valmistui ilmavoimille vuonna 2010 yhteensä 34 kappaletta (6+28). Em. koneet kuuluivat alun perin Algerian ostamaan mutta sittemmin perumaan sarjaan.
- Mi-28N (Mil) taisteluhelikoptereita ilmavoimat vastaanottivat 2010 yhteensä 15 kappaletta. Ko. kopteri korvaa vähitellen jo vanhentuneet Mi-24 taisteluhelikopterit. Yhdeksänvuotinen tilausso-pimus sisältää yhteensä 67 helikopteria, seitsemän ensimmäistä valmistui jo vuosina 2005–2007. Uusia koptereita valmistuu noin 15 kpl per vuosi. Puolustusministeriö on tilannut lisäksi vuoteen 2015 mennessä valmistuvan 30 kopterin erän, jolloin niiden yhteismäärä nousee 97:ään.
- Jo vuosikymmeniä Neuvostoliiton ja sittemmin Venäjän ilmavoimia palvelleesta Mi-8 (Mil) monitoimi- ja kuljetushelikopterista on kehitetty uusia entistä parempia versioita. Vuonna 2010 luovutettiin käyttöön yhteensä 34 kappaletta Mi-8:n eri versioita (mm. 22 kpl Mi-8AMTSh kuljetus- / taisteluhelikopteria ja 12 kpl Mi-8MTV kuljetuskopteria)
- Ka-52 (Kamov) taisteluhelikopteri otettiin vuonna 2010 palveluskäyttöön (neljä kappaletta). Aiemmin (2008–2009) on valmistunut viiden koneen esisarja. Tilatut 36 uutta kopteria luovutettaneen vuoteen 2013 mennessä.
- Ansat-U (Mil) edustaa aivan uudentyypistä helikopteria, jollaista ei aiemmin Venäjän asevoimissa ole käytetty. Vuonna 2010 saatiin

palveluskäyttöön ensimmäiset seitsemän kevyttä Ansat-U koulutus- ja harjoitushelikopteria. Puolustusministeriö on tilannut alustavasti kymmenen kopteria lisää. Niiden valmistus jatkuu vuonna 2011.¹⁷⁸

Kokonaisuudessaan Venäjän ilmavoimat vastaanotti vuonna 2010 yhteensä 21 uutta lentokonetta ja 57 helikopteria. Vuonna 2011 odotetaan vähintään 28 uutta lentokonetta ja yli 100 helikopteria.¹⁷⁹

Ilmapuolustus (PVO)

Lähivuosina on ilmavoimien osana toimivia ilmapuolustusjoukkoja tarkoitus uudistaa hankkimalla niille mm. 100 kappaletta (10 patteristo) uusia, vielä kehittelyvaiheessa olevia S-500 ohjusjärjestelmää (ensimmäisen määrän valmistua vuoteen 2013 mennessä) sekä 56 patteristoa S-400 Triumpf ilmatorjuntaohjusjärjestelmää (standardin mukaan patteristoon kuuluu kahdeksan laukaisulavettia ja neljä ohjusta per lavetti). S-400 on suunniteltu torjumaan myös risteilyohjuksia ja taktisia tykistöohjuksia aina 400 kilometrin etäisyydelle asti. Kyseinen kalusto on jo palveluskäytössä Moskovan ympärillä.¹⁸⁰

Laivasto

Laivanrakennusohjelma

Venäjän laivaston kehittämissuunnista ja puolustusbudjetin varojen jaosta on kuluneen vuosikymmenen aikana keskusteltu kiivaasti ja samalla laadittu mahtipontisia suunnitelmia. Vuonna 2005 Venäjän laivaston tuolloinen komentaja, amiraali Vladimir Kurojedov ilmoitti projektista, jonka mukaan vuoteen 2010 mennessä olisi suunniteltu uudentyyppinen lentotukialus. Sen oli määrä tulla palveluskäyttöön Pohjoiseen laivastoon vuosien 2016–2017 tienoilla. Myöhemmin toinen samanlainen alus rakennettaisiin Tyynen meren laivastoa varten.¹⁸¹

¹⁷⁸ Mihail Barabanov, *BBC России получают пополнени. Началось давно обещанное перевооружение авиации* ("Venäjän ilmavoimat saa täydennystä. Ilmavoimien kauan odotettu uusinta aloitettiin"), *Nezavisimaja Gazeta* 18.3.2011, [http://nvo.ng.ru/armament/2011-03-18/7_vvs.html].

¹⁷⁹ Jane's World Air Forces, Russian Federation; 20.6.2011 [https://www.milnet.fi/www4.janes.com/subscribe/jwaf/doc_view.jsp?K2DocKey=/content1/janesdata/binder/jwaf/jwafa228].

¹⁸⁰ Dr. Dmitri Gorenburg, Davis Center for Russian and Eurasian Studies: "The fate of the last state armament program", 11.3.2011 [<http://russianmil.com/2011/03/11/the-fate-of-the-last-state-program>].

¹⁸¹ Global Security.org, CVN NEWCON, *New Nuclear Powered Aircraft Carrier* [<http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/cvn-newcon.htm>].

Presidentti Dmitri Medvedev totesi 14.10.2008, että Venäjä aloittaisi parin vuoden kuluessa laajamittaisen laivanrakennusprojektin lentotukialusten hankkimiseksi laivastolle.¹⁸²

Myös nykyinen laivaston komentaja, amiraali Vladimir Vysotskij ilmoitti vuonna 2008 puoltavansa jopa kuuden uuden lentotukialuksen rakentamista vuoteen 2020 mennessä. Ensimmäisen aluksen rakentaminen saat-taisi alkaa jo vuonna 2012. Ko. aluksien voimin Venäjälle avautuisi mah-dollisuus globaaliin voiman projisointiin valtamerillä.¹⁸³

Asevoimien viimeisimmän varusteluohjelman mukaan Venäjän laivastoa varten on tarkoitus rakentaa kaikkiaan noin 100 uutta taistelualusta. En-simmäisen varapuolustusministeri Vladimir Popovkinin mukaan jo aiem-min mainittujen strategisten ydinsukellusveneiden lisäksi käsittää nyt hy-väksytty kymmenvuotinen varusteluohjelma mm. seuraavien alusten ja aseiden hankinnat:

- 35 kappaletta korvetteja (muun muassa Steregushtshij-luokka),
- 15 kappaletta fregatteja (yhdeksän Projekt 22350 ja kuusi Projekt 11356M tyyppiä)
- 20 kappaletta monitoimisukellusveneitä (esimerkiksi ydinkäyttöi-nen Projekt 885 Jasen),
- lukuisia uusia huolto- ja erikoisaluksia,
- aluskäyttöön tarkoitettu ylitääninopeudella lentävä meritorjuntaoh-jus Tsirkon-S.¹⁸⁴

Venäjän oman laivanrakennustuotannon rajoitukset ovat pakottaneet hankkimaan erikoisaluksia myös ulkomailta. Vuonna 2010 solmitun so-pimuksen mukaan Venäjä ostaa Ranskalta neljä Mistral-luokan helikopte-ritukialusta. Niistä kaksi ostetaan valmiina ja kaksi rakennetaan lisenssillä Venäjällä. Kauppaan sisältyy myös Zenit-9 taistelunjohtojärjestelmä. Aluksien rakennetta vahvistetaan siten, että ne kykenevät toimimaan myös pohjoisen jääoloissa. Alukset pystyvät toimimaan yhdessä muiden pinta-alusten, sukellusveneiden sekä ilmavoimien kanssa.¹⁸⁵

¹⁸² Global Security.org, CVN NEWCON, *New Nuclear Powered Aircraft Carrier* [<http://www.globalsecurity.org/military/world/russia/cvn-newcon.htm>].

¹⁸³ Andy Young, *Russia to build six new aircraft carriers*, Siberianlight.net, 29.7.2008 [<http://siberianlight.net/russia-new-aircraft-carriers/>].

¹⁸⁴ Vladimir Sherbakov: *Большие желания и скромные возможности*, ("Suuria toiveita ja vaatimattomia mahdollisuuksia"), Nezavisimaja Gazeta 11.3.2011, [http://nvo.ng.ru/armament/2011-03-11/8_opk.html].

¹⁸⁵ Vladimir Popovkin, *Мы не можем позволить себе закупать плохое вооружение* ("Emme voi sallia huonon aseistuksen ostamista") Voенно-Промышленныj Kurjer,

LIITE 3

Venäjän sotilaallisen potentiaalin kehitys Suomen lähi-alueella

Läntinen sotilaspiiri

Venäjän uuden sotilaspiirijaon mukainen Läntinen sotilaspiiri käsittää entiset Moskovan ja Leningradin sotilaspiirit, Pohjoisen laivaston, Itämeren laivaston, Kaliningradin erityisalueen sekä 1. Ilmavoima- ja ilmapuolustusalueen.

Sotilaspiirin johtoesikunta toimii Pietarissa, missä sijaitsee myös entisen Leningradin sotilaspiirin esikunta. Tämän strategisen yhteisjohtoportaan (venäjäksi OSK, *Objedinjonnoje Strategitsheskoje Komandovanije*) Län- nen ensimmäiseksi komentajaksi nimitettiin kenraalileversti Arkadij Viktorovitsh Bahin.¹⁸⁶

Läntisen sotilaspiirin maavoimat ovat huomattavan vahvat. Sen taistelukykyyn arvioidaan uudelleenjärjestelyn yhteydessä kasvaneen entiseen Leningradin sotilaspiiriin verrattuna yli 90 prosenttia.¹⁸⁷ Vain Kaukoidässä on hieman enemmän maavoimien yhtymiä. Entisten Leningradin ja Moskovan sotilaspiirien alueella on ryhmitettynä maavoimien jalkaväki- sekä muita aselajijoukkoja yhteensä 17 prikaatia sekä kolme ilmarynnäkö- tai maahanlaskudivisioonaa.¹⁸⁸

Syyskuussa 2010 muodostettuun Läntiseen sotilaspiiriin kuuluu muun muassa kaksi yleisjoukkojen armeijaa:

- 6. Yleisjoukkojen armeija, jonka esikunta sijaitsee Agalatovossa Karjalan Kannaksella sekä
- 20. Yleisjoukkojen kaartinarmeija, jonka esikunta toimii Mulinossa Nizhegorodskin piirissä Moskovan itäpuolella.¹⁸⁹

¹⁸⁶ warfare.ru, Russian Military Analysis: Western Military District – OSC West [http://warfare.ru/?linkid=2225&catid=321].

¹⁸⁷ Krasnaja Zvezda *Армия России: новый облик, Приоритеты строительства Вооружённых Сил* ("Venäjän armeija: Uusi näköala – Asevoimien kehittämisen prioriteetit") 29.12.2010 [http://www.redstar.ru/2010/12/29_12/1_08.html].

¹⁸⁸ Ivan Konovalov, *The 'New-Look' Russian Army*, Moscow Defense Brief, nr. 4, 2009, CAST – Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Russia.

¹⁸⁹ Andrei Zhukov, *Западный военный округ (ОСК "Запад") - "новейший" облик*, ("Läntinen sotilaspiiri (OSK "Länsi"- "uusien näkökulma"), Forum "Voennyj Rubezh", 13.8.2010,

[http://www.ryadovoy.ru/forum/index.php/topic,2478.msg41498.html#msg41498],

Läntisen sotilaspiirin maavoimien rauhanajan joukot käsittävät jatkuvassa valmiudessa olevia taistelukykyisiä yhtymiä ja joukko-osastoja seuraavasti:

- seitsemän moottoroitua jalkaväkiprikaatia
- kaksi panssariprikaatia
- kuusi tykistörikaatia
- kolme tykistöohjusrikaatia
- yksi raketinheitinrikaati
- yksi raketinheitinrykmentti
- kolme ilmatorjuntaohjusrikaatia
- yksi ilmatorjuntaprikaati
- yksi ilmarynnäkködivisioona
- kaksi maahanlaskudivisioona
- kaksi erikoisjoukkoprikaatia (spetsnaz)

Kyseiset yhtymät kuuluvat joko sotilaspiirin alaisiin armeijoiden kokoonpanoon tai ovat suoraan sotilaspiirin johdossa.¹⁹⁰ Mainittujen yhtymien lisäksi Venäjän puolustusministeriö on ilmoittanut perustavansa ainakin kaksi uutta pohjoisiin oloihin soveltuvaa niin sanottua arktista prikaatia.¹⁹¹ Asiasta päätettiin Venäjän turvallisuusneuvostossa jo syyskuussa 2008.¹⁹² Yhden yhtymän tulevaisuudeksi sijoituspaikaksi on alustavasti kaavailtu Kuolan alueella Petsamoa, jossa jo tällä hetkellä toimii 200. Moottoroitu jalkaväkiprikaati. Toinen yhtymä sijoitettaneen Arkangelin alueelle. Muina mahdollisina paikkoina on mainittu myös Novaja Zemljan saari¹⁹³ sekä Alakurtti (Salla), jota on esittänyt Kuolan alueen duuman puheenjohtaja Jevgenij Nikora. Hän perusteli ehdotustaan alueelle jo rakennetulla

[<http://www.ryadovoy.ru/forum/index.php?topic=2074.msg35275#msg35275>] sekä warfare.ru, Russian Military Analysis: *Western Military District – OSC West* [<http://warfare.ru/?linkid=2225&catid=321>].

¹⁹⁰ Forum ”Voennyj Rubezh” 24.10.2010 [<http://ryadovoy.ru/forum/index.php/topic,2478.0.html>], Milkavkaz.net: *Московский военный округ* (”Moskovan sotilaspiiri”) [<http://milkavkaz.net/?q=node/42>] ja Milkavkaz.net: raider - Втр, 13.10.2009 *Ленинградский военный округ* (”Leningradin sotilaspiiri”) [<http://milkavkaz.net/?q=node/43>].

¹⁹¹ AP, July 1, 2011 *Russia to deploy two army brigades to protect its claims to the Arctic* [<http://theextinctionprotocol.wordpress.com/2011/07/01/russia-to-deploy-two-army-brigades-to-protects-its-claims-to-the-arctic/>]

¹⁹² news.ru.com 30.3.2011 12:53

[<http://www.newsru.com/russia/30mar2011/arcticforcdes.html>]

¹⁹³ Valeri Ivanov, Krizis.ru 30.3.2011 13:32

[<http://vkrizis.ru/news.php?news=27323&type=rus&rub=gov&lenta=1>]

infrastruktuurilla, rautatieyhteydellä sekä Kantalahden sataman läheisyydellä.¹⁹⁴

FSB:n alaisuudessa toimivia Rajavartiopalvelun (FPS) joukkoja on määrä vahvistaa ja niiden läsnäoloa laajentaa Venäjän pohjoisilla vesillä vuoteen 2017 mennessä.¹⁹⁵

Sotilaspiirin oma koulutuskeskus Moskovan lähellä Mulinossa vastaa henkilöstövahvuudeltaan hyvin entistä vahvennettua divisioonaa. Sen Pietarin pohjoispuolella, Sertolovossa toimiva, etupäässä vain jalkaväkeä kouluttava filiaalikin on vajaan prikaatin vahvuinen. Lisäksi tulevat eri sotilasopetuslaitosten organisaatioihin kuuluvat koulutuspataljoonat ja rykmentit, joita ei ole erikseen mainittu tämän liitteen luetteloissa. Sotilaspiirin alueella toimii myös useita huollon, suojelun, tutkavalvonnan, rautatiejoukkojen, sisäasiainministeriön, liittovaltion turvallisuuspalvelu FSB:n, siviilipuolustusministeriön ja muiden organisaatioiden joukkoja ja laitoksia. Kriisitilanteessa ne kaikki käytännössä alistetaan sotilaspiirin operatiiviseen johtoon. Sotilaspiirin alueelle on ryhmitetty myös runsaasti huollon kalustovarikkoja ja korjaamoita, joiden tehtäviin kuuluu kriisitilanteessa reserviyhtymän tai -yhtymien perustaminen hallussaan olevaa materiaalia käyttäen.¹⁹⁶

Edellä mainittujen joukkojen lisäksi aivan Suomen lähialueella voidaan tarvittaessa kohtuullisen nopeasti nostaa valmiuteen ainakin kaksi reserviprikaatia eli Alakurtin 62. Erillinen moottoroitu jalkaväkiprikaati sekä 41. Moottoroitu jalkaväki prikaati Karjalan Kannaksella Sertolovossa.¹⁹⁷ Vuosia hiljaiseloa viettänyt Venäjän puoleisen Sallan Alakurtissa sijaitseva varuskunta on päätetty herättää toimintaan palauttamalla sinne sieltä jo kerran lakkautettu 85. Erillinen helikopterirykmentti (Mi-24 taistelu- ja Mi-8 kuljetushelikopterit). Ennestään alueella on toiminut myös kyseisen maavoimien reserviyhtymän (Moottoroidun jalkaväkiprikaatin) ase- ja kalustovarikko.¹⁹⁸

¹⁹⁴ RIA Novosti, 51.ru 19.5.2011 [<http://51.ru/newsline/394717.html>] Noin 3400 miehen vahvuisen prikaatin organisaatioon on myös tarkoitus sisällyttää maahanlaskuyksikkö.

¹⁹⁵ ARCTICWAY.ru 30.3.2011 [<http://www.arcticway.ru/index.php?id=173>] Kenr-ev Dorohin kertoi rajajoukkojen potentiaalinen kasvattamisesta Venäjän arktisilla vesialueilla vv. 2012–2017 Murmansk-Novja Zemlja-Wrangelinsaari tasalla.

¹⁹⁶ Warfare.ru, Russian Military Analysis: *Western Military District – OSC West* [<http://warfare.ru/?linkid=2225&catid=321>].

¹⁹⁷ Military and Security, Jane's Sentinel Security Assessments, *Army Russian Federation*, 24.2.2010 [<http://www.milnet.fi/www8.janes.com>].

¹⁹⁸ Pravitelstvo Murmanskoi oblasti: *Press-release 28.9.2009*, Murmanskin alueen kuvernööriin Dmitri Dmitrenkon ja puolustusministeri Anatoli Serdjukovin keskustelu Alakurttiin sijoitettavasta lentorykmentistä [http://www.gov-murman.ru/press/?d=28-09-2010_09:07] ja Observationsplatsen-*et utblick mot öster*: [<http://oplatsen.wordpress.com/>]

Venäjän asevoimien nykyisistä varasto- ja korjausvarikoista on uuden sotilaallisen aluehallinnon mukaan muodostettu maavoimien liikekannallepanon pääkomponentteja. Kyseisissä varikoissa on riittävästi varastoituna aseistusta ja varustusta erilaisten joukko-osastojen ja yhtymien perustamista varten. Varikkoja on toiminnassa kaikkiaan yli 60 kappaletta. Niistä useimmat pystyvät perustamaan noin prikaatin kokoisen yhtymän (mukaan lukien yhden panssariprikaatin ja 14 moottoroitua jalkaväkiprikaattia). Muina liikekannallepanon toteuttajina toimivat sotilasopetuslaitokset ja koulutuskeskukset.¹⁹⁹

Itämeren laivasto

Venäjä käyttää koko merivoimansa ylläpitoon ja kehittämiseen maan puolustusbudjetista keskimäärin noin 25 %. Venäjän Pohjoisella ja Tyynenmeren laivastolla on alueellisen voimannäytön lisäksi merkittävä rooli ydinasetriadin merikomponenttina, joka pääasiassa muodostuu mannertenvälisillä ballistisilla ohjuksilla varustetuista ydinsukellusveneistä.

Itämeren laivasto puolestaan näyttelee merkittävää osaa maan taloudellisten etujen turvaamisessa. Se vastaa maan tärkeimmän vienti- ja tuonti- väylän turvallisuudesta. Itämeren laivasto on Venäjän laivastoon (Vojeno-Morskij Flot, VMF) kuuluva operatiivis-strateginen yhtymä. Se, kuten Pohjoinen laivastokin, on operatiivisesti alistettu Läntiselle sotilaspiirille.

Itämeri on yhtäältä Venäjän energiaviennin ja toisaalta suurelta osin koko tuonnin kannalta tärkeä merialue, joka nykyään on vain osittain Venäjän suoranaudessa valvonnassa ja hallinnassa. Naton itälaajentumisen ja alueella tapahtuvan aktiivisuuden lisääntymisen (muun muassa Patriot-ilmatorjuntaohjuksia Koillis-Puolaan) myötä Venäjä on päättänyt kohottaa sotilaallisen valmiutensa tasoa Itämeren alueella.

Neuvostoliiton hajoamisen jälkeen Itämeren laivaston asema heikkeni, koska se menetti valtaosan aikaisemmin alueella sijainneista tukikohdistaan. Nykyään Itämeren laivasto tukeutuu etupäässä Kaliningradiin, joka

2010/10/01/avbruten-retratt] ja [<http://www.hibiny.ru/news/ru/archive/20851>].

¹⁹⁹ Ruslan Pukhov, The Centre for Analysis of Strategies and Technologies (CAST), Moscow Defence Brief: [<http://mdb.cast.ru/mbd/2-2010/item5/article1/>] ja Mihail Varabnov, главный редактор журнала Moscow Defense Brief, *Новая армия новой России: От вооруженных сил глобального конфликта — к подразделениям быстрого реагирования* ; Трансформация Армии ("Uuden Venäjän uusi armeija: Globaalin konfliktin asevoimista nopean toiminnan yksiköiksi: armeijan muutos"), Однако 5(21), 15.02.2010 [<http://cast.3ebra.com/comments/?id=363>].

on sen päätukikohta ja esikunnan sijoituspaikka sekä Kronstadtiin ja Pietariin. Muita pienempiä huoltotukikohtia ovat Lomonosov ja Käkisalmi.

Laivaston tehtävänä Itämeren piirissä on muun muassa:

- turvata Venäjän intressit Itämerellä,
- puolustaa Venäjän talousvyöhykettä ja tuotannollisia alueita ja toisaalta estää siellä tapahtuva laiton toiminta,
- turvata alueen merenkulku,
- toimia yhdessä muiden alueella toimivien Venäjän laivaston alusyksiköiden, erityisesti Pohjoisen laivaston kanssa,
- suorittaa hallituksen käskemiä ulkopoliittisia toimintoja geopolittisesti tärkeillä valtamerialueilla (vierailut, rutiinikäynnit, yhteiset harjoitukset, rauhanturvatehtävät ja niin edelleen).²⁰⁰

Itämeren laivaston kalusto käsittää tällä hetkellä mm.

- kolme sukellusvenettä (kaksi Kilo- ja yksi Lada-lk), joista vain yksi lienee operatiivisessa käytössä,
- viisi hävittäjä-/fregatti luokan taistelualusta, (kaksi Sovremennyj-lk:n hävittäjää, yksi Burevestnik-lk:n ja kaksi Neustrashimyj-lk:n fregattia)
- 14 korvettia (yksi Steregushtshij-lk, viisi Nanutshka-lk, kahdeksan Parchim-lk)
- 22 ohjus-/vartiovenettä,
- neljä maihinnousutukialusta (Ropucha-lk),
- noin 70 erityyppistä lentokonetta ja
- noin 55 erityyppistä helikopteria.²⁰¹

Venäjän Itämeren laivasto käsittää kaikkiaan noin 40 taistelualusta ja -venettä sekä 112 erilaista taistelulentokonetta ja -helikopteria. Lisäksi siihen kuuluu erinäinen määrä erilaisia huolto- ja apualuksia.

Venäjä aikoo sotilaallisten uudelleenvarusteluohjelmien mukaan parantaa myös Itämeren laivaston toimintakykyä. Se tarkoittaa erityisesti pinta-alusten, sukellusveneiden sekä ilma-alusten uusimista. Pinta-alusten osalta tullaan keskittymään täsmäaseilla ja pitkäkantaman risteilyohjuksilla varustettujen korvettien rakentamiseen. Maihinnousukyky vahvistuu olennaisesti, jos Mistral- ja uusia Ivan Gren – luokan maihinnousualuksia

²⁰⁰ Пресс-служба Балтийского флота (Itämerenlaivaston lehdistöpalvelu) 23.7.2010, [http://flot.com/nowadays/structure/baltic/]

²⁰¹ Warfare.ru: Baltic Fleet [http://warfare.ru/?lang=&catid=321&linkid=2230].

sijoitetaan Itämeren laivastoon.²⁰² Lisäksi käytössä olevat diesel-sukellusveneet modernisoidaan ja varustetaan uusilla ohjuksilla. Tämän ohella jatketaan uuden Lada-luokan diesel-sukellusvenesarjan rakentamista. On arvioitu, että Venäjän tavoitteena on rakentaa Itämerenlaivastolle kaikkiaan yhdeksän Lada-luokan sukellusvenettä.²⁰³

Kokonaisuutena Venäjän laivasto aluskaluston uudistuksen painopiste on suhteellisen keveiden ja tulivoimaisten monitoimialusten sekä sukellusveneidän rakentamisessa. Laivaston uudisrakennusohjelman mukaan rakennettavia uusia korvetteja ja fregatteja on suunniteltu saatavan käyttöön jo vuosina 2013–2014. Tavoitteena on tuottaa vähintään 40 uutta korvetia.

Kriisitilanteessa Itämerenlaivastoa kyetään jossakin määrin vahventamaan alistamalla sille lisää ilmavoimaa muualta Venäjältä. Lisäksi on muistettava, että jo Stalinin aikana valtavin inhimillisin ponnistuksin rakennettu Venäjän laaja kanavaverkosto on yhä toimintakuntoinen, joskin monilta kohdin pahasti rapistunut. Sitä pitkin kuljetetaan noin puolet vuodesta runsaasti rahtia ja matkustajia. Myös kevyempää sota-aluskalustoa voitaneen jossakin määrin siirtää Itämerelle esimerkiksi Mustalta mereltä ja Kaspialta Volgan – Itämeren kanavia pitkin. Samoin Pohjoisen laivaston kevyempiä aluksia voidaan tuoda Vianan kanavaa pitkin etelään. Tosin kanavien heikon huollon ja puutteellisen ylläpidon vuoksi kyseisten alusten sallittu maksimisyväys on kutistunut neljästä metristä kolmeen ja puoleen metriin. Tämä mahdollistaa vain alle 4000 tonnin alusten liikennöinnin. Suurempien alusten siirto Itämerelle edellyttää purjehdusta valtameriltä Itämeren salmien kautta, mikä lienee kriisitilanteessa epätodennäköistä, ellei kyseenomaisia aluksia sitten tuoda alueelle etukäteen jo syvän rauhan tilan vallitessa.²⁰⁴

Pohjoinen laivasto

Pohjoinen laivasto on Venäjän laivastovoimista vahvin ja monipuolisimmin varustettu. Sen päätehtävä on toimia maan ydinpelotteen – ydinasetriadin – merellisenä komponenttina. Laivaston esikunta toimii Murmanskin pohjoispuolella Severomorskissa. Muut tukikohdat sijoittuvat lähinnä Kuolan niemimaan pohjoisrannikolle sekä Viananmerelle Severodvinskiin Arkangelin liepeille.

²⁰² Jan Leijonhielm, *Rysk utrikes-, försvars- och säkerhetspolitik*, Till bröders hjälp (toim. Bo Hugemark), Kungliga Krigsvetenskapsakademien, 2011, s. 93.

²⁰³ Chaspik Newspaper 22.1.2010, Novosti Rossii

[<http://www.chaspik.spb.ru/russian/baltiyskiy-flot-budet-usilen>].

²⁰⁴ Kruiznaja Kompanija Infoflot, Infoflot.com, *Водные пути* ("Vesitiet"),

[<http://www.infoflot.com/info/rivers/>].

Laivaston kymmenen ballistisilla ohjuksilla varustettua strategista ydinsukellusvenettä ja 22 taktista ydin- ja diesel-sukellusvenettä tukeutuvat useaan eri tukikohtaan, joita ovat muun muassa Gadzhievo, Gremiha, Motovski Guba, Nerpitsa, Olenja, Petsamo, Vidjajevo, Jagelnaja, Zapadnaja Litsa.

Puolustusbudjetin hankinta- ja ylläpitomenoista suurin osa suunnataan juuri strategisille ydinpidäkevoimille, joiden merikomponentin lähes kaikki strategiset ohjussukellusveneet tukeutuvat muutamaa vanhempaa venettä lukuun ottamatta Kuolan niemimaalle. Myös koko Venäjän merivoimien lippulaiva ydinristeilijä Pjotr Velikij (Pietari Suuri) sekä ainoa käytössä oleva lentotukialus Admiral Kuznetsov tukeutuvat Severomorskin tukikohtaan Murmanskin pohjoispuolella.

Suomen suunnalla Pohjoisen laivaston merkitys rajoittuu lähinnä laivaston ilmavoimien ja merijalkaväen rooliin mahdollisessa Itämeren alueen kriisissä. Osa Kuolan alueen lentokentistä on Pohjoisen laivaston hallinnassa. Sekä ilmavoimien että laivaston ilmavoimien tulevaan taistelukykyyn vaikuttaa aikanaan viidennen sukupolven hävittäjän (Suhoi T-50 PAK FA) tulo palveluskäyttöön. Kyseinen kone on jo lentänyt ensilentonsa, ja sen on määrä tulla palveluskäyttöön vuodesta 2016 alkaen.²⁰⁵

Ilmavoima- ja ilmapuolustuspiiri

1. Ilmavoima- ja ilmapuolustusalue jakautuu alueellisesti seuraaviin armeijakuntiin:

- 21. Ilmapuolustusarmeijakunta (Severomorsk)
- 54. Ilmapuolustusarmeijakunta (Taaitsa, Leningradin lääni) – 2. Ilma-avaruuspuolustusprikaati,
- Entinen 16. Ilma-armeija (Moskovan lääni - Kubinka)

Läntiselle sotilaspiiriin kuuluvalla 1. Ilma- ja ilmapuolustuspiirillä on tukikohtia muun muassa Moskovan ja Pietarin ympäristössä sekä Kuolan alueella. Sen johtokeskus ja esikunta toimivat Pietarissa ja monipuoliseen lentokalustoon kuuluu lähes 200 hävittäjäkonetta. Lisäksi tulivoimaa nostavat alueelle tukeutuvat pommitus- ja rynnäkkölentoyksiköt.²⁰⁶ Toisaalta lentokaluston määrä Läntisessä sotilaspiirissä voidaan tarvittaessa monin-

²⁰⁵ Alexei Drushinin, *Russian Navy to get the fifth generation carrier fighter after 2020* RIA Novosti 28.9.2010 [http://en.rian.ru/mlitary_news/20100928/16074881.html].

²⁰⁶ Milkavkaz.net, *1-е командование BBC и ПВО* (Ilmavoimien ja ilmapuolustuksen 1.johtoelin) Raider – Btp, 10.11.2009 [http://milkavkaz.net/?q=node/72].

kertaistaa muutamassa tunnissa siirtämällä sinne koneita muualta Venäjältä.

Tällä hetkellä Venäjän ilmavoimien ja ilmapuolustusjoukkojen koko kalusto käsittää yhteensä 5300 lentokonetta ja helikopteria sekä 330 ilmatorjuntaohjusjärjestelmää. Lisäksi tulevat vielä joukkojen omat ilmapuolustusaseet.²⁰⁷

Venäjän ilmavoimien komentaja totesi marraskuun lopulla 2010 Moskovaan akkreditoituille sotilasasiamiehille järjestämässään tilaisuudessa, että ilmavoimien esikunnan vastuulle jäävät uudessa alueellisessa organisaatiossa ainoastaan taistelukoulutus ja puolustushaaran yleinen kehittäminen. Strategiset ilmavoimat sekä kuljetusilmavoimat säilyvät ylijohdon alaisuudessa. Muun lentokone- ja helikopterikaluston yleisestä käytöstä vastaavat sotilaspiirit.

Ilmavoimien uuteen kokoonpanoon kuuluu:

- ilmavoimien pääesikunta,
- seitsemän (7) operatiivista johtoelintä (komandovanie),
- seitsemän (7) I luokan lentotukikohtaa,
- kahdeksan (8) II luokan lentotukikohtaa sekä
- 13 ilma-avaruuspuolustuksen prikaatia.²⁰⁸

Vertailun vuoksi todettakoon, että ilmavoimien edellisessä organisaatiossa oli yhteensä 72 lentorykmenttiä, 14 lentotukikohtaa sekä 12 erillistä laivuetta ja lento-osastoa, joiden käytössä oli nykyistä noin kolmanneksen enemmän lentokoneita ja helikoptereita. Venäjällä on kaikkiaan 249 päällystettyä lentokenttää, joista ilmavoimien käyttöön jää 33. Niiden hoito on tarkoitus ulkoistaa siviiliorganisaatioille. Ilmavoimien pääosa tullaan keskittämään vain 4–8 suurempaan lentotukikohtaan. Kuitenkin ilmapuolustuksen erilliset laivueet velvoitetaan tulevaisuudessakin suorittamaan aika-ajoin taistelupäivystystä myös reservikentillä.²⁰⁹

²⁰⁷ IHS Jane's: Defence & Security Intelligence & Analysis, *World Air Forces, Russian Federation*, 14.1.2011.

²⁰⁸ Alexander Zelin, Colonel-General, *BBC Россия проведут ребрендинг* ("Venäjän ilmavoimat uudistuvat") Vuodesta 2015 alkaen ilmavoimat saavat käyttöönsä uusia 5.sukupolven hävittäjiä, gzt.ru, 9.2.2010 [<http://www.gzt.ru/topnews/politics/-glavkom-vvs-zelin-vystupil-po-istrebityu-/288356.html>].

²⁰⁹ Viktor Litovkin, *Для военных атташе секретов нет* ("Sotilasasiamiehille ei ole salaisuuksia") *Nezavisimaja Gazeta* 26.11.2010 [http://nvo.ng.ru/news/2010-11-26/2_attache.html].

Venäjän ilmavoimien (pois lukien strategiset ilmavoimat ja kuljetusilmavoimat) kokoonpanoon kuuluu muun muassa:

- 39 taktista lentorykmenttiä (yhteensä noin 1700 taistelulentokoneita),
- 20 helikopterirykmenttiä (yhteensä noin 1200 helikopteria),
- 9 kuljetuslentorykmenttiä (yhteensä noin 200 Iljushin Il-76 sekä yli 100 muuta suurempaa tai pienempää kuljetuskoneita),
- lisäksi reservinä on satoja koulutuskäytössä olevia erityyppisiä koneita.²¹⁰

Esimerkiksi yhden ilmarynnäköpataljoonan (henkilöstö ja raskas kalusto) maahanlaskuun tarvitaan 30–40 kuljetuskonesuoritusta (Il-76). Vuonna 2011 Venäjän ilmavoimat ja ilmapuolustus saavat käyttöönsä sarjan uusia Suhoi Su-35 hävittäjiä sekä Su-34 hävittäjäpommittajia. Lisäksi aloitetaan Iljushin Il-112, Il-476 kuljetuskoneiden sekä modernisoidun Il-76MD kuljetuskoneen toimitukset. Kalustoa täydennetään myös uusilla Kamov Ka-52 ”Alligator” ja Mil Mi-28N helikoptereilla. Myös ilmapuolustusjoukot saavat vuonna 2011 neljä huippunykyäikaista S-400 ilmatorjuntaohjusjärjestelmää. Sen tuleva seuraaja S-500 on vielä kehittelyn alaisena.²¹¹

²¹⁰ IISS, The Military Balance 2010, s. 227.

²¹¹ Viktor Litovkin: *Для военных атташе секретов нет* (”Sotilasasiamiehille ei ole salaisuuksia”) Nezavisimaja Gazeta 26.11.2010 [http://nvo.ng.ru/news/2010-11-26/2_attache.html].

LIITE 4

Kokemuksia ja johtopäätöksiä Venäjän sotaharjoituksista vuonna 2009

Asevoimien johtamia ja yhdessä muiden voimaministeriöiden ja -elimien (niin kutsuttujen silovikien) joukkojen kanssa pidettyjä laajamittaisia strategisia sotaharjoituksia on järjestetty eri puolilla Venäjää 1–3 vuoden rytmillä. Pohjois-Kaukasiassa kyseisiä harjoituksia on järjestetty vuosittain. Tällaisen harjoituksen päätteeksi Pohjois-Kaukasian sotilaspiirin joukot – sen sijaan, että olisivat palanneet kasarmeilleen – jatkoivat suoraan sotilasoperaatioon Georgiaa vastaan elokuussa 2008.²¹²

Luoteis-Venäjän suunnalla suuria strategisia harjoituksia on järjestetty harvemmin. Poikkeuksena on kuitenkin vuosi 2009, jolloin alueella järjestettiin kaksi mittavaa operatiivis-strategista harjoitusta (venäjäksi OSU - Operativno-Strategitsheskoje Utshenije) ajallisesti osittain päällekkäin ja alueellisesti rinnakkain. Elokuussa 2009 toteutettiin Suomen lähialueella Petsamosta Viipuriin ja edelleen Pietarin eteläpuolelle ulottuvalla kaistalla (300 km x 1200 km) Ladoga 2009 (Laatokka 2009) -harjoitus. Joitakin viikkoja myöhemmin aloitettiin toinen vielä laajempi Zapad 2009 (Länsi-2009) -harjoitus, joka pidettiin Luoteis-Venäjän, Itämeren ja Valko-Venäjän alueella.

Molempia harjoituksia yhdisti sama tilanteen perusajatus. Harjoitustilanne alkoi oletetun vastustajan tunkeutumisella lännestä maitse Luoteis-Venäjälle kohdistuvalla hyökkäysoperaatiolla ilma- ja merivoimien tukeamana. Omat joukot ryhtyivät käytännön toimiin hyökkäyksen torjumiseksi maavoimien, ilmavoimien, laivaston sekä eri aselajien toimenpitein. Ladoga-harjoitus tapahtui pääsääntöisesti yhdeksällä erillisellä harjoitus- ja ampuma-alueella Jäämeren ja Pihkovan välillä (Kalastajasaarento, Petsamo, Viipuri, Perkjärvi, Pietarhovi, Luga/Laukaa, Strugi Krasnyje, Kislovo). Ampumarjoitukset huipentuivat taktisen tykistöohjuksen (Iskander-M) laukaisuun oletettua vihollista vastaan.²¹³

Molemmat harjoitukset toimeenpantiin yleisesikunnan johdossa kahdella rinnakkaisella alueella yhteisin tavoittein ja suunnitelmin. Ladoga 2009-

²¹² Ariel Cohen Ph.D, *The Russian-Georgian War: A Challenge for the U.S. and the World*, The Heritage Foundation 11.8.2008 [http://www.heritage.org/research/reports/2008/08/the-russian-georgian-war-a-challenge-for-the-us-and-the-world].

²¹³ Leonid Haimendrinov, *Время Мобильности* ("Liikkuvuuden aika") Maavoimien komentajan, armeijankenraali Vladimir Boldyrevin haastattelu, Krasnaja Zvezda 1.10.2009 [http://www.redstar.ru/2009/10/01_10/1_05.html].

harjoitusta johti maavoimien komentaja ja Zapad 2009 -harjoitusta puolestaan yleisesikunnan päällikkö. On huomattava, että harjoitustilanteessa vastustaja ei suorittanut iskujaan kapealla maastokaistalla, vaan toimi laajalla alueella. Kummassakin harjoituksessa operoi rinnakkain kaksi operatiivis-strategista yhteisjohtoporrasta (OSK) ”Läntinen” ja ”Luoteinen”.²¹⁴ Eräs tärkeimmistä edellä mainitulle harjoituksille asetetuista tavoitteista oli tarkastella näiden johtoportaiden vastuualueiden sivustojen suojaamista.²¹⁵

Molemmissa harjoituksissa käytettiin sekä taktisia että teknisiä uutuuksia sekä runsaasti myös ”vanhaa hyvää” kalustoa. Harjoituksissa korostui olennaisena osana joukkojen johtaminen ja yhteistoiminta laajalla alueella. Laajakatteinen ja verkkoperusteinen ilmapuolustus on historiallisesta näkökulmasta käsin näytellyt tärkeää osaa Venäjän kaikkien aseellisten voimien toiminnoissa. Verkostoitu sodanjohto on konsepti, missä yhdistyvät suuressa määrin laaja elektroninen tiedustelu ja yhteinen viestijärjestelmä sekä automatisoitu johtaminen (ASU TZ) yhdessä ja samassa verkossa. Tiedustelulennokkijärjestelmä ja satelliittitiedusteluverkko, elektroninen sodankäynti sekä automatisoitu johtamis- ja viestiyhteysjärjestelmä nähdäänkin tulevaisuudessa taistelukentän keskeisinä tekijöinä.²¹⁶

Harjoitukseen osallistui yhteensä noin 27 000 venäläistä ja valkovenäläistä sotilasta (Zapad noin 20 000 ja Ladoga noin 7 400 sotilasta) edustaen eri voimaelimien aseellisia muodostelmia. Vahvennuksina Perkjärven alueelle siirrettiin rautateitse Jekaterinburgista (Volgan-Uralin sotilaspiiristä) mm. 2. Yleisjoukkojen armeijan 28. Moottoroidun jalkaväkiprikaatin osia. Vastaavasti Zapad 2009 -harjoituksessa alueelle kuljetettiin 20. Armeijan joukkoja Moskovan sotilaspiiristä.²¹⁷

Maavoimien yhtymien valmius on viime vuosina merkittävästi tehostunut. Asevelvolliset sotilaat siirretään valmiusyhtymiin (prikaateihin) sotilaspiirin koulutuskeskuksista noin puolen vuoden koulutusjakson jälkeen. Yleisenä aikavaatimuksena maavoimien yhtymille ja joukko-osastoille onkin kyky aloittaa hyökkäyksen torjuntatoimet 1–2 tunnin kuluessa käs-

²¹⁴ Vaikuttaa siltä, että ko. harjoituksissa testattiin erilaisia johtamisorganisaatioita ja -välineitä, koska uusi alueellinen johtoporras, Läntinen sotilaspiiri aloitti toimintansa vasta vuotta myöhemmin, syksyllä 2010.

²¹⁵ Leonid Haimendrinov, *Время Мобильности* (”Liikkuvuuden aika”) Maavoimien komentajan, armeijankenraali Vladimir Boldyrevin haastattelu, Krasnaja Zvezda 1.10.2009 [http://www.redstar.ru/2009/10/01_10/1_05.html].

²¹⁶ FOI-R--3022--SE Användarrapport Försvarsanalys: Rysk operativ-strategisk övningsverksamhet under 2009 och 2010, s. 25.

²¹⁷ Leonid Haimendrinov, *Время Мобильности* (”Liikkuvuuden aika”) Maavoimien komentajan, armeijankenraali Vladimir Boldyrevin haastattelu, Krasnaja Zvezda 1.10.2009 [http://www.redstar.ru/2009/10/01_10/1_05.html].

kyn saatuaan.²¹⁸ Maavoimilla vain osa yhtymistä ja joukko-osastoista oli aikaisemmin jatkuvassa valmiudessa. Tällä hetkellä suurin osa joukko-osastoista on ns. jatkuvan valmiuden joukkoja, jotka pystytään hyvin lyhyellä varoitusajalla siirtämään mille tahansa sotänäyttämölle. Lisäksi erona aikaisempaan divisioonaan kuuluu prikaatilta ryhmittymiseen vain 8–24 tuntia divisioonan vaatiman 15–20 vuorokauden asemesta.²¹⁹

Venäjän maavoimien liikekannallepanojärjestelmä on suuresti muuttunut viime vuosina. Taisteluvalmiiden joukkojen määrä on lisääntynyt. Kaaderijoukkojen lisäksi maavoimiin kuuluu myös lukuisia (yli 60 kpl) asevarikkoja, joista lähes jokainen sisältää prikaatin kokoisen joukon sodanajan kaluston. Kyseisiin asevarikoihin lähetetään tilanteen vaatiessa reserviläisiä, joista muodostetaan sodanajan yhtymä. Tätä harjoiteltiin myös Ladoga 2009 -harjoituksessa.²²⁰

Venäjän ilmavoimat osallistui Zapad 2009 -harjoitukseen yhdessä Valko-Venäjän ilmavoimien kanssa noin 60 lentokoneella ja yli 40 helikopterilla. Samalla testattiin myös uuden sukupolven täsmäaseita ja uutta maalinosoitusjärjestelmää sekä Venäjän ja Valko-Venäjän yhteistä ilmapuolustusta, joka perustettiin helmikuussa 2009.²²¹

Ensimmäistä kertaa harjoituksessa esiintyi useita pimeätoimintakykyisiä Mi-28N -taisteluhelikoptereita yhdessä vanhojen, mutta modernisoitujen Mi-24PM -taisteluhelikoptereiden kanssa. Mukana nähtiin myös vastaavia Kamovin valmistamia Ka-50 sekä Ka-52 -taisteluhelikoptereita. Ilmatointaan osallistui ensimmäistä kertaa myös uusimpia MiG-29SMT -hävittäjiä. Niiden lisäksi harjoituksen ilmatoinnassa käytettiin sekä ilma- että maamaaleja vastaan jo iäkkäitä, mutta modernisoituja Tu-160, Tu-95MS, ja Tu-22M3 pommikoneita, Su-27SM, MiG-31BM -hävittäjiä sekä Su-24M2 ja Su-25SM -rynnäkkökoneita. Zapad 2009 -harjoitukseen otti osaa myös uusia kauaskantoisia S-400 sekä jo hieman vanhempia S-300PM -ilma-torjuntaohjuspattereita.²²²

²¹⁸ Viktor Litovkin: *Выводы в промежутке*, ("Väliaikatuloksia") Nezavisimaja Gazeta 19.11.2010 [http://nvo.ng.ru/printed/247883].

²¹⁹ Julij Estinko, *He все командиры соответствуют новому облику*, ("Kaikki komentajat eivät vastaa uutta näkökulmaa") Kenraalieversti Aleksandr Postnikovin haastattelu, Nezavisimaja Gazeta 26.2.2010 [http://nvo.ng.ru/news//2010-02-26/100_okrug.html].

²²⁰ Leonid Haimendrinov, *Время Мобильности* ("Liikkuvuuden aika") Maavoimien komentajan, armeijankenraali Vladimir Boldyrevin haastattelu, Krasnaja Zvezda 1.10.2009 [http://www.redstar.ru/2009/10/01_10/1_05.html].

²²¹ Jane's Defence [https://www.milnet.fi/jmsa.janes.com/JDIC/JMSA/search/index.do] ja *Russia, Belarus start Zapad 2009 military exercise*, RIA Novosti 8.9.2009 [http://en.rian.ru/military_news/20090908/156054418.html].

²²² East Asian Strategic Review 2010, The National Institute of Defense Studies, Japan,

Harjoituksessa testattiin myös pommikoneista laukaistavien täsmäaseiden käyttöä Obuz-Lesnovskin harjoitusalueella Valko-Venäjällä. Tähän osallistui sekä strategisia (Tu-22M3 Backfire) että taktisia (Su-24M Fencer) pommikoneita.²²³

Harjoituksen merellisten toimintojen yhteydessä suoritettiin muun muassa Granit P-700 meritorjuntaohjuksen ryhmälaukaisu, jollaista ei ole reaalioissa suoritettu viiteentoista vuoteen. Kyseinen menetelmä (”susilauma”) tarkoittaa usean ohjuksen laukaisua samaa merimaalia kohti yhtäaikaisesti monesta eri suunnasta. Käytetyn Granit-ohjuksen maksimikantama on noin 550 kilometriä.²²⁴

Pari kuukautta harjoitusten jälkeen Venäjän johdolle laaditussa asevoimien tilaa koskevassa yhteenvedossa todettiin, että suuret organisatoriset muutokset on tehty tai ne ovat loppuvaiheessaan. Tässä yhteydessä maavoimien komentaja painotti kuutta merkittävää seikkaa:²²⁵

1. Monissa valtakunnan rajaan ulottuvissa sekä sisämaan sotilaspiireissä Kamtshakalta Kaliningradiin on saatu luotua iskukykyisiä joukkoryhmittymiä. Siinä tehtävässä tärkeintä osaa näyttelevät jatkuvan valmiuden prikaatit sekä maahanlaskudivisioonat. Maavoimissa on entisten kuuden ”ensi iskun” yhtymän sijaan muodostettu yhteensä 85 yleisjoukkojen, ohjus- ja tykistöjoukkojen sekä ilmarynnäkköjoukkojen prikaatia ja erilaisia viesti-, ELSO- (elektronisen sodankäynnin), pioneeri- ja huolto-prikaateja. Kyseiset yhtymät on henkilöstöltään täydennetty 95–100 %:n vahvuuteen. Lisäksi ne on varustettu toimivalla kalustolla, tarpeellisilla ampumajä elintarvikkeilla sekä polttoaineilla. Joukkojen taistelutaidot on testattu muun muassa Ladoga ja Zapad 2009 -harjoituksissa. Samalla on menestyksellisesti kokeiltu uutta yleisesikunnasta joukkueitasolle ulottuvaa salattua johtamis- ja informaatiojärjestelmää.
2. Kolmeen sotilaspiiriin on jo perustettu erilliset ilmarynnäkköprikaatit, joita tulee yhteensä kuusi kappaletta. Ne alistetaan suoraan sotilaspiirien johtoon eikä maahanlaskujoukkojen esikunnalle ku-

s. 201–204 [http://www.voltairenet.org/IMG/pdf/A_Russian_Chronology_JUL-SEPT_09_.pdf]

²²³ DTN News: *Russian Bombers Test High-Precision Weaponry During Drills*, DTN News, 29.9.2009.

²²⁴ SS-N-19 Shipwreck/P-700 Granit, Warfare.ru [<http://warfare.ru/?linkid=2082&catid=312>].

²²⁵ Jurij Gavrilov, *В ожидании времени "Ч"*, (“Odotettaessa “H-hetkeä”) Rossiiskaja Gazeta, Nedelja, 8.10.2009 [<http://rg.ru/2009/10/08/armiya-reforma.html>].

ten aiemmin tehtiin. Samalla tavoin kuin varsinaiset maahanlaskujoukot ovat toimineet ylijohdon liikkuvana reservinä, käytetään vastaavasti sotilaspiirien ilmarynnäkköprikaateja piirin (strategi- sen johtoportaan) komentajan nopeasti siirrettävänä reservinä. Liikkuvuuden parantamiseksi prikaateihin muodostetaan myös omat helikopterirykmentit (60 helikopteria / rykmentti).

3. Armeijan ilmavoimat siirretään takaisin ilmavoimista suoraan maavoimien alaisuuteen, mikä merkittävästi helpottaa niiden käyttöä. Mi-24 ja Mi-28N taisteluhelikopterit varmistavat näin prikaatien ilmatuen kaikissa tilanteissa.
4. Sotilaspiireihin on muodostettu myös omat erilliset tiedusteluprikaatinsa, joilla varmistetaan vastustajasta saatavan tiedon hankinta monella tasolla. Yleisjoukkojen jatkuvan valmiuden prikaateihin kuuluu oma tiedustelupataljoona, joka hankkii tietoa prikaatin johdolle. Edellä mainittujen joukkojen avulla komentajat pystyvät selvittämään, mitä tapahtuu 25–100 kilometrin syvyydessä etulinjan takana. Tavoitteena on ajan mittaan laajentaa edellä mainitun alueen syvyys aina 500 kilometriin asti muun muassa kaukotoimintalennokkien avulla.
5. Jokaiseen sotilaspiiriin muodostetaan tai on jo muodostettu oma tykistöohjusrikaati, joka varustetaan uusilla sekä tavanomaisia et- tä taktisia ydinkärkiä käyttävillä Iskander-M -ohjuksilla. Tällainen yksikkö toimii jo Pietarin lähellä Lugassa (Laukaa). Ohjuksen kantomatka on yli 500 kilometriä. Tykistöohjusrikaatin jokaiseen patteristoon kuuluu neljä ohjuslavettia (kaksi ohjusta / lavetti). Järjestelmään kuuluu ballististen ohjusten lisäksi myös risteilyohjuksia.
6. Ilmavoimien organisaatio puolestaan muutetaan entisestä divisi- oona-rykmenttikokoonpanosta tukikohtaorganisaatioksi. Tällaisia tukikohtia tulee olemaan kaikkiaan noin puolensataa. Tukikohdat jaetaan kolmeen eri kategoriaan:
 - I luokan tukikohta, johon valtaosaa tukikohdista kuuluu, käsittää 5–10 laivuetta. Ne muodostetaan sellaisille suun- nille, missä maavoimien prikaatit todennäköisimmin tar- vitsevat ilmatukea ja -suoja,
 - II ja III luokan tukikohdat ovat varustukseltaan ja kalustol- taan huomattavasti vaatimattomampia.

Asevoimien uudistukseen liittyen tullaan eri puolustushaaroissa ja aselajeissa tekemään merkittäviä kaloustouudistuksia. Uuden 10 vuotta kestäväen uudistusohjelman aikana vuoteen 2020 mennessä Venäjän ilmavoimille hankitaan yli 1500 uutta lentokonetta ja noin 400 jo olemassa olevaa konetta modernisoidaan. Jokasään toimintaan pystyvien koneiden määrää pyritään nostamaan 80 prosenttia ja miehittämättömien lennokkien osuus 30 prosenttiin kokonaismäärästä.²²⁶

Jokaista strategiselle johtoportaalle (sotilaspiirille) tullaan luomaan vähintään yksi helikopteriprikaati (70–100 helikopteria). Lisäksi kaikkiin moottoroituihin jalkaväkiprikaateihin sekä panssariprikaateihin luodaan omat helikopterilaivueet/-rykmentit.

Itse prikaatit jaetaan kolmeen eri kategoriaan.

1. Niistä ensimmäinen on perusratkaisultaan telavetoinen eli panssarivaunupohjainen – ei kuitenkaan T-95 eikä BMP-3, joita puolustusministeriö ei kelpuuta käyttöön. Ykköskategorian prikaatien tykistö on aina telalavettista.
2. Toisen kategorian prikaati on pääsääntöisesti pyöräajoneuvoilla (mukaan lukien panssarivaunut) liikkuva. Niiden kalustoon kuuluu myös panssaroituja miehistönkuljetusajoneuvoja (BTR:ä) sekä vedettävää että pyörälavettista tykistöä.
3. Kolmanteen luokkaan sisältyvät ns. kevyet prikaatit, joiden erikoisuutena on henkilöstön korkea suojausaste.

Kaikkien edellä mainittujen prikaatien valmiusvaatimuksena on kyky käskyn saatuaan poistua varuskunnastaan tunnin kuluessa mukanaan 90 % kaikesta kalustosta sekä ryhmittä maastoon komppanioittain vähintään 5–6 kilometrin päähän. Loput puuttuvat 10 prosenttia kalustosta ja varustuksesta täydennetään taisteluvahvuuteen kyseisellä väistöalueella.²²⁷

Uusi organisaatio muistuttaa selvästi useiden johtavien läntisten maiden vastaavia järjestelmiä. Uuden organisaatorakenteen arvioidaan edistävän operaatioiden tehokkuutta ja koordinoitua sekä yksinkertaistavan komentoketjua.²²⁸

²²⁶ V Kiselev, *Russian Air Force to procure 1500 new aircraft by 2020*, RIA Novosti 1.12.2010 [http://en.rian.ru/military_news/20101201/161580969.html].

²²⁷ Viktor Litovkin, *Выводы в промежутке* ("Väliaikatuloksia") *Nezavisimaja Gazeta* 19.11.2010 [http://nvo.ng.ru/realty/2010-11-19/1_conclusions.html].

²²⁸ Alexander Kriazhe, *Preliminary results of Russian military reform*, RIA Novosti 28.9.2010 [<http://en.rian.ru/analysis/20100928/160750791.html>].

Prikaatiorganisaatio vaikuttaa myös huomattavasti joustavammalta ja paremmin paikallisiin konflikteihin sopivammalta, koska entiset divisioonat ovat olleet rakenteeltaan liian suuria ja kankeita, ja toisaalta divisioonan alaisilta rykmenteiltä on taas puuttunut itsenäisten operaatioiden suorittamiseen tarvittava aseistus ja muu varustus.

Maavoimien prikaateja tullaan todennäköisesti käyttämään jatkuvan valmiuden yhtyminä, jotka kykenevät operoimaan itsenäisesti joko hyvin liikuntakykyisten taisteluosastojen tai muiden prikaatien kanssa yhteisen johdon alaisena. Lisäksi jokaiseen sotilaspiiriin perustetaan ilmarynnäköjoukoista oma nopean toiminnan prikaati.

Joukkojen uudelleenjärjestelyssä voidaan myös havaita pyrkimys vahvistaa tärkeiden alueiden, kuten Luoteis-Venäjän, Kaukasuksen ja Kaukoidän suuntien joukkoja muiden alueiden kustannuksella. Luoteen ja etelän ohella asevoimia vahvistetaan myös Kiinan ja Mongolian vastaisilla rajoilla.²²⁹

Asevoimien uudistuksessa hyvin merkittävää osaa näyttelee aiemmin mainittu automaattinen johtamisjärjestelmä (ASU). Se yhdistää kaikki yksiköt ja johtamistasot yhdeksi keskeiseksi johtamisverkoksi, joka kykenee käsittelemään jatkuvasti siihen syötettävää suunnatonta tietomäärää. Lisäksi sillä pystytään muokkaamaan komentajaa varten eri toimintavaihtoehtoja ja päätöksenteon jälkeen toimittamaan käskyt alaisille nopeasti. Kyseisen järjestelmän avulla esimerkiksi maavoimien moottoroidun jalakaväkiprikaatin komentaja voi itse henkilökohtaisesti johtaa esimerkiksi Tu-22M3 ja Su-24M2 -pommikoneiden tulen suoraan maaliin.²³⁰ Erityistä huomiota kiinnitetään myös viestijärjestelmien tehokkaaseen salaukseen kaikilla tasoilla. Tässä tullaan käyttämään hyväksi kuudennen sukupolven tekniikkaa. Toisaalta vanha analoginen järjestelmä säilynee ilmeisesti reservinä odottamattomia tilanteita varten.

²²⁹ Viktor Litovkin, Vladimir Muhin: *Дан приказ: кому – на запад, кому – в другую сторону* ("Käsky annettu – joillekin länteen, joillekin muuhun suuntaan"), Nezavisimaja Gazeta 03.07.2010 [http://nvo.ng.ru/wars/2010-09-03/1_prikaz.html].

²³⁰ Argumenty Nedeli, 7.10.2009 [<http://www.argumenti.ru/society/n205/41812/>].

LÄHTEET

Kirjallisuus

Agrell, Wilhelm, *Fredens Illusioner – Det svenska nationella försvarets nedgång och fall 1988–2009*, Atlantis, Stockholm, 2010.

Arbatov, Alexei & Dvorkin, Vladimir (eds.) *Nuclear Proliferation: New technologies, Weapons, Treaties*, Carnegie Moscow Center, 2009.

Bergquist, Mats & Johansson, Alf. W. (red.), *Säkerhetspolitik och historia – Essäer om stormaktspolitiken och Norden under sjuttio år*, Hjalmarsson och Högberg Bokförlag AB, Stockholm, 2007.

Дугин, Александр, Основы геополитики: геополитическое будущее России (*Geopolitiikan perusteet: Venäjän geopoliittinen tulevaisuus*), Арктогея, Москва, 1997.

Earley, Pete, *Comrade J - The Untold Secrets of Russia's Master Spy in America After the End of the Cold War*, G.P. Putnam's Son's, New York, 2007.

Forss, Stefan, *The Role of the Iskander missile system in Russia's military policy*, National Defence University, Department of Strategic and Defence Studies, Series 4: Working Papers, to be published.

Fursenko, Aleksandr ja Naftali, Timothy, *"One Hell of a Gamble" – Khrushchev, Castro & Kennedy 1958–1964*, W. W. Norton & Company, New York, 1997.

Gustafsson, Bengt, *Det sovjetiska hotet mot Sverige under det kalla kriget*, Stockholm: Försvarshögskolan/Kungl Krigsvetenskapsakademien/Kungl Örlogsmannasällskapet, Försvaret och det kalla kriget, FOKK Nr. 12, 2007.

Havel, Václav, *To the Castle and Back*, Vintage Books, USA, 2008.

Hines, John G., Mishulovich, Ellis M. ja Shull, John, F., *Soviet Intentions 1965-1985, Volume II, Soviet Post-Cold War Testimonial Evidence*, BDM Federal Inc., 22.9.1995.

[<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nukevault/ebb285/index.htm>].

Holmström, Mikael, *Den dolda alliansen – Sveriges hemliga Nato-förbindelser*, Atlantis, Stockholm, 2011.

Hugemark, Bo (red.), *Till bröders hjälp – Med sikte på en svensk solidarisk strategi*, Kungl Krigsvetenskapsakademien, Stockholm, 2011.

Julkunen, Jorma (päätoim.), *Porrassalmi III, Etelä-Savon kulttuurin vuosikirja 2010*, Savon Sotilasperinneyhdistys Porrassalmi, Mikkeli, 2010.

Juntunen, Alpo, *Itään vai länteen – Venäjän vaihtoehdot*, Ajatus Kirjat, Jyväskylä, 2003.

Juntunen, Alpo, *Venäjän imperiumin paluu*, Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitos, Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia no 25, Maanpuolustuskorkeakoulu, Strategian laitos, Helsinki, 2009.

Koivisto, Mauno, *Venäjän idea*, Kustannusosakeyhtiö Tammi, 2001.

Puheloinen, Ari, *Russia's Geopolitical Interests in the Baltic Area*, Finnish Defence Studies, Nr 12, National Defence College, Helsinki, 1999.

Weeks, Albert L., *ASSURED VICTORY – How “Stalin the Great” Won the War, but Lost the Peace*, Praeger, Santa Barbara, California, USA, 2011.

Visuri, Pekka, *Maailman muutos ja Suomi*, Kadettikunta ry ja WSOY pro Oy, 2010.

Raportteja ja virallisia dokumentteja

Burr, William & Savranskaya, Svetlana, *1995 Contractor Study Finds that U.S. Analysts Exaggerated Soviet Aggressiveness and Understated Moscow's Fears of a U.S. First Strike*, The National Security Archive, The Nuclear Vault, 11.9.2009
[<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/nukevault/ebb285/index.htm>].

Charter of Paris for a New Europe, Paris 1990
[<http://www.osce.org/mc/39516>].

East Asian Strategic Review 2010, The National Institute of Defense Studies, Japan [http://www.voltairenet.org/IMG/pdf/A_Russian_Chronology_JUL-SEPT_09_.pdf].

Euroopan turvallisuuden peruskirja ja Istanbulin huippukokouksen julistus 1999, Ulkoasiainministeriön julkaisuja 4/2000
[<http://formin-origin.finland.fi/public/download.aspx?ID=9973&GUID={5937206c-30e8-47e4-8779-928235bc9b520}>].

Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security between NATO and the Russian Federation signed in Paris, France, 27 May 1997
[http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_25468.htm].

Gustafsson et al., *Report on Lieutenant General Vladimir Cheremnikh's visit to PRIO in June 1994*, [<http://www.php.isn.ethz.ch/collections/colltopic.cfm?lng=en&id=47461&navinfo=46465>].

Gustafsson, Bengt, *The Soviet Threat against Sweden during the Cold War*, Parallel History Project on Cooperative Security (PHP), [http://www.php.isn.ethz.ch/collections/coll_sovthreat/Introduction.cfm?navinfo=46465].

The Institute of Defence Studies (INOBS), “*Conceptual provisions of the Strategy of Counteraction to the Main External Threats to National Security of the Russian Federation*” (abridged version prepared by Anton Surikov, M.S., advisor with the Institute of Defence Studies), 26.10.1995).

Konovalov, Ivan, *The ‘New-Look’ Russian Army*, Moscow Defense Brief, nr. 4, 2009, CAST – Centre for Analysis of Strategies and Technologies, Russia.

Laruelle, Marlene, *Aleksandr Dugin: A Russian Version of the European Radical Right?*, Woodrow Wilson International Center for Scholars, Kennan Institute Occasional Paper #294, 2006
[<http://www.wilsoncenter.org/topics/pubs/OP294.pdf>].

North Atlantic Treaty Organization, Official Texts, *The North Atlantic Treaty*, Washington, D.C., 4.4.1949
[http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_17120.htm].

Note verbale dated 13 May 2010 from the delegations of the Russian Federation and the United States of America addressed to the President of the Conference, New York, 17.5.2010
[http://www.un.org/en/conf/npt/2010/pdf/npt_conf2010_wp75.pdf].

President of Russia, *The draft of the European Security Treaty*, 29.11.2009 [<http://eng.kremlin.ru/news/275>].

President of Russia, *Подписан закон о федеральном бюджете на 2011 год и на плановый период 2012 и 2013*, (Laki Venäjän federaation budjetin allekirjoittamisesta vuodelle 2011 sekä suunnitelmasta vuosille 2012 ja 2013), 13.12.2010 [<http://www.kremlin.ru/acts/9810>].

Puolustusministeriö, *Suomalainen asevelvollisuus*, Helsinki, 28.9.2010 [http://www.defmin.fi/files/1648/Suomalainen_asevelvollisuus_plmv2_2010.pdf].

Staar, Richard F., *Moscow's plan to restore its power*, Orbis, Summer 1996 [http://findarticles.com/p/articles/mi_m0365/is_n3_v40/ai_18570189/?tag=content;coll1].

Suomen Pankki, Siirtymätalouksien tutkimuslaitos, BOFIT Viikkokatsaus 48, 2.12.2010.

Valtioneuvoston kanslia, *Suomen turvallisuus- ja puolustuspolitiikka 2009 – Valtioneuvoston selonteko*, Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 11/2009 [<http://www.vnk.fi/julkaisukansio/2009/j11-turvallisuus-j12-sakerhets-j13-finnish/pdf/fi.pdf>].

X (a.k.a. George F. Kennan), *The Sources of Soviet Conduct*, Foreign Affairs, July 1947 [http://en.wikisource.org/wiki/The_Sources_of_Soviet_Conduct].

Puheita ja haastatteluita

Berner, Jyrki, henkilökohtainen tiedonanto 14.3.2011.

Churchill, Winston S., *The Sinews of Peace*, Fulton, Missouri, 5.3.1946 [<http://www.winstonchurchill.org/learn/speeches/speeches-of-winston-churchill/120-the-sinews-of-peace>].

Fluornoy, Michèle *Rethinking the Future, International Security Environment Seminar Series*, Johns Hopkins University, 28.4.2011 [<http://outerdnn.outer.jhuapl.edu/rethinking/VideoArchives.aspx>] ja [<https://outerdnn.outer.jhuapl.edu/videos/042811/flournoy.pdf>].

Forss, Stefan, *Kaliningradin taktiset ydinaseet*, STYX-tutkimusryhmä, VTT Energia, 4.4.2001.

Gates, Robert M., *The Security and Defense Agenda (Future of NATO)*, Brussels, Belgium, 10.6.2011
[\[http://www.defense.gov/speeches/speech.aspx?speechid=1581\]](http://www.defense.gov/speeches/speech.aspx?speechid=1581).

Gorenburg, Dmitri, Davis Center for Russian and Eurasian Studies, *The fate of the last state armament program* 11.3.2011
[\[http://russianmil.com/2011/03/11/the-fate-of-the-last-state-program\]](http://russianmil.com/2011/03/11/the-fate-of-the-last-state-program).

Ilves, Tomas Hendrik, *Estonia and NATO Enlargement*, remarks at Columbia University, New York, 31.3.1997
[\[http://www.vm.ee/?q=en/node/3545\]](http://www.vm.ee/?q=en/node/3545).

Juntunen Alpo, henkilökohtainen tiedonanto 23.5.2011.

KGB Defector Weighs in on US/Russian Relations, 7.6.2009
[\[http://www.youtube.com/watch?v=zh7VG3jCHQA\]](http://www.youtube.com/watch?v=zh7VG3jCHQA).

Kozin, Vladimir P., *Russia's Threat Assessment & Security Policy in the Baltic Sea Area*, Strategy Seminar, "Comparing Regional Security Dimensions: The Baltic Sea & The Malacca Strait", National Defence University, The Department of Strategic and Defence Studies, Helsinki, Finland, 11-12 October 2007.

Lavrov, Sergey V., *Speech at the 47th Munich Security Conference*, Munich, 5.2.2011 [\[http://www.securityconference.de/Lavrov-Sergey-V.628.0.html?&L=1\]](http://www.securityconference.de/Lavrov-Sergey-V.628.0.html?&L=1).

Medvedev, Dmitri, President of Russia, *Interview given by Dmitry Medvedev to Television Channels Channel One, Rossia, NTV*, 31.8.2008
[\[http://archive.kremlin.ru/eng/text/speeches/2008/08/31/1850_type82912type82916_206003.shtml\]](http://archive.kremlin.ru/eng/text/speeches/2008/08/31/1850_type82912type82916_206003.shtml).

Medvedev, Dmitri, President of Russia, *Interview to the French Magazine Paris Match*, 25.2.2010 [\[http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2010/02/25/0900_type82916_224466.shtml\]](http://archive.kremlin.ru/eng/speeches/2010/02/25/0900_type82916_224466.shtml).

Petratis, Daivis, henkilökohtainen tiedonanto 28.4.2011.

Putin, Vladimir V., President of Russia, *Annual Address to the Federal Assembly of the Russian Federation*, The Kremlin, Moscow, 25.4.2005
[\[http://archive.kremlin.ru/eng/text/speeches/2005/04/25/2031_type70029type82912_87086.shtml\]](http://archive.kremlin.ru/eng/text/speeches/2005/04/25/2031_type70029type82912_87086.shtml).

Reagan, Ronald, President of the United States of America, *State of the Union Address*, 25.1.1984 [<http://www.infoplease.com/t/hist/state-of-the-union/197.html>].

Truman, Harry S., *Address of the President of the United States before a Joint Session of the Senate and the House of Representatives, Recommending Assistance to Greece and Turkey*, US Congress, 12.3.1947 [http://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/doctrine/large/documents/pdfs/5-9.pdf#zoom=100].

Tutkimusorganisaatiot, laitokset ja media

Aftenposten [<http://www.aftenposten.no>]

Air Power Australia [<http://www.ausairpowwr.net>]

Associated Press [<http://www.ap.org>]

Argumenty Nedeli [<http://www.argumenti.ru>]

Arms Control Today [<http://www.armscontrol.org>]

Arms Control Wonk [<http://armscontrolwonk.com>]

Army Technology [<http://www.army-technology.com>]

Aviation Week & Space Technology [<http://www.aviationweek.com>]

Barents Observer [<http://www.barentsobserver.com>]

Centre for Analysis of Strategies and Technologies [CAST, <http://mdb.cast.ru>]

Chaspik Newspaper [<http://www.chaspik.spb.ru>]

Defence Talk [<http://www.defencetalk.com>]

Eurasia Daily Monitor [<http://www.jamestown.org/programs/edm>]

European Voice [<http://www.europeanvoice.com>]

Financial Magazine [<http://financial-magazine.net>]

Global Security [<http://www.globalsecurity.org>]

Hamburger Beiträge zur Friedensforschung und Sicherheitspolitik
[<http://www.ifsh.de>]

Helsingin Sanomat [<http://www.hs.fi>]

Heritage Foundation [<http://www.heritage.org>]

Hoover Institution [<http://www.hoover.org>]

Hufvudstadsbladet [<http://www.hbl.fi>]

International Herald Tribune [<http://www.iht.com>]

International Institute for Strategic Studies [IISS, <http://www.iiss.org>]

Izvestia [<http://www.izvestia.ru>]

Kommersant Vlast [<http://www.kommersant.ru/vlast>]

Krasnaja Zvezda [<http://www.redstar.ru>]

Kruiznaja Kompanija Infoflot [<http://www.infoflot.com>]

Kungliga Krigsvetenskapsakademiens Handlingar och Tidskrift
[<http://www.kkrva.se>]

Maanpuolustus [<http://www.maanpuolustuskurssiyhdistys.fi/lehti.php>]

Maanpuolustuskorkeakoulu [<http://www.mpkk.fi>]

Mezhdunarodnoe Evraziiskoe dvizhenie [<http://evrazia.info>]

Military Parade [<http://www.milparade.com>]

Milkavkaz.net [<http://milkavkaz.net>]

Ministry of Defence of the Russian Federation [<http://eng.mil.ru>]

The Moscow News [<http://themoscownews.com>]

Newsweek [<http://www.newsweek.com>]

The New York Times [<http://www.nytimes.com>]

Nezavisimaja Gazeta [<http://www.ng.ru>]

Nezavisimoje Voенnoje Obozrenie [<http://nvo.ng.ru/>]

NTI Global Security Newswire [<http://gsn.nti.org/gsn/>]

Observationsplatsen [<http://oplatsen.wordpress.com>]

Oreanda Novosti [<http://www.oreanda.ru>]

Open Democracy [<http://www.opendemocracy.net>]

People's Daily Online [<http://english.peopledaily.com.cn/>]

Press-sluzhba baltijskava flota [<http://www.flot.com>]

Pravitelstvo Murmanskoi oblasti [<http://www.gov-murman.ru>]

Pravda [<http://www.pravda.ru>]

Pravo [<http://www.pravo.ru>]

Princeton University [<http://www.princeton.edu>]

Reuters [<http://www.reuters.com>]

RIA Novosti [<http://rian.ru/>, <http://en.rian.ru/>]

Rossijskaja Gazeta [<http://www.rg.ru>]

Russian strategic nuclear forces blog [<http://russianforces.org/blog/>]

Russia in Global Affairs [<http://www.globalaffairs.ru>,
<http://eng.globalaffairs.ru>]

Russia Today [<http://www.rt.com>]

Forum "Voennyj Rubezh" [<http://www.ryadovoy.ru>]

The School of Russian and Asian Studies [SRAS, <http://www.sras.org>]

Siberian Light [<http://siberianlight.net>]

Der Spiegel [<http://www.spiegel.de>]

Stratfor Global Intelligence [<http://www.stratfor.com>]

Totalförsvarets forskningsinstitut FOI [<http://www.foi.se>]

Ulkopolitiikka [<http://www.ulkopolitiikka.fi>]

Valdai Discussion Club [<http://www.valdaiclub.com>]

The Wall Street Journal [<http://online.wsj.com>]

Warfare.ru [<http://warfare.ru>]

Washington Post [<http://www.washingtonpost.com>]

Voенно-Промышленный Кuryer [<http://vpk-news.ru>]

Woodrow Wilson International Center for Scholars
[<http://www.wilsoncenter.org>]

ENGLISH SUMMARY

Russian Politico-military Development and Finland

Geopolitics has made a strong comeback to global politics, and the impacts reach also the neighbouring area of Finland. The withdrawal of Russia from Central Europe and the Baltic States and the end of the Cold War coincided with the construction of a new European co-operative security system in the framework of the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE). The credibility of this security system has since decreased, as the attempts to nullify the most important achievements of the OSCE, such as the Charter for European Security of 1999, have intensified. In the 1990s, the threat of war began to be perceived in Western Europe as such an outdated idea that it enabled the exceptionally large reductions of the armed forces of NATO member states and of other Western countries, as well as the shift in orientation from national defence to crisis management. At the same time, the military readiness of the countries declined substantially.

The internal difficulties of NATO are highlighted by the fact that the interests of the most important member state, the United States, are directed more and more strongly towards Asia. The economic resources of the US are diminishing, and the credibility of her commitments is becoming more uncertain. Other influential factors are the actions and attitudes of the traditional large European allies of the US. The role of the NATO member Germany is crucial, and especially its policy towards Russia raises questions. Russia is seeking to restore its great-power status and considers it very important to alter the decisions of the 1990s, which it deems as unfavourable to Russia. The efforts of Russia to regain most of the sphere of influence of the former Soviet Union accelerated around the year 2005.

In her military doctrine, Russia regards NATO as a danger while heterogenous NATO regards her as a partner. The crumbling armed forces of Russia are being modernised with increasing investments. The old military districts have been abandoned and replaced by four operational strategic commands. The headquarters of the Western Operational Strategic Command, formed by merging the military districts of Leningrad and Moscow, is located in Saint Petersburg. This indicates a shift of the center of gravity from Western Europe to the Northwest. The deployment of the new high-tech ballistic Iskander missiles in the area is also a strong signal. The Russian armed forces are being improved by forming high-readiness forces with a capability of achieving operational

results directly from peacetime deployment. The radically diminished territorial defence capability in NATO member states and the development of the Russian high-readiness forces have resulted in confusion and insecurity in our neighbouring areas and in the countries of East-Central Europe.

The main task of the Finnish defence forces will remain defending Finland. The chosen regional defence system has low readiness during peacetime. That should be a stabilising element for the neighbouring areas but at the same time also sets great demands on the arrangements for raising readiness. The Finnish territory is large and numerous locations have to be protected. Large military reserves are therefore needed, which will also compensate for the losses that could occur during the mobilization phase and for the casualties to be suffered in the first-strikes of the enemy. The training of the entire annual male age group is needed to achieve a sufficient number of units. A large military reserve force is an indication of the will to defend the country, and has a major preventive value.

TEKIJÖISTÄ

Filosofian tohtori, Maanpuolustuskorkeakoulun dosentti, johtava tutkija (Ulkoasiainministeriön suunnittelu- ja tutkimusyksikkö) Stefan Forss toimi Valtion teknillisessä tutkimuskeskuksessa (VTT) vuosina 1985–2005 ja johti siellä maan turvallisuuspoliittisen päätöksenteon tueksi perustettua ns. STYX-projektia. Sen tehtäviin kuului mm. asevalvontaan ja asetekniikkaan, erityisesti ydinasekysymyksiin liittyvä tutkimus- ja selvitystyö.

Prikaatikenraali (evp.) Lauri Kiianlinna on toiminut mm. sotilasasiamiehenä Moskovassa, Savon Prikaatin komentajana, Maanpuolustuskorkeakoulun hallintojohtajana sekä Itäisen maanpuolustusalueen esikuntapäällikkönä. Hänen Sotakorkeakoulun diplomityönsä käsitteli Neuvostoliiton operaatiotaidon ja taktiikan kehittymistä. Kiianlinna siirtyi reserviin vuonna 2005.

Kommodori (evp.) Pertti Inkinen on toiminut mm. sotilasasiamiehenä Moskovassa ja Pekingissä sekä yhteysupseerina Ulkoasiainministeriössä. Hän siirtyi reserviin vuonna 2002. Sen jälkeen hän toimi tutkijana ja erikoistutkijana Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksella 2003–2010.

Eversti (evp.) Heikki Hult on toiminut mm. sotilasasiamiehen tehtävissä Lontoossa, Haagissa ja Pekingissä sekä yhteysupseerina Ulkoasiainministeriössä. Hän toimi Maanpuolustuskorkeakoulun Strategian laitoksen johtajana vuosina 1997–2002 ja siirtyi reserviin 2002.

Aikaisemmin tässä sarjassa on julkaistu

Julkaisusarja 2: Tutkimuseloiteita

No 1, 1997

Military Cooperation and its Prospects in the Baltic Sea Region

No 2, 1997

Ahti Kannisto - Tapio Palmunen - Pasi Välimäki: Muuttuuko turvallisuuspolitiikan linja? Valtioneuvoston eduskunnalle vuosina 1995 ja 1997 antamien turvallisuus- ja puolustuspoliittisten selontekojen vertailu

No 3, 1998

Aaro Toivonen (ed.): Russia's Security Political Prospects

No 4, 1998

Aaro Toivonen (ed.): The Present and Near Future of the Nordic Defence

No 5, 1999

Lea Ahoniemi: Suomea koskevat uudet ei-sotilaalliset turvallisuusuhkatekijät

No 6, 2000

Krista Huhtala (ed.): Russia's Security Policy at the Turn of the Millennium

No 7, 2000

Tomas Ries (ed.): NATO Tomorrow

No 8, 2000

Pekka Sivonen (ed.): Security-Political Prospects in Northern Europe at the Beginning of the Millennium

No 9, 2000

Mika Kerttunen (ed.): Security in the North – Change and Continuity

No 10, 2001

Suomen turvallisuusympäristö 2000-luvun alussa

No 11, 2001

Marc-André Ryter: EU Capabilities for Autonomous Military Crisis Management: Possibilities and Limits

No 12, 2001

Ossi Kervinen: Euroopan Unionin kriisinhallintatoimen päätöksenteko: Rakenteet ja toimintamahdollisuudet

No 13, 2001

Tomas Ries, Axel Hagelstam (eds.): Sweden and Finland. Security Perceptions and Defence Policy

No 14, 2001

Pentti Forsström (ed.): Russia's Potential in the 21st Century

No 15, 2002

Pentti Forsström: Venäjä vuonna 2020. Arvioita sotilaspolitiikasta ja sen perusteista

No 16, 2002

Joonas Sipilä (toim.): Strategian 30-vuotisjuhlaseminaari 1.3.2002

No 17, 2002

Tomas Ries, Joonas Sipilä (eds.): Drifting Apart? European views of the Atlantic relationship.

No 18, 2002

Marc-André Ryter: Managing Contemporary Crises: A Challenge for the European Union

No 19, 2003

Fred Blomberg & Jyri Saanio: Viro, Latvia ja Liettua turvallisuuspoliittisten muutosten kynnyksellä

No 20, 2003

Osmo Tuomi: Seuraako Euroopan unioni aikaisempien suurvaltojen kehitystä?

No 21, 2003

Kaarle Lagerstam & Juha-Antero Puistola & Torsti Sirén: Yhdysvaltalainen sotilasstrategia tänään

No 22, 2003

Kalevi Ruhala, Pekka Sivonen, Teija Tiilikainen, Pauli Järvenpää: Suomen turvallisuuspolitiikan vaihtoehdot

No 23, 2003

Marc-André Ryster: Motives for Humanitarian Intervention and the International Community

No 24, 2003

Kaarle Lagerstam: Yhdysvaltojen turvallisuuspolitiikka kylmän sodan jälkeen

No 25, 2004

Joonas Sipilä, Erko Mikkola (eds.): Terrorism and Counter-terrorism – Impact on Defence and other Security Systems

No 26, 2004

Torsti Sirén, Juha-Antero Puustola, Jyri Raitasalo, Kari Takamaa, Arvi Tavaila: Turvallisuuspoliittisten vaihtoehtojen Suomen puolustusjärjestelmälle aiheuttamia vaikutuksia

No 27, 2004

Pentti Forsström, Erko Mikkola (eds.): Russian Military Policy and Strategy

No 28, 2004

Arvi Tavaila, Pentti Forsström, Pertti Inkinen, Juha-Antero Puustola, Torsti Sirén: Venäjän asevoimat ja sotilasstrategia

No 29, 2005

Erko Mikkola (ed.): The Future of Multilateral Security Co-operation in the New Security Environment

No 30, 2005

Mika Kerttunen, Tommi Koivula, Tommy Jeppsson: EU Battlegroups – Theory and Development in the Light of Finnish-Swedish Co-operation

No 31, 2005

Tommi Koivula, Tuomas Tammilehto (eds.): Crisis Management: A New Form of Nation-Building?

No 32, 2006

Peter Ekholm: Ymmärrystä yli rajojen: Valtakunnallisten maanpuolustuskurssien vaikuttavuus

No 33, 2006

Mika Harju-Seppänen: Kiinan ulkopolitiikka, puolustuspolitiikka sekä sotilasstrategia

No 34, 2006

Stefan Forss: Yhdysvaltain ydinasepolitiikka

No 35, 2006

Tommi Koivula, Heidi Kauppinen (eds.): Promoting Peace and Security in Africa: Is the European Union Up to the Challenge?

No 36, 2006

Tommy Jeppsson, Erko Mikkola (eds.): Perspectives on the Evolving Nature of Military Power

No 37, 2007

Mika Kerttunen (toim.): Uudet uhkat?

No 38, 2007

Tommi Koivula: Vahva Eurooppa. Ranska EU:n turvallisuus- ja puolustuspolitiikan muotoilijana

No 39, 2007

Tommi Koivula, Jyrki Helminen (eds.): Armed Forces for Tomorrow

No 40, 2008

Susanna Eskola (ed): Crisis Management in Crisis?

No 41, 2009

Anna Mikkonen (ed.): Threats and Prospects in Combating Terrorism: A challenge for Domestic or Transnational Cooperation?

No 42, 2010

Heidi Kurkinen (ed.): Strategic Decision-making in Crisis and War

No 43, 2010

Jyri Saanio: Increasing Security, but Avoiding a Security Dilemma - Perspectives on the U.S. Ballistic Missile Defence in Europe

No 44, 2010

Stefan Forss & Markku Anttila: Iranin ydinohjelman tila 2010

No 45, 2010

Mika Kerttunen: Kuinka sota voitetaan. Sotilasstrategiasta ja sen tutkimisesta.

No 46, 2011

Laura Salmela (ed.): Nordic Cooperation and the Far North.

Strategian laitos
Maanpuolustuskorkeakoulu
PL 266
00171 HELSINKI

Department of Strategic and Defence Studies
National Defence University
P.O.Box 266
FI-00171 HELSINKI
FINLAND

Tel: +358 299 800
E-mail: strategianlaitos@mil.fi
Internet: <http://www.maanpuolustuskorkeakoulu.fi/>